శ్రీ జ్ఞానేశ్వర్ జీవిత చరిత్ర

ప్రచురణ

సాయిమాస్టరు సేవా ట్రస్టు

గొలగమూడి

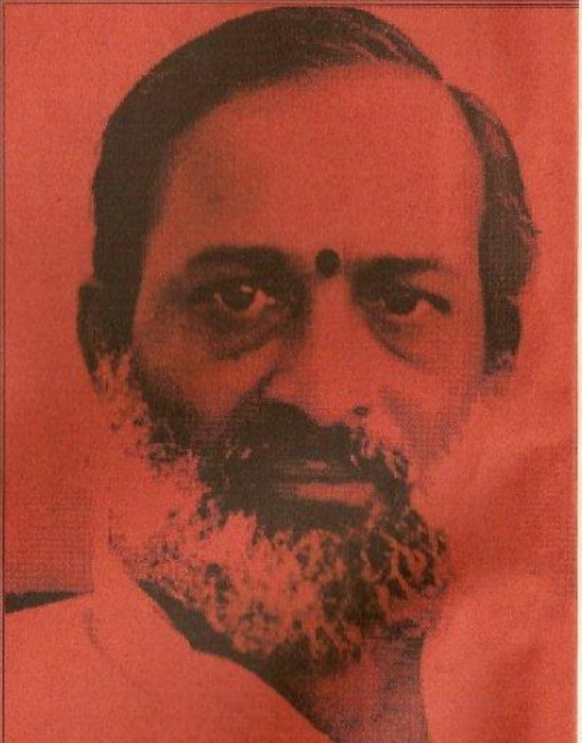

పూజ్య శ్రీ ఆచార్య ఎక్కిరాల భరద్వాజ.

అనంతార్య తనూజాతం సాయి నాథ సమప్రభం
భరద్వాజ మహం వందే సర్వ శిష్య ఫలప్రదం.

ఆశయము

జ్ఞానేశ్వరి భగవద్గీత అనే గ్రంథం ఉందనే విషయం కూడా నాకు తెలియని రోజులలో శ్రీ భరద్వాజ మాష్టర్‌గారు నన్ను ఇక ఏ భగవద్గీత చదవవద్దు, జ్ఞానేశ్వరి మాత్రం తెప్పించి చదవమని ఆజ్ఞాపించారు. తెప్పించి చదివాను. ఆ మహనీయుని వివరణ నేను చెప్పలేనంత గొప్పగా ఉన్నది. ఇంత గొప్ప వివరణ ఇచ్చిన మహనీయుని జీవిత చరిత్ర చదవాలని ఆశ. ఇంతటి గొప్ప వ్యాఖ్య వ్రాసిన మహనీయుని వయస్సు పన్నెండు సంవత్సరములు మాత్రమే. 1. తన వీపును పెనముగా జేసి దోశలు పోయించుట. 2. చనిపోయిన మిత్రుని బ్రతికించుట. 3. దున్నపోతు చేత సుస్వరముగా మూడు గంటల సేపు వేదగానము చేయించుట. 4. మొండి గోడను నడిపించుట. 5. శ్రాద్ధమునకు పితృదేవతలను రప్పించుట. మొదలగు ఎన్నో దివ్యలీలలు ఒనర్చిన జ్ఞానస్వరూపులు. ఆత్మజ్ఞానియైన మహనీయుని మాటలు వినడమే సత్సంగము.

ఈ జ్ఞానేశ్వరి భగవద్గీత రెండు భాగములుగా- నవరత్నా పబ్లిషర్స్- విజయవాడ మరియు వెంకటరమణ బుక్ షాపులన్నింటిలోను ఈమధ్యనే ప్రింటయి అమ్ముచున్నారు. భక్తులందరు చదివి శ్రీ భరద్వాజ మాష్టరు గారి ఆశయము నెరవేర్చగలరని ఆశిస్తున్నాను.

పెసల సుబ్బరామయ్య.

జ్ఞానదేవుడు

తదనంతరము వృద్ధ వశిష్ఠాది మునులు జ్ఞానదేవుని చరిత్రమును దెలుపుమని ప్రార్థింపగా నాభాజిసిద్ధుడు వారితో—

"సిద్ధులారా! సావధానముగా వినుడు. పరమభక్తుల చరిత్రమును గాని జీవన్ముక్తుల చరిత్రమును గాని శ్రద్ధతో జెప్పువారికిని వినువారికిని భగవత్కటాక్షము సులభముగా లభించును. భగవద్భక్తుల చరిత్రము లతి పవిత్రములు. జ్ఞానదేవుని చరిత్రము పరమ పవిత్రమైనది. నాకు దెలిసినంత మాత్రము మీకు దెలిపెదను

గంగానదీ తీరమునం దాపగామను నొక గ్రామము గలదు. ఆ గ్రామమున గోవిందపంతు యను నొక సత్పురుషుడు నివసించుచుండెను. అతడు గ్రామ కరణముగా పనిచేయుచు జీవనమున కెట్టి యిబ్బంది లేక సుఖముగా కాలము గడుపుచుండెను. అతిథుల నభ్యాగతుల నాదరించుచు నన్నదాతయన్న కీర్తి నార్జించెను. అతని భార్య నిరూబాయి యతి సౌందర్యవతి. సద్గుణరాశి. సంసారభారమును చక్కగా నిర్వహించుచు భర్త కనుకూలవతియై యుండెను. వారిరువురు నా గ్రామమునందున్న గైనీనాథను సత్పురుషు నాశ్రయించి తత్త్వోపదేశమును బొంది నిరంతరము సజ్జన సాంగత్యమున తత్త్వ విద్యా రహస్యమును విచారించుచు సంతసించుచుండిరి.

ఒకనాడు గైనీనాథు వారి యింట విందారగింప వచ్చి, వారి సుగుణ సంపదను మెచ్చి, సంతానము లేకుండుటకు విచారపడి, వారిని తన సమీపమున గూర్చుండ జేసికొని, "పుణ్యాత్ములారా! అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి యను స్మృతివచనమును మీరు వినియుందురు. ఎంత భాగ్యమున్నను సంతానము లేకున్న సుఖముండదు. పుత్రులు లేనివారికి పుణ్యలోకములు సిద్ధింపవనియు, సంతాన రహితమగు గృహము శూన్యమనియు శాస్త్రములు దెలుపుచున్నవి. కుమారుని కౌగలించుట వలన గలుగు నానంద మింత యింత కాదు. మీరు పండరిపురమునకేగి పాండురంగమూర్తిని దర్శించినచో నవశ్యముగా సుపుత్రుడు కలుగు" నని చెప్పెను.

సుజనా దాంపతులు గురువచనము చొప్పున ప్రయాణమై, కొన్ని దినములకు పండరిపురము చేరి, చంద్రభాగలో స్నానము చేసి, పాండురంగని దర్శించి, యచట మూడు దినము లుండిరి. మూడవ నాటి రాత్రి తెల్లవాఱుజామున గోవిందపంతునకు స్వప్నమునందు పుండరీక వరదుడు బ్రాహ్మణ రూపమున గనబడి, సుపుత్రు డుదయించునని పలికి, యొక దివ్యఫలమును చేతియందుంచి యదృశ్యుడయ్యెను. గోవిందపంతు వెంటనే మేల్కాంచి తాగన్న కలను దలపోయుచు పరమానందముచే నాసంగతిని నిరూబాయికి దెలిపెను. భగవత్ప్రీతిగా సమారాధనలు సంతర్పణలు దానధర్మములు చేసి యచటి నుండి బయలుదేఱి వారు కొన్ని దినములకు తమ గ్రామము జేరిరి.

భగవానుని యపారకరుణచే నిరూబాయి గర్భము ధరించి నవ మాసములు నిండిన పిదప నొక శుభలగ్నమున నొక కుమారుని గనెను. గోవిందపంతు భాగవతులకును పేదసాదలకును దానధర్మము లాచరించి, జాతకర్మము జరిపి పాండురంగమూర్తి యనుగ్రహమున

జన్మించుటచే నా బాలునకు విఠోభా యని పేరిడెను. ఆ బాలుడు దిన దిన ప్రవర్ధమానుడై తల్లిదండ్రుల కానందము గలిగించుచుండెను.

గోవిందపంతు తన కుమారునకు యుక్తకాలమున నుపనయన మొనర్చి వేదశాస్త్ర పురాణాది విద్యల నెల్ల జక్కగా జదివించెను. తన కుమారునకు చిన్న వయస్సుననే పెండ్లి చేయవలెనని ప్రయత్నించుచుండెను.

విఠోబా తీర్థయాత్ర

విఠోభా కా విషయము దెలిసి తండ్రి కడకు వచ్చి "నాయనా! మీరిప్పుడే నాకు వివాహము చేయ ప్రయత్నించుచున్నారు. కాని నాకు చాల దినముల నుండియు తీర్థయాత్ర చేయవలెనను కోరిక కలదు. సెలవిచ్చినచో తీర్థయాత్ర చేసికొనివచ్చి వివాహము చేసికొందు" నని పలికెను. గోవిందపంతు చింతాక్రాంతుడై యింత చిన్న వయసులో తీర్థయాత్ర పనికిరాదనియు, చతురాశ్రమములలో గార్హస్థ్యమే ప్రశస్తము గనుక నా ప్రయత్నమును మానుమనియు దెలిపెను.

అందులకు విఠోభా సంసారసాగరము నందలి దుఃఖములనెల్ల వివరించి, యంత చిన్నవయసులో భార్య యను బండరాయి భార మగుననియు తీర్థయాత్ర ముగించి వచ్చినతోడనే వివాహ మాడెద ననియు పలికెను. గోవిందపంతు విధిలేక సమ్మతించి యొక సంవత్సరం లోపల తీర్థయాత్ర ముగించి తిరిగి రమ్మని పలికెను.

విఠోభా తల్లిదండ్రుల యాశీస్సుల నంది, మెల్లగా బయలు దేఱి, హరిస్మరణ చేయుచు, భగవల్లీలలను దలంచుచు నడచి,

ద్వారవతికి బోయి, యచట వెలసియున్న శ్రీకృష్ణుని దర్శించి, సుధామపురికేగి స్వామిని సందర్శించి, రుక్మిణీ కృష్ణులకు వివాహ మహోత్సవము జరిగిన మూల మాధవమునకు వెళ్లి శ్రీకృష్ణుడు పరమపదము జెందిన స్థలమున నున్న వాలుకా తీర్థమును సేవించి, సోమనాథమున కేగి ముచికుందు నివాసస్థానమును వీక్షించి, కాలయవనుడు భస్మమైన గుహను వీక్షించి యచటనుండి బయలుదేఱి పురాణ ప్రసిద్ధములగు తీర్థక్షేత్రములను సందర్శించి, గోదావరీ తీరము జేరి కపాలేశ్వరుని దర్శించి, నాసికా త్ర్యంబకమునకు బోయి కుశావర్తము నందు స్నానమొనర్చి, గంగాద్వారము బ్రహ్మగిరి మొదలగు దివ్య స్థలముల నెల్ల సందర్శించి, యలకాపురమునకు బోయి యొక పొద చాటున గూర్చుండి దేవతార్చన జేసికొనుచుండెను. అలకాపురమున వాసము చేయుచున్న కులకర్ణ సిద్ధోపంతను నొక బ్రాహ్మణు డతిథుల కొఱకు దిరుగుచు విఠోభాను జూచి, యతనిని సమీపించి, యతడు పూజ ముగించి లేచిన తోడనే నమస్కరించి, "స్వామీ! నీ వెవ?" రని యడిగెను. విఠోభా తన విషయమును వివరముగా దెలిపెను. సిద్ధోపంతు "స్వామీ! నే నీపురమున వసించు బ్రాహ్మణుడను. చక్రతీర్థమునకు స్నానమునకు వచ్చు బ్రాహ్మణులను ప్రతిదిన మింటికి దీసికొనిపోయి యున్నంతలో భోజనమిడి పంపుచుందును. ఈదినము నీవొక్కడివే కనబడితివి. దయచేసి యీ పూట మా యింటికి భోజనమునకు రావలె" నని వేడెను. విఠోభా సంతసించి యతని యింటి కేగెను. సిద్ధోపంతు విఠోభాను దైవస్వరూపునిగా భావించి, పంచభక్ష్య పరమాన్నములను వడ్డించి యతనితో గూడ తానును సంతుష్టిగా భుజించెను. విశ్రాంతిగా కూర్చుండి యతనితో తత్త్వ విషయములను ముచ్చటింప సాగెను. విఠోభా యతని సంశయముల నెల్ల దీర్చెను. అతని యఖండ

పాండిత్యమునకును, ప్రజ్ఞకును, సత్ప్రవర్తనమునకును సిద్ధోపంతు సంతసించెను. సిద్ధోపంతు ప్రార్థనపై విఠోభా నాటి రాత్రి యచటనే నిలిచెను. తెల్లవారుజామున సిద్ధోపంతునకు స్వప్నమున పుండరీకవరదుడు కనబడి, విఠోభా మహాపురుషుడనియు నతనికి తన కుమార్తె నిచ్చి పెండ్లి చేయుమనియు నామెయందు దైవాంశ సంభూతులగు బిడ్డలు నలుగురు పుట్టెదరనియు తెలిపి, యదృశ్యుడయ్యెను.

అతడు వెంటనే మేల్కాంచి, యాశ్చర్యచకితుడై, విఠోభా మేలుకొన్న తోడనే తాను గన్న కలను గూర్చి తెలిపి, తన కుమార్తెను వివాహమాడు మనెను. విఠోభా యులికిపడి "అయ్యా! మంచి మాట సెలవిచ్చితివి. భావి ప్రత్యబోయి భూతమును జూచినట్లును, పుత్రవరమునకు బోయి పురుషుని బలి యిచ్చినట్లును తటస్థించినది. ఇందులకే కాబోలు నయవినయములతో నన్నిచ్చటికి దీసికొని వచ్చినది! అహా! ఎంత సమర్థుడవు! పూర్వ మెప్పుడో వేశ్యలరణ్యములకు వెళ్లి మధుర పదార్థములను బెట్టి మోహింపజేసి మహనీయుడగు ఋష్యశృంగుని మాయలో ముంచిరని పురాణము లందు విని యాశ్చర్య పడుచుంటిని గాని యిప్పుడది మీ చేష్టల వలన ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. నీవింత గొప్పవాడవైయుండియు విదేశీయుని కులగోత్రములనైనను విచారింపక చిక్కినదే చాలునని మెల్లగా దక్కించుకొన జూచుచుంటివి. నీవంటి వాని కిట్టి పని మంచిది కాదు. నేనెవ్వడను? మీ రెవ్వరు? నాకును మీకును సంబంధ మేమి? ఈ ప్రస్తావము వింతటితో చాలించుము. నేను పోయి వత్తు" నని పలికెను.

సిద్ధోపంతు "అయ్యా! తొందర పడకుము. మీ గోత్రసూత్రములు సరిపోకున్న భగవంతుడు మా పిల్లను నీకిమ్మని యెట్లు సెలవిచ్చును? గోత్రములు సరిపోయిన మాఱు మాట బలుకక యిప్పుడే మా పిల్లను పెండ్లియాడవలెను. లేనిచో నీ యిష్ట ప్రకారం వెళ్ళవచ్చును. మీ యింటి పేరును గోత్రసూత్రములను తల్లి వంక వారి గోత్రసూత్రములను తెలియజేయు" మనెను. అందుకు విఠోభా సిద్ధోపంతు ప్రశ్నలకెల్ల సమాధానముల జెప్పి, మీకును మాకును సంబంధ మెట్లు సరిపడునో తెలియజేయు" మనెను.

సిద్ధోపంతు తన భార్యను పిలిచి, తమకును వానికిని గల బంధుత్వమును వివరముగా దెలిపి యతడు వరుసలో మేనల్లుడగు ననెను. విఠోభాతో "నాయనా! ఇంకనైన పెండ్లి చేసికొనుము. బంధుత్వమును గూర్చి వింటివి గదా?" యని పలికి, కొందఱు బంధువులను బిలిచి, వారికి జరిగిన సంగతి నెల్ల తెలియజేసెను. వారు పెండ్లి చేయుట యవశ్యకర్తవ్య మనిరి. విఠోభా నతడు మఱింత బలవంత పెట్ట సాగెను.

విఠోభా వ్యసనాక్రాంతుడై, యటనుండి తప్పించుకొని పోవుట కుపాయము గానక సిద్ధోపంతుతో "స్వామీ! నా మనవి వినుము. నేను బ్రహ్మచర్య మవలంబించి యాత్ర చేయుచున్నాను. నాకు వ్రతభంగ మొనర్చుట మీకు ధర్మము కాదు. మోయలేని బరువును మోయుమన్న నెట్లు మోయవచ్చును? నాకీ పెండ్లి యక్కర లేదు. ఒకవేళ మీరు బలవంతముగా నాకీ పెండ్లి చేసినచో మీరు తీఱని దుఃఖము ప్రాప్తించు" నని పలికెను.

సిద్ధోపంతు మందహాసము చేసి, "నాయనా? నిన్ను మోసగింపవలెనని మేమనుకోలేదు. ఇది భగవదాజ్ఞ. మా మాట విని వివాహము చేసికొని తరువాత నీ యిష్టప్రకారము కొంతకాలము తీర్థయాత్ర చేసిరావచ్చును. నీ తీర్థయాత్ర కాటంకముండ" దని పలికెను.

విఠోభా యా రాత్రి యెట్లులైన గడిపి తెల్లవాఱగనే తప్పించుకొని పోవలెనని నిశ్చయించెను. ఆ రాత్రి మూడవ జామున భగవానుడు విఠోభాకు స్వప్నమున గనబడి "నాయనా! నేను సిద్ధోపంతునకు సెలవిచ్చినమాట నిజమే. అతని కుమార్తె నీకన్ని విధముల యోగ్యమైనది. మీ వలన లోకోపకారమగు పనులెన్నియో కావలసి యున్నవి. అందువలన సిద్ధోపంతు యిష్టానుసారముగా నడచుకొమ్ము నీకు సకల శ్రేయములు గలుగు" నని పలికి మాయమయ్యెను.

విఠోభా యులికిపడి లేచి, భగవత్ప్రేరణకు చింతించి, యట నున్న దుఃఖపడ వలసి వచ్చునని యెంచి, కాలికి బుద్ధి జెప్పదలచి మెల్లగా లేచి, చప్పుడుగాకుండ ముందుకు బోయి, వీధి తలుపు దీసి, వెలుపలికి వెళ్లెను.

రుక్మాబాయి - విఠోబాల సంవాదము

కంటికి నిద్ర పట్టక నిమిష మొక యుగముగా గడుపుచు పడక మీదనే కూర్చొనియున్న సిద్ధోపంతు కుమార్తె యగు రుక్మాబాయి యతనిని జూచెను. ఆమె తన తండ్రి యనుమతి ప్రకారము తనకు నిరుపమాన సౌందర్య సుజ్ఞాన సంపన్నుడగు వరుడు

లభించుటకై మహాలక్ష్మి వ్రత మాచరించుచుండెను. విఠోభా విషయమై భగవంతు డాజ్ఞాపించిన సంగతి విన్నప్పటి నుండియు తన వ్రతము ఫలించి తగిన వరుడు లభించెనని సంతోషించు చుండెను. ఎప్పుడు వివాహమగును? ఎప్పు డతని సేవ సంప్రాప్తించు? నని తలపోయుచు నిద్రపట్టక కూర్చొని యుండెను. దొంగవలె వెళ్లుచున్న విఠోభాను జూచి "ఇతనిని మాటిమాటికి జూచుచుండ నదేదో యొక విధముగా నున్నది. నా తల్లిదండ్రులు నన్నితనికిచ్చి వివాహము చేయ నిశ్చయించినప్పటినుండి నేనితని సొమ్మయితిని. నేనితనిని దప్ప మఱి యొక్కని భర్తగా వరింపరాదు. ఇప్పుడితనికి స్వప్నమున భగవంతుడు పెండ్లి విషయమై యానతిచ్చి యుండవచ్చును. లేకున్న నితడిట్లు లేచి పోవుటకు నిమిత్తముండదు. తల్లిదండ్రులు భగవానుడును నానతిచ్చుటచే నితడే నాకు భర్త. ఇతని యిష్టానుసారము వర్తించుట నాకు ముఖ్య ధర్మ" మని నిశ్చయించి, లేచి, పరుగెత్తిపోయి విఠోభా ముందు నిలిచి, భక్తిప్రపత్తులతో నతనికి నమస్కరించి, "స్వామీ! ఇంత రాత్రి వేళయందిట్లెవ్వరికి దెలుపకుండ యెచ్చటికి వెళ్ళుచుంటివి? నీ కిచట నుండుట కిష్టము లేకున్న మా తండ్రికి దెలిపి, యతని వద్ద సెలవొంది, నన్ను గూడ వెంట నిడుకొని మీ దేశమునకు వెళ్ళవచ్చును గ" మ్మని పలికెను.

విఠోబా యులికిపడి, ఈ వెన్నెలకాంతిలో రుక్మాబాయిని జూచి, యాశ్చర్యచకితుడై "నీవెవ్వతవు? ఒంటరిగా నీరాత్రివేళ వచ్చి నన్నాటంకపఱచు టెందుల?" కని యడిగెను. రుక్మాబాయి లజ్జా భయములతో పయ్యెద సవరించుకొనుచు "స్వామీ! నేను సిద్ధోపంతు కుమార్తెను. భగవదాజ్ఞ ప్రకారము నీకిచ్చి వివాహము చేయుటకు

నిశ్చయింపబడిన దానను. తప్పించుకొని పోవుటకై ప్రయత్నించు చున్న నిన్ను మరల నింటికి బిలుచుకు పోవటానికై వచ్చితిని. దయచేసి లోనికి ర'' మ్మని వినయముతో బలికెను.

విఠోబా కొంత యోచించి "చిన్నదానా నీవు గొప్ప తప్పిదము చేసితివి. స్త్రీల కెప్పుడును స్వాతంత్ర్యము లేదు. తల్లి దండ్రు లెవ్వని కిత్తురో వానినే వరింపవలెను. ఇంత రాత్రి వేళ బయటికి వచ్చి పరపురుషులను బలవంత పెట్టుట మంచిది కాదు. అభిమాన మెంత మాత్రమును లేని నీవంటి తులువ నెవ్వడైన వివాహ మాడునా? స్వతంత్రించి పురుషునితో సంభాషింప దలచిన వనిత వ్యభిచారిణి యనియే చెప్పవచ్చును. ఇంతటి దోషము నీయందు జూచియు నీ ముఖము చూడవచ్చునా? ఛీ! ఇచ్చట నిలువక శీఘ్రముగా వెడలి పో'' మ్మని కసరుకొనెను.

రుక్మాబాయి "స్వామీ! నన్నూరక నిరాకరింపకుము. న్యాయ మును విచారించుము. పెండ్లి చేసికొనరాదన్న పట్టుదలతో నాయందు దోషము నారోపించుచుంటివిగాని న్యాయమును విచారించుట లేదు. భగవానుని యాజ్ఞమేరకు నాతల్లిదండ్రులు నన్ను నీకే యీయవలెనని నిశ్చయించుట నేను నా మనస్సునందు నిన్నే వివాహమాడ నిశ్చయించి తిని. అందువలన నీకు భార్యనైతిని. సందేహము లేదు. సర్వవిషయము లకు మనస్సే ప్రధానముగదా! మనః పూర్వకముగా జేసికొన్న వివా హమే వివాహము కాని యితరములు వివాహములు కావు. నామనస్సు నీకర్పించినప్పుడే నేను నీకు భార్యనైతిని. ఇతరులను కన్నెత్తిచూడను. నన్ను పెండ్లాడకున్నచో నా ప్రాణముల నిప్పుడే నీపదముల కర్పణ చేయుదును. ఇది నిశ్చయ''మని పలికెను.

విఠోబా విసుగంది "చాల బాగున్నది. ఎవరి ముక్కునకు సూటిగా వారుచెప్పుట సహజము. నీ పలుకులు యుక్తమైనవి కావు. ఇతరులు విన్న నవ్వుదురు. వచ్చిన దారిబట్టి వెళ్ళుము. నిలిచినచో నీపరువు దక్కదు. నేను తీర్థయాత్రాపరుడను. సంసారమునం దిచ్ఛ లేనివాడను. నీవు నన్ను బీడించుటవలన ప్రయోజనము లేదు. నా మాట విని యింటికి వెళ్ళుము. ఇచట నిలువకు''మని పలికెను.

అందులకు రుక్మాబాయి "స్వామీ! పతివ్రత యన్యుల దలం పదు. అట్లు తలచినచో నది గాడిదెయేగాని యాడుది కాదు. నీవు నాకు భర్తవనియు నేను నీకు భార్యననియు మనశ్శుద్ధిగా నిశ్చయించిన వ్యతిరేకముగా నడుచుకొనుట ధర్మమా? నిన్ను తిరస్కరించి మఱి యొక్కని వరించునంతటి పాపాత్మురాలనుగాను. ఈసంగతి విన్న నెవ్వరైన నవ్వుదురంటివి. నలువురు నవ్వునంతదాక మన మిచ్చట నుండవలసిన పనిలేదు. వెళ్ళుదము ర''మ్మనెను.

విఠోబా "వివేకహీనురాలా! నోటికి వచ్చినట్లు ఎదరు మన్నావు. నీ సుఖమును నీవు దహించుచున్నావు. ఆత్మబుద్ధి సుఖకర మనియు, గురుబుద్ధి యధిక సుఖకరమనియు, పరబుద్ధి వినాశకర మనియు, స్త్రీబుద్ధి ప్రళయంకరమనియు పెద్ద లందురు. తల్లిదండ్రు లను మోసగించి దారిని బోవువానితో దొంగతనముగా దేశాంత రము లేచిపోవుటకు ప్రయత్నించు నీ వంటి పాపాత్మురాలితో మాటాడినను పాపమే. ఇక తిరిగిచూడక వెడలిపో''మ్మని ధిక్కరించి పలికెను.

రుక్మాబాయి "స్వామీ! నీవు నేను జెప్పిన విషయమునందలి న్యాయమును విచారించుటలేదు. భగవంతుని వాక్యముకంటె విశేష

మున్నదా? అతని యాజ్ఞ మీఱవచ్చునా? నీవు నన్ను తిట్టినను కొట్టినను సంతోషమే. నేను నీదాన"ననెను.

అందులకు విఠోబా మిక్కిలి విచారపడి, యామె బారినుండి తొలగిపోవుట కష్టమని యెంచి, మంచిమాటలతో బుజ్జగింపనెంచి, "సుందరీమణీ! నీ యందచందములు వర్ణించుట కలవిగాదు అసమాన సౌందర్యనిధివి. నిన్ను వివాహ మాడవలెనన్నచో నెంతయో పుణ్యము చేసియుండవలయును. నీవంటి సౌభాగ్యవతికి నావంటి యనామధేయుడు పనికిరాడు. తల్లి ధనవంతుని, తండ్రి బుద్ధిమంతుని, బంధువులు కులవంతుని, కన్యసౌందర్యవంతుని కాంక్షించుట సహజము. కావున వికృతరూపముగల నన్ను వివాహమాడినచో నలుగురు నవ్వుదురు. నీ చక్కదనమునకు దగిన పురుషుని వెదకి వరింపుము నన్ను తొందరపెట్టుటవలన ప్రయోజనము లే"దని పలికెను.

రుక్మాబాయి మందహాసముచేసి "స్వామీ! పతివ్రతకు పతి యెట్టివాడైనను అతనినే పరదైవముగా భావించి యతని యిష్టానుసారముగా మెలగుట కర్తవ్యము. పూర్వము దమయంతి తన సౌందర్య సౌకుమార్యములకు మోహించి దిక్పాలకులే వచ్చి బోధించినను మొట్టమొదట తా నపేక్షించిన నలునిదప్ప నితరులను వరించెనా? ధర్మమునకు వ్యతిరేకముగా నడువరాదు. నామనవి చిత్తగించి నాయందు కరుణించి నన్ను వివాహమాడిన మేలు. లేకున్న నాదేహము నగ్నిహోత్రమున కాహుతి చేసెద"నని పలికెను.

విఠోబా తప్పించుకొని పోవుటకు వీలుగాక యనేక విధముల జింతించుచు, కోపావేశపరుడై "ఓసీ! మూర్ఖురాలా! నాతో ప్రతిఘ

టింతువా? ఇప్పటికైన నామాటవిని యింటికి వెళ్ళుము. లేకున్న నిన్ను శపింతు"నని పలికెను. రుక్మాబాయి భయపడి గజ గజ వణకుచు కంటికి మంటికి నేకధారగా పెద్దపెట్టున నేడ్వసాగెను.

విఠోబా వివాహము

ఇంతలో సిద్ధోపంతును, నిరూబాయియు మేల్కాంచి, కుమార్తె రోదన ధ్వని విని, పరుగెత్తుకొనివచ్చి, రుక్మాబాయిని ధిక్కరించుచు నిలుచున్న విఠోబాను జూచి "అయ్యా! ఎంతటి నాటకమాడితివి? పిల్ల నిచ్చుటలేదని నేమేమయిన చిక్కులు గలిగించినగదా నీవిట్టి దుష్కృత్యమున కొడిగట్టవలసినది? దొంగతనముగా నీమెను లంకించుకొని పోవలసినంత పనియే"మని యనేక విధముల నిందించిరి.

విఠోబా సిద్ధోపంతుతో "అయ్యా! నన్ను దూషింపకుడు. నేను మీకుర్తెను మోసగించి తీసికొని పోవదలచలేదు. గ్రహచారము చాలక మీయింటి కతిథినై వచ్చినందులకు మంచి బుద్ధిచెప్పినారు. ఇట్టిచోట నొక్క నిమిషమైనను నిలువరాదు. మీవంటి మోసగాండ్ర మొగము జూడరా"దని పలికి, యచటినుండి వేగముగా నడవసాగెను.

సిద్ధోపంతు తన కుమార్తెను భార్యను లోనికిబంపి, విఠోబా చేతిని బట్టుకొని "అయ్యా! కోపింపకుము. నిన్నటి విషయమేమియు దెలుపకయే నీ విట్లు వెళ్ళుట మంచిదికాదు. ఆలోచింతము ర"మ్మనెను. అందులకు విఠోబా కోపించి భగవంతుడే స్వయముగావచ్చి చెప్పినను నే నీవివాహమాడను మీదారి మీరు జూచుకొను"డని

పలికి చేయి వదలించుకొని వేగముగా నడువసాగెను. సిద్ధోపంతు యెంతయో బతిమాలెను. ఎంతజెప్పినను వినకపోగా విఠోబాతో" మా కుమార్తె నీయందే బద్ధానురాగయై యున్నది. నీవు వివాహ మాడనిచో నామె ముందు వెనుక చూడక తక్షణమే ప్రాణములు విడుచును. అందువలన మేము బ్రతికినంతగాలము పుత్రికాశోకము ననుభవింపవలసివచ్చును. క్రమముగా మాకుమార్తె గతియే మాకునుబట్టును. ఇందువలన నీకు స్త్రీహత్యాపాతకముతో బాటు బ్రహ్మహత్యాపాతకముగూడ సంభవించును. అట్టి పాతకము సంభవించిన తదుపరి యాత్రాఫలము దక్కదు. జపతపములు ఫలింపవు. అవి ఫలింపనిచో మోక్షము సిద్ధింపదు మామాట వినకున్న నిన్ని యనర్థములు వాటిల్లును. ఆలోచించు"మని పలికెను.

విఠోబాకు గుండెల్లు జల్లుమనెను. ఆ యాపదనుండి కాపాడుమని భగవానుని ప్రార్థించెను. భగవాను డదృశ్యముగానుండి "విఠోబా! విచారించకుము. నీవు సిద్ధోపంతు కుమార్తెను వివాహ మాడుము. నీకు సకలార్థ సిద్ధియగు"నని పలికెను విఠోబా విస్మయ మందెను. సిద్ధోపంతు "అయ్యా! ఇప్పు డేమందువు. ఇకనైన వివాహము చేసికొందువా"యని పలికి యతనిని వెంటబెట్టుకొని యింటికి వచ్చి, తెల్లవాఱగనే బంధువులనెల్ల రావించి, పరమ సంతోషముతో తన కుమార్తె నతనికిచ్చి విధ్యుక్తముగా వివాహ మహోత్సవముచేసి, బంధుమిత్రుల నుచితరీతి సత్కరించెను.

మఱునాడు విఠోబా సిద్ధోపంతుకు భక్తితో నమస్కరించి "అయ్యా! బలవంతముగా బెండ్లిచేసి నీయిష్టప్రకారముగా బొందవలసిన యానందమునంతయు బొందితివిగదా? ఇప్పుడైన దయచేసి

సెలవిచ్చిన మిగిలినయాత్ర పూర్తిచేయుదు"ననెను. సిద్ధోపంతు భార్యకావిషయమును దెలిపి తానుగూడ విఠోబావెంట బయలుదేఱెను. వారిరువురును దివ్యస్థలములను దివ్యతీర్థములను సేవించుచు నహోబిలము, శ్రీశైలము, పండరిపురము, శ్రీరంగము, గోకర్ణము, రామేశ్వరము మున్నగు పుణ్యస్థలములను సేవించి పుణ్యతీర్థములలో స్నానమాడి, వెనుకకు మరలి సుఖముగా కొన్నిదినముల కలకావతి చేరిరి.

విఠోబా తల్లిదండ్రులకడ కేగుట

ఒకనాడు విఠోబా సిద్ధోపంతుతో "ఇక నేనుబోయి తల్లిదండ్రులను దర్శింపవలెను. వారు నారాకకై నిరీక్షించుచుందురు. దయచేసి సెలవి"మ్మని వేడెను. అందులకు సిద్ధోపంతు సమ్మతించి, మఱుసటి దిన ముదయమున సకుటుంబముగా నతనితో ప్రయాణమై కొన్ని దినముల కాపగాముజేరి వియ్యపువారి యింటికి బోయెను.

విఠోబా తన తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించెను. సిద్ధోపంతు వారికి నమస్కరించి కుమార్తెను దీసికొనివచ్చి మ్రొక్కించెను. గోవిందపంతు కుమారునిజూచి యానందించి "నాయనా! వీ రెవ్వ"రని యడిగెను. సిద్ధోపంతు అందుకొని, విఠోబా తన యింటికి వచ్చినప్పటి నుండి జరిగిన విషయములనెల్ల దెలిపి, వివాహ విషయమై వర్తమానముచేయ వీలుగా లేదనియు, నందులకు మన్నించు మనియు వేడెను. నిరూబాయి రుక్మాబాయిని జూచి మిగుల సంతసించెను. కోడలిని వియ్యపురాలిని శ్రద్ధగా నాదరించెను. గోవిందపంతు సిద్ధో

పంతుకు నమస్కరించి "స్వామీ! మీ యనుగ్రహమువలన నా కుమారుని కన్నులార గనుగొనుభాగ్యము గలిగినది. వీని వైరాగ్య వృత్తిని దలచినచో గుండెలు తల్లడిల్లును. మీ దయవలన మాకా విచారము తీఱిపోయిన" దనెను. సిద్ధోపంతు తన కంత మంచిసంబంధము లభించినందులకు సంతసించెను. సిద్ధోపంతు కొన్నిదినములుండి వారివద్ద సెలవంది, కుమార్తెకు జెప్పవలసిన బుద్ధులజెప్పి, భార్యతో గూడ బయలుదేఱి, స్వస్థలము చేరి భగవంతు నారాధించుచు సుఖముగా నుండెను.

కాలక్రమమున విఠోబాకు వైరాగ్య మధికమయ్యెను. రుక్మాబాయి కీడువచ్చి యయిదాఱు సంవత్సరములైనను నొక్కనాడైన నామెను కన్నెత్తి చూడలేదు. దైవవశమున నతని తల్లిదండ్రులు యోగనిష్ఠ నవలంబించియుండి పరమపదించిరి. విఠోబా వారికి విధ్యుక్త కర్మలనెల్ల జరిపెను. ఒకనాడు తనభార్యతో "ఓసీ! నా తల్లిదండ్రుల యస్థులను దీసికొనివెళ్ళి గంగానదిలో గలుపవలెను. గనుక నేనిపుడు కాశికి వెళ్ళవలసియున్నది. నీ వొక్కతె వింట నుండలేవు. నిన్ను దీసికొనివెళ్ళి నీపుట్టినింట దిగబెట్టెదను. మన యింట నున్న సొత్తులో నీకు వలసినంత దీసికొని మిగిలిన దానిని భగవత్ప్రీతిగా పేదసాదలకు బంచిపెట్టు" మనెను. రుక్మాబాయి తనకొఱ కేమియు నుంచుకొనక సమస్తమును బీదసాదలకు బంచిపెట్టెను.

విఠోబా యామెను వెంటదీసికొని బయలుదేఱుటకు సిద్ధపడెను. ఇంతలో సిద్ధోపంతు తన వియ్యంకులు పరలోకగతులగుట విని తనయల్లు నోదార్ప నచ్చటికి వచ్చెను. తన యల్లుని చర్యల కాశ్చర్యపడి, తన కుమార్తెవలన విషయమంతయు విని, తన గ్రామ

మునకు, దీసికొనిపోవ నిశ్చయించెను. వారిని వెంట దీసికొని కొన్ని దినముల కలకావతి జేరెను. విఠోబా తనకు కాశికి వెళ్ళవలసిన యావశ్యకతను దెలియజేసి, వెళ్ళుటకు సెలవిమ్మని యడిగెను. సిద్ధోపంతు బడలిక దీర్చుకొని వెళ్ళవచ్చునని కొన్నిదినములు నిలిపెను. రుక్మాబాయి రహస్యముగా తల్లిదండ్రుల కతని వైరాగ్యమును విశదముగా దెలిపి, వెడలిపోయిన మరల రాడనియు, నెట్లయిన సంసారమునందు మెలగునట్లు చేయుడనియు పలికెను. సిద్ధోపంతు మిక్కిలి జాగరూకుడై యల్లుని నీడవలె ననుసరించి కంటికి ఱెప్పవలె గనిపెట్టుకొని యుండెను.

ఒకనాడు విఠోబా గంగాయాత్రకు సెలవిమ్మని సిద్ధోపంతును నిర్బంధపెట్టెను. సిద్ధోపంతు తానుగూడ వచ్చెదననెను. విఠోబా తన స్వేచ్ఛకు భంగము గలిగినందులకు మిక్కిలి విచారించి, భార్యను బిలిచి "ఓసీ! ఈ సంసారనరకము ననుభవింప నా కిష్టములేదు. సన్యాసము దీసికొని స్వేచ్ఛగా నుండ నిశ్చయించితిని. నీకు దెలుపక వెళ్ళుట యుక్తము కాదుగనుక నిజము దెలుపుచున్నాను. నీ తల్లిదండ్రుల కీవిషయమును దెలుపుము. జాగుసేయక నన్ను బంపించు" మని పలికెను. రుక్మాబాయి పిడుగువంటి యాపలుకుల కులికిపడి, తల్లిదండ్రులతో నావిషయమును దెలిపెను. సిద్ధోపంతు పరితాపపడి యల్లునికడకుబోయి, "నాయనా! నీవింకను పసివాడవు. విషయసుఖమును బొత్తుగా ననుభవింపలేదు. ఈ వయసున నింద్రియములు వశపడవు. కాయ గసరులు దిని వనములలో వసించు మునులు సైత మింద్రియములు వశముగాకపోగా షడ్రసోపేతములగు పదార్థములను భుజించుచు యౌవనావస్థలో నున్నవారి కవి వశమగునా? సం

సార సన్యాసముల రెంటికి జెడి యిహపరములకు వెలియుక్తము కాదు. సన్యాస మిప్పటికి సుఖముగా దోచినను ఇంద్రియ వికారములకు జిక్కి త్రొక్కట బడినప్పుడు కష్టముగా దోచును. అనుభవించునప్పటికిగాని దాని స్వభావము తెలియదు. ఏకార్యమునైనను మెట్టువరుసను సాధింపవలయునేగాని త్వరపడి యొక్కమాటే మీదికెక్కయత్నించుట యుక్తముకాదు. కూరుచుండి పరుండవలెను గాని నిలుచుండియే పరుండబోయిన క్రిందబడి తలపగిలిపోవును. అందువలన పెద్దలు బ్రహ్మచర్య గార్హస్థ్య వానప్రస్థ సన్యాసములను క్రమముగా నేర్పఱచి, యనుష్ఠింపవలెనని విధించిరి. సన్యాసము సన్యాసమని యూరక తల్లడిల్లుచున్నావు. సన్యాసమనగా తల బోడిచేసికొని కాషాయవస్త్రములను ధరించుట కాదు. సంకల్ప వికల్పముల ద్రుంచివేసి జాగ్రత్తయందు సుషుప్తిని బొంది యానందమాత్రముగా నుండుటయే సన్యాసము. ఇది సామాన్యులకు సాధ్యముకాదు. తల బోడియైనమాత్రమున తలపు బోడికాదు. నారదుడు, విశ్వామిత్రుడు, బృహస్పతి శుక్రుడు, త్రిమూర్తులు సామాన్యులా? అంతటివారే స్త్రీవ్యామోహమునకు జిక్కి చొక్కగా నితరులమాట జెప్పనేల? కాలుడయిన వశమగునుగాని కాముడు వశుడుగాడు. సంసారమున నున్నను పద్మపత్రమువలె సంగముల నంటక ప్రవర్తించువాడే పండితుడు కాని, సన్యాస మవలంబించి సాధింపలేక పతనమగువాడు పండితుడు కాడు. ఈ విషయము లన్నియును నీకు దెలియనివి కావు. తొందరపడి సన్యాసము దీసికొనుట యుక్తముకాదు. నామాట విని గృహస్థధర్మము నవలంబింపుము. అట్లు నీకిష్టములేనిచో నొక్క కుమారుడు గలుగుదాకనయిన నీభార్యతో కలిసి మెలసి యుండు" మని భోధించెను.

విఠోబా తన మామకు నమస్కరించి, "స్వామీ! సింహ మెంతయాకలిగొన్నను సమీపమున దిరుగాడు నక్కలమీద చేయి వేయక మదగజ కుంభస్థలములకే వేచియుండునట్లు విరక్తు డెప్పుడును విషయములు తనంతన పైబడి వచ్చినను లెక్కింపక పరమానందమునే కోరుచుండును యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానముగల వివేకి యెప్పుడును స్త్రీసుఖము నపేక్షింపడు. సంతత దుఃఖములకు మూలమగు సంతానము నాకేల? మీరుకాదు భగవంతుడే వచ్చి నన్నడ్డగించినను నేనిచట నుండను. నాయాశమాను"డని పలికి, వారెంత బతిమాలినను వినక యస్థుల నెత్తుకొని కాశికి నడువబోయెను. రుక్మాబాయి యేడ్చుచు నతనిపాదములను గట్టిగా, బట్టుకొనెను. విఠోబా వారిని మోసగించిపోవ నిశ్చయించి యప్పటికి ప్రయాణము మానివేసెను.

కొంతకాలము గడచినపిదప విఠోబా యొకనాడు ప్రాతఃకాలమున భార్యకడకుబోయి, "స్నానమునకై వెళ్ళెద"నని ద్వంద్వార్థముగా జెప్పెను. రుక్మాబాయి యతని కపటము దెలియక "చిత్త"మని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. తోడనే విఠోబా సంతోషాంతరంగుడై, శని వదలినదని యెంచి, పంజరమునుండి విడివిడిన చిలుకవలెను, రంభయొక్క చిక్కునుండి విముక్తి నొందిన శుకమహర్షివలెను సంసార గహనమునుండి తప్పించుకొని, వాయువేగమున బరుగెత్తుచు నిద్రాహారములు మాని రాత్రింబవళ్ళు ప్రయాణముచేసి కొన్నిదినములకు కాశిచేరెను. గంగానదిలో స్నానముచేసి, జననీ, జనకుల యస్థులను గంగలోగలిపి, పిండప్రదానాది కార్యముల నొనర్చి ప్రయాగకు బోయెను. అచటినుండి పుష్కరమునకు బోయి యొకచోట బసచేసి,

సత్పురుషులతో నిరంతరము వేదాంతశ్రవణము చేయుచు సుఖముగా నుండెను.

తన పెనిమిటి యెంత తడవునకు రాకపోవుటచే రుక్మాబాయి తన తల్లిదండ్రుల కావిషయమును దెలిపి, యేడ్వసాగెను. సిధోపంతు విఠోబా చెప్పిన మాటలలోని గూఢార్థమును పర్యాలోచించి, మోసగించి వెళ్ళెనని నిశ్చయించి, పలువురు మనుష్యులను బంపి వెదకించెను. కాని యల్లునిజాడ తెలియలేదు. రుక్మాబాయి యేడ్చియేడ్చి యాహారపానీయముల నొల్లకుండెను. తల్లిదండ్రు లామె నోదార్చిరి. అగ్నిప్రవేశ మొనర్తునని పలుకగా సిధోపంతు "తల్లీ! కొలది దినములు గౌరీవ్రతము ననుష్ఠింపుము. అవశ్యముగా మరల బతితోడి సంగతి పడయగలవు. తొల్లి పరమశివుని భర్తనుగా వరింపగోరి పార్వతీదేవియు, శ్రీకృష్ణుని భర్తనుగా వరింపగోరి రుక్మిణీదేవియు, నీవ్రతమునే సలిపి తమ యిష్టాపూర్తి చేసికొని సంతుష్టి నొంది"రని పలికి, సమ్మతింపజేసెను. వ్రతవిధానమును దెలియజేసెను. రుక్మాబాయి తండ్రి యుపదేశించినట్లు భక్తిశ్రద్ధలతో నావ్రతము ననుష్ఠించుచుండెను.

విఠోబా శ్రీ పాదస్వామి నాశ్రయించి సన్న్యాసము స్వీకరించుట

ఒకనాడు విఠోబా సాధువులతో గూడి వేదాంత ప్రసంగము చేయుచున్న యొకసత్పురుషుని కడకుబోయి యత డుపన్యసించు విషయములనెల్ల శ్రద్ధగా వినుచుండెను. ఆపురుషుడు "అయ్యలారా! అన్ని యోగములలో సన్న్యాసము శ్రేష్ఠమైనది. సమస్తప్రాణుల

యందు సమదర్శనము గలిగి వర్తించువానికి సులభముగా సద్భక్తి లభించును. భక్తివలన పరమాత్మదర్శనము, పరమాత్మ దర్శనము వలన బ్రహ్మానందమును గలుగును. భగవంతునియందు చిత్తముజేర్చి సుఖించువాని కెప్పుడును దుఃఖము లేశమైన గలుగదు. అహంకారమమకారములకు లోబడినవాడు తప్పక చెడిపోవును. సంసారబంధమునుండి విడుదల బొందుటకు ముఖ్యసాధనము రాగద్వేషములను విడుచుటయే. విషయ సుఖానుభవము విషముతో గలిసిన పాలవలె తాత్కాలికముగా నానందము గలిగించినను మీదటికి ననంత దుఃఖములకు పాత్రముగా జేయును. కావున విషయసుఖములను స్మరింపరాదు. శ్రోత్రాది ద్వారములగుండ బుద్ధియందు బ్రవేశించు శబ్దాది విషయములను నిగ్రహించి దృష్టిని భ్రూమధ్యమున నిలిపి ప్రాణాపానములను రెంటిని సమముగా నాసికలోపల చరింపజేసి, మనోబుద్ధీంద్రియములను వశపఱచుకొని యరిషడ్వర్గమును జయించి కేవలముముక్షుత్వమును వహించి వెలుగువా డొక్కడే బ్రహ్మానందము ననుభవింప పాత్రుడు. తక్కినవారు పాత్రులు కారు" అని చెప్పెను.

విఠోబా కావిషయము విన్నప్పటి నుండియు సన్న్యాసముపై గాంక్ష హెచ్చెను. యోగ్యుడగు నాచార్యుని కొఱకు దిరుగసాగెను. ఒకనా డాకస్మికముగా నక్కడ వసించుచున్న శ్రీపాదస్వామి యను పరమహంస యతనికి గనబడెను. విఠోబా యతని లక్షణములనెల్ల బరీక్షించి, దనకు దగిన యాచార్యుడని నిశ్చయించి, యతనిని సమీపించి, నమస్కరించి, చేతులు జోడించుకొని వినయముతో నిలుచుండి, యతని ననేక విధముల గొనియాడెను.

శ్రీపాదస్వామి విఠోబాను గనుగొని "నాయనా! నీ వెవ్వడవు? నా కడకేల వచ్చితి?"వని ప్రశ్నించెను. అందులకు విఠోబా

"స్వామీ! సంసార బాధనుండి తప్పించుకొని సుఖింపవలెనను కోరికచే నిన్నాశ్రయించితిని. కరుణించి నన్ను నీదాసునిగా జేసి రక్షింపవలె"నని ప్రార్థించెను. శ్రీపాదస్వామి "ఎల్లవారికి సంతోషము కలిగించుచున్న సంసారము నీకెట్లు బాధ కలిగించినదో తెలుపు"మనెను. అందులకు విఠోబా "స్వామీ! విషయ సుఖములను గొప్పగా నెంచి దానివలన నెట్టి సంతోషమనుభవింతురో తెలియదు గాని నేను మాత్రము సంసారమను కీకారణ్యమున జిక్కువడి త్రోవగానక త్రొక్కుడు పడుచున్నాను. దయచేసి దారిజూపి కడతేర్చు"మనెను.

శ్రీపాదస్వామి మందహాసముచేసి, "నాయనా! అర్థమైనది. విషయములను ఘోరమృగములను జంపుటకు దగిన చంద్రహాసము కొఱకు నేనును నీ వలెనే వెదకుచున్నాను గాని నా కింతవఱకది లభింపలేదు. ఈ విషయము తప్ప తక్కిన విషయము లేవి కావలసియున్నను నిరాటంకముగా నిచ్చెద"నని పలికెను. అందులకు విఠోబా "స్వామీ! నన్నారక పరీక్షించుట వలన ప్రయోజనము లేదు. నాపై దయయుంచి నన్ను శిష్యునిగా బరిగ్రహించి తత్వమార్గమును బోధించి యహంకార మమకారములను దొలగించి యజ్ఞానమును నిరసించి యానంద రసపానముచేత జొక్కునట్లుగా ననుగ్రహించి రక్షింపవలె"నని పలువిధముల బ్రార్థించెను.

స్వామి యాతని తీవ్ర పరిపాకమునకు మెచ్చి, కరుణాకటాక్షముల విఠోబా నాదరించి, తన సమీపమున గూర్చుండజేసికొని, "నాయనా! ఇంతటి వైరాగ్యసంపన్నుని నే నింతవఱకు చూడలేదు. నీ చిత్తస్థైర్యము శ్లాఘింపదగినది. ఇంత చిన్నవయస్సులో నింతటి

వైరాగ్యము కుదురుట నీయదృష్ట"మని పలికి, "నీవు బ్రహ్మచారివా? గృహస్థుడవా? తల్లిదండ్రు లున్నారా? లేరా? నిక్కముగా తెలియజేయు"మని యడిగెను. విఠోబా తనకు వివాహమైన సంగతి దెలిపినచో నచటినుండి వెడలగొట్టునని యెంచి తాను బ్రహ్మచారిననియు, కొలది దినముల క్రింద తన తల్లిదండ్రులు కాలధర్మ మొందిరనియు పలికెను. శ్రీపాదస్వామి సంతోషించి యతని శిరముమీద తనకరముంచి, శ్రద్ధతో వినుమని చెప్పి, ప్రణవాది మంత్రములలో నగ్రగణ్యమైనదియు, సమస్తసిద్ధులను సులభముగా నొసగూర్చునదియు, నద్వితీయ భావమును స్థాపించునదియు, వేదాంతములలోని సారాంశమైనదియు, మన శ్చలనమును నిరోధించునదియు, సచ్చిదానంద భావమును బ్రసాదించునదియు, నిత్యానందప్రదమైనదియు, పదార్థత్రయయుక్తమైనదియు, నైక్యానుసంధానమును వెల్లడించునదియు, మతభేదరహితమైనదియు, సంశయములనెల్ల ఖండించునదియు, నహంకార మమకారములను నశింపజేయునదియు, నఖండానందము ననుగ్రహించునదియునై వెలయుచున్న 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యమును బోధించి భవబంధ విముక్తునిగా జేసెను.

విఠోబా పరమానందముతో గురువునకు నమస్కరించి, యా మహావాక్యముయొక్క రహస్యార్థమును వివరము తెలియజేయుమని ప్రార్థించెను. శ్రీ పాదస్వామి యధిక సంతోషముతో "నాయనా! ఈ మహావాక్య రహస్యార్థకమును దెలిసికొనుటకు నీ వధికారివై యున్నావు సావధాన చిత్తుడవై వినుము.

ఋగ్వేదమునందు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మయనియు, యజుర్వేదమునందు అయమాత్మా బ్రహ్మయనియు, సామవేదమునందు తత్త్వమసి యనియు, అథర్వణ వేదమందు అహం బ్రహ్మాస్మియనియు చెప్పబడు నీమహావాక్యములు శిరోభూషణములై యున్నవి. వానియర్థమును విశదముగా దెలియజేయు నంతటిశక్తి నాకు లేదుగాని, పెద్దలవలన విన్నంతవఱకు నీకు వచనరీతి తెలియజేసెదను.

ప్రజ్ఞానమనగా నాత్మ; బ్రహ్మమనగా బరమాత్మ; ప్రజ్ఞాన స్వరూపమే బ్రహ్మమని తెలియజేయుటయే మొదటి వాక్యము యొక్క యంతరార్థము. శబ్ద స్పర్శరూప రసగంధములను విషయములను దెలిసికొను నింద్రియములను, ఆ యింద్రియములను దెలిసికొను నంతఃకరణములను, ఆయంతఃకరణములను తెలిసికొను చిదాభాసుని, వీని నన్నిటిని మఱుగుపఱచు నవిద్యను దెలిసికొనుచు సాక్షిమాత్రముగా వెలయుచున్న పదార్థమే ప్రజ్ఞానమనియు, నిట్లు సమస్త పదార్థములలోపల నివసించి వానినెల్ల తెలిసికొను సర్వసాక్షియే బ్రహ్మమనియు వేదములు పలుకుచున్నవి. బహువిధ నామముల కాధారమై సాక్షిమాత్రముగా వెలయుచున్న జ్ఞానమే యాత్మ యనియు, బహువిధ నామముల కాధేయమై సర్వసాక్షిగా వెలయుచున్న బ్రహ్మమే పరమాత్మయనియు వేదాంత శాస్త్రములు తెలుపుచున్న"వని చెప్పెను.

అందులకు విఠోబా "స్వామీ! ఒక్కదేహమునకు సాక్షిగా నున్న యాత్మ సర్వసాక్షియగు పరమాత్మ యెట్లు కానేర్చు"నని యడిగెను. స్వామి "నాయనా! దీపము దివిటీ యను పేర్లు వేఱుగా నున్నను వాని ప్రకాశము మాత్రము భిన్నము కానట్లు ఆత్మ పర

మాత్మ యను నామములు భిన్నములుగా నున్నను స్వభావము మాత్ర మొక్కటిగానే యుండును. పెద్దదిగా నున్నందున చెఱువనియు చిన్నదిగా నున్నందున నుదుగనియు, నొక్కడున్న మనుష్యుడనియు ననేకులున్న సంఘమనియు, నామభేదములు గలిగియున్నను జలముల యొక్కయు, మనుజుల యొక్కయు స్వభావము మాత్రము వేఱుపడక యొక్కవిధముగా నుండునట్లు ఒక్కదేహమునకు సాక్షిగా నుండుట వలన నాత్మయనియు, సకలదేహములకు సాక్షిగా నుండుటవలన పరమాత్మయనియు నుపాధి భేదములచేత నామము లేర్పడినవి గాని విచారింపగా నాత్మ పరమాత్మలకు భేదములేదు" అని చెప్పెను.

విఠోబా "ఆత్మస్వరూప మెట్టి"దని యడిగెను. స్వామి "ఇంద్రియ మనోవికారములను నిగ్రహించి, మానావమానములను దూరము చేసి, మౌనముద్ర ధరించి, సంకల్ప వికల్పముల నణచి, నిర్వికల్పసమాధియందు నిశ్చలతనొంది సుఖముగా నుండుటయే బ్రహ్మానుసంధానము. ఇదియే యాత్మస్వరూప"మని చెప్పెను. అతనికి పూర్ణాభిషేకమును జేసి చైతన్యస్వామి యని నామముంచి, తాను నిర్వికల్పసమాధి నిష్ఠబూని, బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండెను. గురుకరుణా కటాక్షముచే సంకల్పములెల్ల తొలగిపోయి చిత్తస్థైర్యము గలుగగా విఠోబా బ్రహ్మధ్యానమునకు బూనుకొని బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండెను.

శ్రీ పాదస్వామి యులకావతికి వచ్చుట

సిద్ధోపంతు తన కుమారునకు గలిగిన దుర్దశకు మిక్కిలి చింతించి, తమకు గలిగిన కష్టములను తొలగించి రక్షింపు [illegible]

పాండురంగని ప్రార్థించుచుండెను. అతని భార్యయు తన కూతును వల్లునిచేర్చి సంతోషమును గలిగించుచును నిరంతరము రుక్మిణీదేవిని ప్రార్థించుచుండెను రుక్మాబాయి తండ్రి యుపదేశించినట్లు గౌరి పూజ చేయుచుండెను. తల చిక్కుతీయకపోవుటచే వెండ్రుకలు జడలు గట్టి ముఖమున నొకవిధమైన దివ్యతేజమును గలిగించుచుండగా జూచినవారెల్లరు పరాశక్తి యని భావించి భక్తితో నామెకు నమస్కరించుచుండిరి. ఇట్లు సంవత్సర కాలము గడచెను.

వారి తపోమహిమ శ్రీ పాదస్వామియొక్క మనస్సును వికల పఱచి సంచార సమాధియందు విశేషాసక్తిని బుట్టించి యచటినుండి యతనిని లేవదీసెను. స్వామి కాశినుండి బయలుదేఱి గ్రామములు దిరుగుచు నొకనా డుదయమున నలకావతికి వచ్చి చక్రతీర్థ సమీపమున నశ్వత్థ వృక్షముక్రింద పద్మాసనము వేసికొని కూర్చుండి బ్రహ్మానందరసమున మునిగి పరవశత నొందియుండెను.

రుక్మాబాయి యెప్పటివలె చక్రతీర్థమునందు స్నానముచేసి, యశ్వత్థ ప్రదక్షిణమునకై యచటికివచ్చి, చెట్టుక్రిందనున్న శ్రీ పాద స్వామిని జూచి, యతడు గొప్పవాడై యుండునని యెంచి, త్వరితముగా నింటికేగి, భోజనపదార్థముల గొనివచ్చి, యతనికి నమస్కరించి "స్వామీ! నీవు మిక్కిలి బడసియున్నావు. దయచేసి యీ పదార్థములను స్వీకరించి కొంత విశ్రాంతి నొందు"మని ప్రార్థించెను. శ్రీ పాదస్వామి రుక్మాబాయియొక్క మృదుమధుర వచనములు విని కన్నులువిచ్చి యామె మొగమువైపు జూచి, యామె వినయ విధేయతలకు సంతసించి, "సౌభాగ్యవతివై ముగ్గురు కుమారులను నొక్క కూతురును బడసి సంతోషముగా సుఖింతువుగాక"యని యాశీర్వదిం

చెను. రుక్మాబాయి యద్భుత ప్రమోదములు పెనగొన చిఱునవ్వుతో నా సన్యాసిని జూచుచు నిశ్చేష్టయై నిలువబడెను. స్వామి యామె చిఱునవ్వున కేదైన కారణ ముండవచ్చునని యెంచి "అమ్మా! నవ్వుచుంటివేల? నాయాశీర్వాదము నిష్ఫలమగునని యెంచితివేమో! అట్లు తలంపకుము. నాయాశీర్వాద మెంతమాత్రము వ్యర్థముకా"దని పలికెను. రుక్మాబాయి తాను దెచ్చిన పదార్థములనెల్ల వడ్డించి స్వామి సంతుష్టిగా భుజించి, విశ్రమించినపిదప "స్వామీ! చవిటి నేలబడిన విత్తనమును, అపాత్రునియందు వినియోగించిన దానమును, చెవిటి వాని యెదుట పాడిన సంగీతమును, లుబ్ధునకు బోధించిన ధర్మోపదేశమును నిష్ఫలమైనట్లు దురదృష్టవతినగు నాయెడ నీవనుగ్రహించిన యాశీర్వాదము నిష్ఫలమైనదిగదాయను విచారముచేత నవ్వితి"యనెను. శ్రీ పాదస్వామి "హరిహర బ్రహ్మాదు లడ్డపడినను నాయాశీర్వాదము నిష్ఫలము కాదు. సందేహింప బనిలే"దనెను. రుక్మాబాయి "స్వామీ! నీమాట వాస్తవమేకాని యది నెఱవేఱుటకు గొప్ప ప్రతిబంధక మొకటియున్నది. పురుషుడు లేక పుత్రులు గలుగ నేరరు గదా"యనెను అందులకు స్వామి "నీపురుషు డేమయ్యెనో తెలియజేయు"మనెను. రుక్మాబాయి "నాభర్త సంసారమును రోసి యెవ్వరికిని జెప్పక సంవత్సరముక్రింద దేశాంతరము లేచిపోయెను. సన్యాసము దీసికొని కాశిలో నున్నాడన్న వార్త యిప్పుడే తెలిసినది. సంసారములో నున్నప్పుడే నన్ను స్పృశించుట కిష్టములేక వర్తించువాడు నన్నింక బరిగ్రహించునన్న విషయమెట్లు నమ్మవచ్చునో యూహింపుము. నీయాశీర్వాదము ఫలింపవలెనన్న నాపెనిమిటి సన్యాసమును వదలి మఱి సంసారి కావలెనుగదా? ఈ విషయమై నాకు సంశయము గలుగుచున్నది. దైవసంకల్ప మెట్లున్నదో తెల్పుము"

దనెను. శ్రీ పాదస్వామి కొంత యోచించి "నీ భర్త గృహస్థుడై యుండుటగాక యపుత్రవంతుడై యుండగా యుక్తాయుక్తములను విచారించక యతనికి సన్న్యాస మిచ్చినవా డెవ్వడై యుండును? సంతానము గలుగుటకు ముందు సన్యసించినవాడును, యుక్తాయుక్తములను విచారించక యట్టివానికి సన్న్యాస మిచ్చినవాడును తప్పక నరకమునకు బోవుదురు. నీమగనికి సన్న్యాసమిచ్చినవా డెవ్వడో కొంత దెలియజేయు"మనెను. రుక్మాబాయి "సన్న్యాసిమిచ్చిన దెవరో తెలియ" దనెను. స్వామి "నీపెనిమిటి నిన్నువదలి వెళ్ళుటకు కారణమేమి? అత డట్లు వెళ్ళుచుండగా నీవు పరమపతివ్రతవయ్యు నతనివెంట బోకుండుటకు కారణమేమి? యని యడిగెను. రుక్మాబాయి తన భర్త తీర్థయాత్రలకై బయలుదేరి వచ్చి తన్ను వివాహమాడినది మొదలు తన్ను విడిచి వెళ్ళుటకు జరిగిన సంగతి నంతయు వివరించి, తన దుస్థితికి మిగుల దుఃఖించెను. శ్రీపాదస్వామి తనలో కొంత యనుమానపడి యతని యంగమత్స్యములను విచారించి, తన శిష్యుడగు చైతన్యస్వామియే యామె భర్తయై యుండునని యూహించి, ప్రమాదవశమున తనకు గలిగిన పాపమునకు పశ్చాత్తాపపడి, తన యనాగ్రత్త వలన జరిగిన యకార్యమును గూర్చి చింతించి, యామెను "భర్త పేరేమి?" యని యడిగెను. ఆమె తన భర్త పేరును క్రింద వ్రాసి చూపెట్టెను. స్వామి విఠోబా జరిపిన యకార్యమున కతని మీద నాగ్రహించి యతని ననేక విధముల దూషించుచు "ఇట్టి దుష్కృత్యమున కొడిగట్టిన యీ దుర్మార్గు నిప్పుడే శపించి భస్మ మొనర్చియుండును గాని నీకు జేసిన వాగ్దానము వలన వానిని క్షమింపవలసి వచ్చినది. పరమ పతివ్రతయగు పత్నిని విడిచిపెట్టి దుఃఖసాగరమున ముంచినది గాక కల్లలాడి నన్ను గూడ గొప్ప

దోషమునకు గురి చేసినాడు. నీ తల్లిదండ్రుల నిచ్చటికి దీసికొని ర"మ్మనెను. వెంటనే రుక్మాబాయి యింటికేగి తల్లిదండ్రుల కావిషయము నెల్ల దెలిపి, వారి నచటికి దీసికొని వచ్చెను. సిద్ధోపంతు దివ్యతేజస్వియగు సన్న్యాసిని జూడగానే భక్తిప్రపత్తులతో సాష్టాంగముగా నమస్కరించి, యతనిని దన యింటికి దీసికొని వచ్చి, యుచితాసనమున గూర్చుండబెట్టి, యర్ఘ్యపాద్యములతో బూజించి, యతని యాగమన కారణము నడిగెను. పరమహంస "అయ్యా! నేను కాశి నుండి యాకస్మికముగా రామేశ్వర యాత్రకై బయలు దేరితిని. రుక్మాబాయి దెలిపిన విషయమును బట్టి మరల కాశికి బోవలసినట్లు తటస్థించినది. నీ కుమార్తెను వెంట దీసికొని నాతో కాశికి బయలు దేరవలయు" ననెను. సిద్ధోపంతు సంతసించి రుక్మాబాయిని దీసికొని పరమహంసతో కాశికి బయలుదేరెను.

విఠోబా గృహస్థాశ్రమ స్వీకారము

వారు మువ్వురును రాత్రింబగళ్ళు ప్రయాణము చేసి కొన్ని దినములకు కాశీ చేరిరి. శ్రీపాదస్వామి సిద్ధోపంతును రుక్మాబాయిని తన మఠములో నొకచోట రహస్యముగా నుండ నియమించి, యొక శిష్యుని బంపి, విఠోబాను బిలిపించి, "ఓరీ! చైతన్యా! నీవు బ్రహ్మచారివా? గృహస్థుడవా వాస్తవముగా జెప్పుము. నిజము దాచితివా నిన్నిప్పుడే శపింతు" నని కోపముతో బలికెను. విఠోబా యులికిపడి గజగజ వణకుచు, నబద్ధమాడ వెఱచి, వాస్తవస్థితిని దెలుపుట యుక్తమని యెంచి, వాస్తవమును వినిపించి, "స్వామీ! నా మనోధనముల నెల్ల నీ కెప్పుడో ధారపోసితిని గాన నీవేమి చేసినను చేయుము

వచ్చును. నీ యాజ్ఞానుసారము నడచుకొనుటకు సిద్ధముగా నున్నా" నని పలికి, "శరణాగతుని రక్షింపు" మని మొఱపెట్టుచు నతని పాదములను బట్టుకొని యేడ్వసాగెను. అటనున్న శిష్యులందఱును "స్వామీ! దయచేసి చైతన్యస్వామి తప్పిదమును మన్నించి రక్షింపవలె" నని దీనత్వముతో ప్రార్థించిరి. శ్రీపాదస్వామి కనికరించి వారి ప్రార్థన నంగీకరించి, చైతన్యస్వామిని కరుణా కటాక్షముల గనుగొని యాదరించి, "నాయనా! భయపడకుము అలకావతిలో నీ విషయము నంతయు వివరముగా విన్నాను. నీవిపుడు వాస్తవమునే పలికితివి భగవద్వాక్యమును మీఱరాదన్న యభిప్రాయము చేతనే గదా నీ వా చిన్న దానిని వివాహ మాడినది? అట్టి విషయమును నిట్టి పరమ పతివ్రతను విడిచిపెట్టి నీ విట్లుండుట యుక్తము కాదు. గృహస్థుడనన్నచో నే నుపదేశింప నన్న సంశయము చేత వాస్తవస్థితిని దాచి నాతో బ్రహ్మచారి నని యొక విధముగా బొంకితివి. అయిన నా విషయమై యెంత మాత్రము చింతింపకు" మని పలికి, లోపలనున్న రుక్మాబాయిని బిలిచెను. రుక్మాబాయి వచ్చి వినయముతో పెనిమిటి పాదములమీద వ్రాలి యేడ్వసాగెను. విఠోబా యత్యాశ్చర్యధుర్యుడై యేమియు మాటాడుటకు దోచక తలవంచుకొని యూరక నిలిచియుండెను. శ్రీ పాదస్వామి "ఈమె యెవ్వతెయో తెలుపు" మనెను? విఠోబా మాఱుబలుకలేక నిలిచియుండెను.

శ్రీ పాదస్వామి మందహాసముచేసి "కుమారా! ఏల యిట్లు యోచించుచున్నావు? అరుంధతి, యనసూయ, చంద్రమతి, దమయంతి మొదలగు పతివ్రతా రత్నములతో తులదూగ గలిగిన ధర్మపత్నిని

వదలివేసి పైకి సన్యాసివేషము వేసికొన్నందున ప్రయోజనమేమి? ఈ పరమ పతివ్రతయొక్క మన స్సెంతమాత్రము నొచ్చినను నీ బ్రహ్మోపాసన యంతయు నిరర్థక మగును వేయిమంది సన్యాసులైనను సంసారియగు జ్ఞాని యొక్కనికి సమానులు కాలేరు. ఇట్టి పతివ్రతా రత్నముతో సంతత సాంగత్యము గలిగినచో సులభముగా కైవల్యము చూఱగొనవచ్చును. ఈమె బాధపడిన నీవెన్నటికిని వృద్ధిచెందలేవు. సృష్టి స్థితిలయ కర్తలగు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులు సహితము పరమ పతివ్రతయగు ననసూయాదేవి మహత్త్వమున కచ్చెరువంది యామెకు బుత్రులైరని వినుచున్నాము. పతివ్రతల మనసు నొప్పించుట రౌరవాది నరకములకు కారణముసుమా! నీకు దెలియని ధర్మములు లేవు. నీవు పాండురంగని యనుగ్రహమున జన్మించిన వాడవు. ఆచార్యు డొక్కడే రక్షకుడని యాశ్రయించిన వాడవు. అధ్యాత్మ తత్త్వమునంతయు నామూలాగ్రముగా నెఱిగినవాడవు. నీవంటి ప్రజ్ఞావంతుడు మఱియొక డుండడు. ఇట్టివాడవగు నీయం దగ్నిసాక్షిగా వివాహమాడిన భార్యను నిష్కారణముగా విడిచిపెట్టి సన్యాసము పుచ్చుకొన్నావన్న దోషము వ్యర్థముగా నారోపింపబడుట యుక్తము కాదు. నామాట విని యీమె నంగీకరించి, గార్హస్థ్య ధర్మము నవలంబించి, నాకు సంభవించిన యపవాదమును దొలగించి, కృతార్థుడవై, బ్రహ్మానందము ననుభవింపుము. అంతర వైరాగ్యమే ప్రయోజనకారిగాని బాహ్యవైరాగ్య మేమాత్రమును ప్రయోజనకారి కాదు. ఇతర చింత మాని నేను జెప్పినట్లు నడచుకొనుము. నీకు సమస్త శ్రేయములు గలుగు"నని యనేక విధముల బోధించి, యత

ని సమాధానపఱచి, యతని జడలను కాలి గుడ్డలను దీయించివేసి, గృహస్థ వేషమునకు దగిన వస్త్రములు కట్టించి తనవద్ద గూర్చుండ బెట్టుకొనెను.

ఇంతలో సిద్ధోపంతు వెలుపలికివచ్చి శ్రీ పాదస్వామికి నమస్కరించి "స్వామీ! నీ కటాక్షమువలన నేడు కృతార్థుడనైతిని. నాపూర్వు లెల్లరు తరించి"రని పలికి యతని గుణముల గొనియాడెను. రుక్మాబాయి స్వామి యనుమతిప్రకారము తన వికార వేషమును దీసివేసి సముచితప్రకారముగా వస్త్రభూషణముల నలంకరించి, సాక్షా ల్లక్ష్మీ దేవివలె వచ్చి భక్తి ప్రపత్తులతో నచ్చట గూర్చున్న భర్తకును గురునకును పితృదేవునకును నమస్కరించెను.

శ్రీ పాదస్వామి యామెకు బ్రహ్మోపదేశముచేసి, నడవవలసిన పద్ధతులనెల్ల విశదముగా దెలిపి, వారిని రెండుమూడు దినము లచ్చటనే నిలుపుకొని, తరువాత విఠోబాకు జెప్పవలసిన బుద్ధుల నన్నిటిని జెప్పి, యాశీర్వదించి, స్వదేశమునకు వెళ్ళుటకు సెల విచ్చెను.

విఠోబా గురువును విడిచి వెళ్ళుటకు మనసొప్పక చేతులు జోడించి "స్వామీ! నన్ను సంసారసాగరములో బడవేయుచున్నావు. భార్య యున్నదన్న సంగతిని జెప్పక బ్రహ్మోపదేశమును బొందినందులకు ఈశిక్ష నాకు విధించితివి కాబోలు! లేకున్న నన్నిట్లు చేయవు. ఇది తప్పిదముగా నెంచి నాకీశిక్ష విధించుట వాస్తవమయిన దయచేసి యీ నేరము నొక్కదానిని మన్నించి యేవిధముగానైన నన్ను రక్షింపవలె"నని బతిమాలుచు కంటికి మంటికి నేకధారగా రోదనము చేయసాగెను.

శ్రీ పాదస్వామి! "నాయనా! విచారింపకుము. నాకు నీయందు గల ప్రేమాతిశయముతో నీకు నాతపము నంతయు ధారపోసితినిగదా! దీనివలన నీవొక్కడవే కాక నీపూర్వు లెల్లరును సద్గతిని చెందిరి. నీకు త్రిమూర్తుల యంశమున ముప్వురు కుమారులును పరాశక్తి యంశమున నొక్క కుమార్తెయు నుదయింతురు. వారివలన నీకమంత బ్రహ్మానందము గలుగును. నీభార్యకు నేను నలువురు బిడ్డలు గలుగునట్లు వరమిచ్చితిని గనుక నామాటను నెఱవేర్చుము. పురాకృత సుకృత విశేషముచే నాకు నీవంటి సత్పురుషుని శిష్యునిగా బరిగ్రహింపగలిగిన భాగ్యము లభించినది. నామాట విని నీవు మెల్లగా స్వస్థలముచేరి నీభార్యతో కలిసి కాపురము చేయుచుండుము. ఇంతలో నేనును సంచార సమాధిని పూర్తిచేసి నీయొద్దకు వచ్చెదను"అని చెప్పి యతనిని సమాధాన పఱచెను.

విఠోబా స్వామికి నమస్కరించి "స్వామీ! చపలస్వభావముగల సంసార ప్రతిబంధ మొకవేళ సమాధి నిష్ఠను జెడగొట్ట దలపెట్టినచో బ్రహ్మమన్న దృఢప్రజ్ఞ పోయి యజ్ఞానముచేత గప్పబడి మాయాంధకారమున జిక్కి త్రోవగానక త్రొక్కుడు పడవలసి వచ్చునుగదా? దాని కేమిచేయవలయునో సెలవి"మ్మని యడిగెను. స్వామి చిఱునవ్వుతో "నాయనా! ఆవిషయమై సందేహింప బనిలేదు. అఖండమై, అవ్యయమై, అవాఙ్మానస గోచరమై, ఆనందమయమై, అద్వితీయమై, సగుణ నిర్గుణమై, అణువై, మహత్తై స్వయంప్రకాశమై, సర్వవ్యాపియై, సర్వాంతర్యామియై, మహావాక్యముల యంతమున వెలుగుచున్నదై, నంతత బ్రహ్మానంద దాయకమై వెలయుచున్న పరబ్రహ్మమును నిరంతర తైలధారవలె

నవిచ్ఛిన్నమగు నిశ్చలధ్యానముతో హృదయమునందు సంస్మరించుచు, పరమశివుడు సనక సనందనాదులకును, జనకుడు శుక నారదాదులకును, విష్ణువు శివప్రహ్లాదాదులకును, బ్రహ్మభృగు పులస్త్యాదులకును, వసిష్ఠులు శ్రీరామునకును ఉపదేశించిన మహామంత్రమును నిరంతరము జపించుచు, జ్ఞానమే మౌనమనియు మౌనమే జ్ఞానమనియు దెలిసికొని, సచ్చిదానంద సామ్రాజ్యము ననుగ్రహించు మహావాక్యముయొక్క ముఖ్యార్థమును విడువక మననము చేయుచున్నయెడల భవబంధ మెప్పుడును దలచూప"దని విశదముగా దెలిపి, మాయా వరణమును తొలగించి మౌన నిష్ఠాగరిష్ఠుడవై యుండుమని యాశీర్వదించి, గురు తుర్యమార్గమును బోధించెను. స్వదేశమునకు బోవుటకు సెలవిచ్చి, వారి నూరిబయలువఱకు సాగనంపి వెనుకకు మరలెను. తాను సంచార సమాధిని సాధించుటకై స్వేచ్ఛగా బోయెను.

విఠోబా తనభార్యయగు రుక్మాబాయి, మామయగు సిద్ధోపంతుతో గూడ పుణ్యక్షేత్రముల దర్శించుచు, పుణ్యతీర్థముల గ్రుంకులిడుచు, సత్పురుషుల సేవించుచు కొలది దినముల కలకావతి చేరెను. రుక్మాబాయి యాచార్యు డుపదేశించినప్రకారము మహావాక్య తాత్పర్యమును రహస్యముగా ననుసంధించుచు నానందాతిశయమున జొక్కుచు భర్తను సేవించుచుండెను.

విఠోబా రుక్మాబాయిని దీసికొని యడవి కేగుట

సిద్ధోపంతు తన యల్లుడిల్లుచేరుటచే సంతోషమున నొకనాడు బ్రాహ్మణ సంతర్పణ చేయదలంచి, యాగ్రామములో నున్న వైదికు

లను భోజనమునకు జెప్పెను. విఠోబా సన్యాసమునుండి గృహస్థుడగుట కతని యవివేకమును గూర్చి వా రనేకవిధముల నిందించు [illegible]గు. అందువలన సిద్ధోపంతు భోజనమునకు జెప్పగానే వారెల్లరు గూడుకొని సభచేసి, యతనితో "అయ్యా! నీయల్లుడు సన్యాసము గైకొనుట యందఱికిని దెలిసిన విషయమేగదా? అత డిప్పు డా శ్రమమును వదలి మరల గృహస్థాశ్రమమునకు వచ్చుట శాస్త్రవిరుద్ధముగా నున్నది. అమృతస్నానము చేసినపిదప మద్యపానము చేసినట్లును, వేదాంతశాస్త్రము నభ్యసించినపిదప కోకోకశాస్త్రము నధిగమించినట్లును, బ్రాహ్మణత్వమును బొందినపిదప చండాలత్వమును బొందినట్లును సర్వోత్కృష్టమగు సన్యాసమును వదలి మరల సాంసారికు డయినాడు. అతనితోగూడి మీరును బ్రాహ్మణ్యమునే ముంచి వేయ బ్రయత్నించినారు. ఈ యాచారము శ్రుతి స్మృతి విరుద్ధమైనది. కావున మే మిప్పుడు మీయింట భోజనము చేయుటకు వీలుపడదు. మీయల్లుని కూతును మీయింటినుండి వెడలగొట్టి ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొన్నచో మీయింట భోజనము చేయుదుము. లేనిచో మిమ్ముగూడ కులమునుండి వెలివేయుదుము. అల్లుడును కూతును గావలసియున్న నీయిష్టము వచ్చినట్లు నడచుకొనవచ్చు"నని పలికిరి.

సిద్ధోపంతు యోచించి వారితో "అయ్యలారా! నా యల్లుడు విషయవాంఛల చేత గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించలేదు. గురునాజ్ఞ మేరకు వర్తించినాడు గనుక నతని యందు దోషము లేదు. మీకు దెలియని ధర్మములు లేవు. కనుక దయయుంచి కొంత యోచింపు"డని ప్రార్థించెను. వైదికులు కోపావేశపరులై

"బాగున్నది. భ్రష్టునితో జేర్చి మమ్మందఱను భ్రష్టులను జేయుచున్నావు. ఇక నెప్పుడును మా యెదుట నీ ప్రస్తావము నెత్తకు" మని యతని ప్రార్థనమును నిరాకరించి, విఠోభాను వెలివేసినట్లుగా దేశదేశముల కాంక్షు పత్రికలను వ్రాసి, చివాలున లేచిపోయిరి.

విఠోభా యా విషయమును విని యెంత మాత్రము విచారపడక ప్రళయకాల వర్షమునకు చలింపని పర్వతమువలె ధైర్యముతో సిద్ధోపంతును జూచి "స్వామీ! నేనిచ్చటికివచ్చి రాక మునుపే యిట్టి సంకటములు పెక్కులు సంభవించుట కారంభించిన జీవితాంత మీ గ్రామమున నెట్లుండవలెనో యోచింపుము. ఒక్క నిమిషమైనను నిచ్చట నుండుటకు నాకిష్టము లేదు. దయచేసి నాకు సెలవిచ్చినచో నరణ్యమునకు వెళ్లి నివసింతును. నేను లేకున్న మీకెట్టి యిబ్బందులు లేక నెమ్మదిగా నుండవచ్చు" నని యడిగెను. రుక్మాబాయి "నాయనా! మా వలన మీ కనేక కష్టములు గలుగును. మే మీ సమీపారణ్యమున వసించుచు నప్పుడప్పుడు వచ్చి మిమ్ము దర్శించి పోగలము. దయచేసి మమ్ము పంపు" డని ప్రార్థించెను. అందులకు సిద్ధోపంతు సమ్మతించెను. విఠోబా తన భార్యయగు రుక్మాబాయితో గూడ బయలుదేఱి, కొంత దూరమున నున్న యొక యడవి చేరి యందొక కొండ గుహలో వసించి, సర్వదా సమాధి నిష్ఠ యందుండి బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండెను. రుక్మాబాయి యలకాపతికి వచ్చి తల్లిదండ్రులను దర్శించి తమకు గావలసిన భోజన పదార్థములను దీసికొని పోవుచుండెను.

రుక్మాబాయి గర్భమున త్రిమూర్తులును పరాశక్తియు నుదయించుట

శ్రీపాదస్వామి కాశికి దిరిగి వచ్చి, తన శిష్యుడగు విఠోబాను గలిచి, యతనికి నాదిశక్తి త్రిమూర్తులు బిడ్డలగునట్లు వరమిచ్చుట దలపోసి, వారు తనకు ప్రసన్నులగుటకై యేకాగ్ర చిత్తతతో నొక ముహూర్త మాత్రము ధ్యానము చేసెను. వారు ప్రసన్నులై యతని ముందు నిలిచి "పరమహంసోత్తమా! మా వలన నీకు గావలసిన పని యేమో తెలియజేయు" మనిరి. శ్రీపాదస్వామి కన్నులు విచ్చి, వారిని దర్శించి, భక్తితో నమస్కరించి, వారి ననేక విధముల స్తుతించి "జగద్రక్షకులారా! సర్వజ్ఞులగు మీకు దెలియని విషయము లేదు. ప్రమాదవశమున నోడలు మఱచి నా శిష్యుడగు విఠోబాకు తమరు నలువురును బిడ్డలగునట్లుగా వరమిచ్చితిని. ఆ వరము నెట్లయిన సార్థకపఱచి నన్ను కృతార్థుని జేయు" డని ప్రార్థించెను.

విష్ణుమూర్తి మందహాసము చేసి, "పరమహంస శిఖామణీ! ఈ సంకల్పము నీ యత్నము వలన గలిగినది కాదు. లోకమున ధర్మము నిర్మూలమై జనులు పాపకర్మాచరణము నందు ప్రోత్సాహము గలవారై దుర్మార్గ వర్తనులగుటచే వారిని జక్కజేసి సన్మార్గమునకు దెచ్చి ధర్మము నుద్ధరించుటకై మున్నే మేము నలువురము భూలోకమున నవతరింప నిశ్చయించి యుంటిమి. అందులకు నీకిట్టి సంకల్పమును గలిగించితిమి. విఠోబా యన్యుడు గాడు. సాక్షాద్వసిష్ఠాంశ సంభూతుడు. పూర్వము దశరథమహారాజునకు

లోకరక్షణార్థమై నేనును నాదిశేషుడును శంఖచక్రములును కుమారులుగా నవతరించి నప్పుడొకనాడు దశరథు డంతఃపురమున తన భార్యలతో సల్లాప సుఖము ననుభవించుచు నుల్లాసముగా గూర్చుండి యుండెను. నేనతని తొడ మీద గూర్చుండి నానావిధములగు లీలలు గావించుచు నతని కానందము గలిగించు చుంటిని. భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులును తండ్రి తొడమీద గూర్చుండవలెనన్న యభిలాషచే పెనుగులాడుచుండిరి. అతడు పరమానంద భరితుడై యిరువురను తొడలమీదను ఇరువురను మూపుల మీదను గూర్చుండ బెట్టుకొనెను. నేనును లక్ష్మణుడును మూపులపై గూర్చుండ నెంచి భరత శత్రుఘ్నులను క్రిందికి లాగజొచ్చితిమి. వారిరువురను తండ్రి కుత్తుకను గట్టిగా బట్టుకొని దిగకపోయిరి. మేమిరువురము లేచి ముందు వెనుకల నిలిచి యతని కంఠమును లాగ జొచ్చితిమి. కౌసల్య, కైక సుమిత్రలు సంతోషమును బట్టలేక చప్పటలు గొట్టి నవ్వసాగిరి. దశరథుని తనువు పులకరింప, కనుకొలకులనుండి యానంద బాష్పములు రాల, సంతోష సాగరమున దేలియాడు చుండెను. ఈ వినోదము నెల్ల జూచి వసిష్ఠ మహర్షి పరమానంద భరితుడై, పుత్రభాగ్యము కంటె నత్యుత్తమ భాగ్యము లేదని యెంచి, నన్నును లక్ష్మణుని తన మూపులపై గూర్చుండ జేసికొని రాజునకు గలిగిన యాయాసమును కొంత నివర్తి చేసినట్లభినయించి, తన మనస్సులో నిక్కబారుచున్న పుత్రకాంక్ష నొక్క విధముగా నపనయింప జొచ్చెను గాని నా పాద స్పర్శ వలన నతని కోరిక బయలుపడి "రామా! నిన్ను బుత్రునిగా బడయ గలిగిన భాగ్యమెన్నడు సమకూడునో నాడు కదా నా జన్మము కృతార్థతగను" నని యానంద బాష్పములతో నా పదముల కభిషేకము చేసెను. నే నతనికి హరి హర బ్రహ్మ రూపములతో

దర్శన మిచ్చితిని. అతడు "దేవా! నీవొక్కడవయ్యు మూడు రూపములతో నగపడుచున్నావు. పరమ పవిత్రుడగు నత్రిమునికి మీరు మువ్వురును పుత్రులై యతనిని స్తుతిపాత్రు నొనర్చినట్లు నా యందనుగ్రహ ముంచి యీ రాజనుభవించుచున్న బ్రహ్మానందమును నాకును కొంత ప్రసాదించి కృతార్థుని జేయు" మని వినయముతో బలికి, నా చెక్కులు ముద్దాడెను. అతనికి దివ్యజ్ఞాన ముదయించెను. అదివరకు తనలో మాటాడుకొన్న మాటల నెల్ల మఱచిపోయి దశరథుని జూచి, "ప్రభూ! నీ భాగ్యమే భాగ్యము. నీవు మిక్కిలి భాగ్యవంతుడ" వని కొనియాడి, మమ్మిద్దఱను రాజు తొడమీద గూర్చుండబెట్టి, యతని వద్ద సెలవంది తన యాశ్రమమునకు బోయెను. తన భార్యతో "ఓసీ! నాకెందులకో పుత్రవ్యామోహము గలిగినది. త్రిమూర్తులను పుత్రులనుగా బడయవలెనన్న కోరిక నన్ను విశేషముగా బాధించుచున్నది. నా మనస్థైర్యమును హరించి వేసిన" దని చెప్పి యాశ్చర్యపడ జొచ్చెను. అరుంధతీదేవి యాలకించి, "స్వామీ! దేవసభయందు నారదు డనసూయాదేవి గారి మహత్త్వమును వర్ణించుట విన్నప్పటి నుండి త్రిమూర్తులను పుత్రులుగా బడయవలె ననియు, పార్వతీదేవి హిమవంతునకు బుట్టి పరమశివుని వివాహము చేసికొన్న వైభవమును జూచి నప్పటి నుండియు పరాశక్తిని పుత్రికగా బడయవలె ననియు మిక్కిలి కోరిక గలిగియున్నది. నీతో విన్నవించుటకు భయపడి యిన్ని దినము లూరకుంటి" నని పలికెను.

వారిట్లు సంభాషించు చుండగా దేవలోకమునుండి నారదుడచటికి వచ్చి, వారికోరికకు మెచ్చి, "మీ సంకల్పమును నింకను పెక్కు

మునుల సంకల్పములును కలియుగమున ఫలించును ఈ విషయమును బ్రహ్మ బ్రహ్మర్షులతో జెప్పుచుండగా వింటిని. మీకోరిక నెఱవేరును. సంశయము లే"దని చెప్పెను. వసిష్ఠుడు నారదునకు తనగుట్టు దెలిసిన దనియు నతడు లోకమున జాటకుండుటకు దగిన సదుపాయమును వెదుకవలెననియు నాలోచించి "స్వామీ! మే మాదిశక్తి, త్రిమూర్తులను బిడ్డలనుగా గనుటకై కలియుగమున నుదయించినప్పుడు మాకు తత్త్వోపదేశము చేయుటకు నీవాచార్యుడవై యవతరించునట్లును, అంతవఱకీరహస్యము నెక్కడను బయలు పఱుపకుండునట్లును వర మనుగ్రహింపు" మని ప్రార్థించెను. నారదు డనుగ్రహించితి ననెను.

ఆకారణముచే నీవిప్పుడు నారదాంశమున నవతరించితివి. అరుంధతీ వసిష్ఠుల యంశమున రుక్మాబాయియు చైతన్యస్వామియును బుట్టిరి కావున నీసంకల్ప ప్రకారమే మేము నలువుర మిప్పు డా దంపతులకు బిడ్డలుగా నవతరింప బోయెదము సంశయింప బని లే"దని సెలవిచ్చి యంతర్ధానమైరి. శ్రీ పాదస్వామి పరమానంద భరితుడై బ్రహ్మానుసంధానము చేయుచుండెను.

విష్ణుమూర్తి పరమశివునితోను చతుర్ముఖునితోను బరాశక్తితోను భూలోకమున ధర్మము నశించి ప్రజలజ్ఞానాంధ కూపమునబడి పాడగు చుండిరనియు తాము రుక్మాబాయి విఠోబాలకు బిడ్డలుగా నవతరించి జనులకు తత్త్వోపదేశ మొసర్చి ధర్మము నుద్ధరింపవలె ననియు దెలిపెను. వారు తమ యంశములను విఠోబా తేజమునందు ప్రవేశపెట్టిరి. వెంటనే మన్మథుడు విఠోబా మనస్సును కలతపఱచి, బ్రహ్మనిష్ఠనుండి మరలించి రుక్మాబాయియందు వ్యామోహమును గలిగించెను. క్రమముగా త్రిమూర్తులును పరాశక్తియు రుక్మాబాయి

గర్భమునం దుదయించిరి. ఆదంపతులు క్రమముగా నీశ్వరాంశమున నవతరించిన కుమారునకు నివృత్తి దేవుడనియు విష్ణుమూర్తి యంశమున నవతరించిన కుమారునకు జ్ఞానదేవుడనియు, బ్రహ్మాంశమున నవతరించిన పిల్లవానికి సోపానదేవుడనియు, పరాశక్తి యంశమున నుదయించిన చిన్నదానికి ముక్తాబాయియనియు నామకరణములుచేసి, వారి నను రాగమున బెంచుచు, వారి ముద్దు మురిపములు చూచి ఉప్పొంగి సంతోషించుచుండిరి.

బ్రహ్మవిద్య నిరవద్యముగా నభ్యసించి, యఖండ బ్రహ్మానంద సాగరమున దేలియాడుచు నభేద ప్రతిపత్తియు స్థిరచిత్తతయుగలిగి సమాధియందు జొక్కియున్న చైతన్యస్వామి సృష్టిస్థితిలయములకు కారణకర్తలైయున్న త్రిమూర్తులను పరాశక్తిని బిడ్డలనుగా గని వారి యందుగల ప్రేమానుబంధముచే బ్రహ్మానందమునుగూడ మఱచి పోయెను. పుత్రవాత్సల్య మంతపని చేసినది. రుక్మాబాయి వారమున కొకపర్యాయము పురమునకు బోవుచు పుట్టినింటినుండి తమ పోషణమునకు గావలసిన వస్తువులనెల్ల దెచ్చుకొనుచు భర్తను పుత్రులను బోషించుచుండెను. ఆఱు సంవత్సరము లిట్లు గడచెను. [illegible] కుటుంబ మభివృద్ధి యగుకొలది సిద్ధోపంతుకొక్క యావదాస్తి తఱిగిపోయి జీవనమున కిబ్బంది యయ్యెను.

ఒకనా డుదయమున నలువురు బిడ్డలును విచ్చలవిడిగా నాడుకొనుచుండిరి. రుక్మాబాయియు చైతన్యస్వామియు వారి ముచ్చటలను జూచి యానందించుచుండిరి. రుక్మాబాయి భర్తతో తన తండ్రికి సంభవించిన దుర్దశను దెలిపి, తమ కింక నచ్చట నుండ నరిపడదనియు పట్టణమునకు వెళ్ళినచో నేదైన కాయకష్టముచేసి జీవనము చేయ

వచ్చుననియు దెలిపెను. అతడు సంసారభారమువలన సమాధినిష్ఠ జెడినదని యోచించి "ఓసీ! నీవు నీబిడ్డలను దీసికొని పట్టణమునకు బోయి యచ్చట సుఖముగా నుండుము. నేను వచ్చినచో మన వారికి గొన్నికష్టములు కలుగును. కావున నా కచ్చటికి వచ్చుట కిష్టములే"దని చెప్పెను. రుక్మాబాయి "స్వామీ! ప్రత్యక్ష సుఖానుభవమును ప్రసాదించు భర్తను విడిచిపెట్టివెళ్ళుట, ధర్మపత్నికి యుక్తము కాదు ఒక్కనిమిషమయిన నిన్నెడబాసి యుండలేను. ఈ బిడ్డలను దీసికొనివెళ్ళి నా తల్లిదండ్రులవద్ద విడిచి వచ్చెదను. మనకు కొంత భారము తగ్గు"నని పలికెను. విఠోబా సంతసించి, యామె బిడ్డలను పట్టణమున విడిచివచ్చు లోపల నింకొక వనమునకు వెడలిపోవచ్చుననియు నామె తిరిగివచ్చి చింతాక్రాంతయై పుత్రవాత్సల్యముచేత మరల పుట్టినింటికి బోవుననియు నిశ్చయించి, "నీవు చెప్పిన విషయము యుక్తముగానున్నది. అట్లే విడిచిర"మ్మనెను. రుక్మాబాయి బిడ్డలను దీసికొని పట్టణమునకు వెళ్ళెను.

చైతన్యస్వామి సంసారము ననేక విధముల నిందించి, గురుదేవుని స్మరించి, యచటనుండి బయలుదేఱి, మఱియొక కాఱడవి చేరి, యొక నిగూఢస్థలమున గూర్చుండి, కన్నులు మూసికొని, యింద్రియములను జెదరకుండ నిలిపి, యంతర్నేత్రమును దెఱచి, యానందమాత్రముగా నున్న పరబ్రహ్మమునందు గలిసి, సంకల్ప వికల్పముల నెల్ల నాశనముచేసి, మాయాంధకారము నణచి, మహదానందమున జొక్కి, నివాతదీపమువలె బ్రహ్మనిష్ఠయందు నిశ్చలత నొంది యుండెను

రుక్మాబాయి పట్టణముజేరి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి, భర్త చెప్పిన విషయమును వారికి దెలిపి, వారికి నచ్చచెప్పి, బిడ్డల

నచట విడిచివెళ్ళుటకు కాళ్ళురాక, విధిలేక వారి నచటవిడిచి, తిరిగి పోయి యడవి నడుమనున్న కొండగవి చేరెను. తన పెనిమిటి కనబడలేదు. ఏదైన కార్యార్థ మెచటికైన వెడలి యుండవచ్చునని యెంచి యతనిరాకకు నిరీక్షించుచుండెను. సూర్యాస్తమయమయ్యెను. చీకటి పడినప్పటినుండి తెల్లవాఱువఱకు నాయడవిలో నచట నచట దిరిగెను. కాని భర్త జాడ కానబడలేదు. అతనినిగూర్చి చింతించి, దిక్కుదోచక గట్టిగా రోదనము చేయసాగెను. అంతలో సూర్యోదయమయ్యెను. రుక్మాబాయి యాకాశమువైపు జూచుచు "పరమేశ్వరా! దీనబంధూ! నన్నీయాపదనుండి రక్షింప నీవుతప్ప సమర్థు లెవ్వరును లేరు. కరుణించి" రక్షింపుమని ప్రార్థించి, యరణ్యమునబడి పెనిమిటిని వెదుకసాగెను.

సిద్ధోపంతు నింట బిడ్డలు తల్లిదండ్రులను దలచుచు, వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు, తల్లిబోయిన దారినే చూచుచు, నవ్వయు దాతయు నెంత బుజ్జగించినను సమ్మతింపక తమ తల్లికడకు బోవలెనని చెప్పుచు, నొకరివెంట నొకరు తల్లిబోయిన దారిని నడువసాగిరి. అవ్వయు దాతయు పరుగెత్తిపోయి వారినందఱను దీసికొనివచ్చి, యనేకవిధముల లాలించి, బలవంతముగా నన్నము దినిపించి, నిద్రపుచ్చిరి. బిడ్డలు నిద్రయందును తల్లిదండ్రులను దలంచుకొని కలవరించుచు నులికి పడుచుండిరి. సిద్ధోపంతును నతనిభార్యయు వారి సంకటమును జూచి మిక్కిలి విచారపడజొచ్చిరి.

విఠోబా బిడ్డలనుదలచి విచారపడుట

మహారణ్య మధ్యమున నేకాంతముగా గూర్చుండి బ్రహ్మానుసంధానము చేసికొనుచున్న విఠోబాకు చిత్తవైకల్యము కలిగి సమ్మా

తిని తెడగొట్టుటచే నతడు బహిర్ముఖమునకు దిరిగి మనస్సున ననేకముగా కలవరపడ జొచ్చెను. బిడ్డలపై జ్ఞప్తివచ్చి, కంటదడిపెట్టి, బిడ్డల ముచ్చటలనెల్ల దలచి విచారపడుచు "భగవంతుడా! నన్నింతటి దురవస్థల పాలుజేసితివి? బిడ్డలు బిడ్డలని తలగొట్టుకొని గడ్డి దిను వారి కొకబిడ్డ నియ్యవుగాని వలదన్న వారికిమాత్రము బలవంతముగా ననేకుల నిచ్చెదవు. ఆహా! నీ కఠినత్వము నేమనవలె"? నని పశ్చాత్తాపపడి, తన బిడ్డలనుగూర్చి "హా! నివృత్తిదేవా! నీచేయిసోకగనే చిత్తము నిశ్చలతనొంది బ్రహ్మానందమును బ్రసాదించునుగదా? హా! జ్ఞానదేవా! నీపదము సోకినంతమాత్రమున నమోఘములగు మాయాభ్రమలెల్ల తొలగిపోయి దుఃఖములు నశించి యవాఙ్మానసగోచరమగు నానంద ముదయించి పరవశత నొందించునుగదా? హా! సోపానదేవా! నీతనువు సోకగనే పరమరహస్యమగు తత్వమంతయు బయలుపడి యాత్మస్వరూపము కరతలామలక మగునుగదా? హా! ముక్తాబాయీ! నిన్ను తొడమీద గూర్చుండబెట్టుకొన్న నణిమాది సిద్ధులెల్ల సులభముగా సిద్ధించుటయేగాక మనస్సు నిర్మల బ్రహ్మానందమున జొక్కుచుండునుగదా? అయ్యో! ఇట్టిబిడ్డలను పట్టణమున విడిచిపెట్టి రమ్మని యెందులకు జెప్పితిని. నాయంతటి పాపాత్ముడుందునా? వారిని జూడకున్న నాప్రాణములు నిలుచునా?" యని తలపోయుచు, భార్యయొక్క సుగుణసంపదను దలచి విచారపడుచు, తనవలన జరిగిన యకార్యమునకు తన్ను తాను దూషించుకొనుచు, నేమిచేయుటకును దోచక భక్తిప్రపత్తులతో పరబ్రహ్మమును దలచి,

"నాలుగు వేదములకును ఆఱు శాస్త్రములకును పదునెనిమిది పురాణేతిహాసములకును నిరువది యెనిమిది యాగములకును గోచరముగాక తత్వవేత్తలు కెఱుగదగియుండి లోకములకు సృష్టిస్థితిలయకారణమై

సకల జంతువుల హృదయములందు నివసించునదియు సర్వభూతముల కాశ్రయభూతమై నిరంతరము జీవకోటిచేత నాచరింపబడు పుణ్యపాప మిశ్రకర్మములకెల్ల సాక్షియై వెలయుచున్న సత్పదార్థమునకు నమస్కరించుచున్నాను. మాయ కాశ్రయమై మాయయందు బ్రతిఫలించిన వైరాజ హిరణ్యగర్భ అవ్యాకృతులకు నియంతయై జంగమరూపమగు మనుష్య పశుపక్ష్యాదులచేతను ఇంద్రియములచేతను స్థావర రూపమగు పర్వతవృక్ష గుల్మాదులచేతను విషయములచేతను గలుగుచున్న ప్రపంచ రూపసంసారమునెల్ల భరించిన జీవునకును కూటస్థునకును విలక్షణమై సచ్చిదానంద నిత్యనిర్మలత్వములను పంచలక్షణములు గలదై జ్ఞానాజ్ఞానముల కతీతమై వెలయుచున్న పరమాత్మని స్మరించుచున్నాను. గాయత్రి మొదలగు మహామంత్రముల కాశ్రయమై సంకల వికల్ప రహితమై షడ్భావ వికార శూన్యమై గుణాతీతమై ద్వైతవృత్తియు సాక్షివృత్తియు నఖండాకారవృత్తియు లేనిదై వెలయుచున్న పరబ్రహ్మమును సేవించుచున్నాను. నిత్యమై నిర్మలమై జ్ఞానస్వరూపమై మాయాతీతమై శుద్ధసత్వమై ప్రకాశించుచున్న పరమాత్మను ధ్యానించుచున్నాను.

పరమేశ్వరా! నేను సంసారమను కీకారణ్యమధ్యమున జిక్కి త్రోవగానక సంకటపడుచున్నాను. నన్ను రక్షింపగల పరమదయాళుడవు నీవే. నీవు దాక్షిణ్యానిధివి; సదానందుడవు; సర్వార్థప్రదుడవు; నిర్వికల్పుడవు; నిర్గుణుడవు; నిరామయుడవు; నిశ్చలుడవు; నిరంజనుడవు; నిర్మలుడవు; నిన్ను సేవించువారి కెట్టి యాపదలును రావు. నన్ను రక్షింపు"మని యనేక విధముల బ్రార్థించెను.

అకస్మికముగా నశరీరవాణి "విఠోబా! విచారపడకుము. కష్టములు తొలగిపోయి సుఖ మనుభవింపగల" వని చెప్పెను. విఠోబా

తనువున బులకలు మొలకలెత్త నానందాతిశయమున విస్మృతినొంది చిత్రప్రతిమవలె చేష్టలు దక్కియూరక కూర్చొనియుండెను. రుక్మాబాయి యతని వెదకుచు దైవయోగమున నచ్చటికి వచ్చి, పరమానంద భరితయై "ప్రాణనాథా! నన్నిట్లు మోసపుచ్చి రావచ్చునా?" యని యతని పాదముల మీదబడి యేడ్వసాగెను. విఠోబా యులికిపడి లేచి, భార్యనుజూచి, యామె యోగక్షేమములను విచారించి, బిడ్డల మంచిచెడ్డలనుగూర్చి విచారించెను. బిడ్డలకడకేగి వారిని విచారించు చుండుమనెను. కాని యామె యతనికి కందమూలాదులదెచ్చి సమర్పించుచు తప్పించుకొని పోవునను భయముచే నతనిని గనిపెట్టుకొని యుండెను. ఇట్లు మూడుదినములు గడచెను. నాల్గవదినమున విఠోబా "సతీమణీ! మనల జూడకుండుటవలన బిడ్డలు బాధపడుచుందురు. నీతల్లిదండ్రులు విచారించుచుందురు. నేను పూర్వమున్న పర్వత గుహకు వచ్చెదను. నీవుపోయి బిడ్డలనుజూచి యాదరించిరమ్ము. నే నచ్చటనే యుండెదను. మోసపుచ్చి వెళ్ళుదునని యెంతమాత్రము సంశయింపవల"దని యామెను సమాధానపఱచి ప్రయాణముచేసెను. రుక్మాబాయి యచటినుండి బయలుదేఱి యలకావతి చేరి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి, యత్యంత ప్రీతితో బిడ్డలను ముద్దాడి, యడవినుండి తెచ్చిన మధుర ఫలములను వారికిచ్చి, మంచిమాటలతో బుజ్జగించి, మరలిపోయి, భర్త కావిషయమును దెలిపి సంతసింపజేసెను, చైతన్యస్వామి యభ్యాసయోగము వృద్ధియగు కొలది పుత్రవ్యామోహమును దగ్గించుచు బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండెను."

అని నాభాజిసిద్ధుడు చెప్పగా వృద్ధవసిష్ఠాది మునివరులు తరువాతి వృత్తాంతమును దెలుపుమని యడిగిరి. మునిశ్రేష్ఠులను గనుగొని నాభాజిసిద్ధుడు.

"సిద్ధులారా! శ్రద్ధగా వినుడు. అలకాపురమున సిద్ధోపంతు [illegible] వార్ధక్యదశ యెక్కువయ్యెను. ఆస్తియంతయు వ్యయమయ్యెను. [illegible]నమున కారంభించి దొరికినదానితో సంతుష్టినొంది కాలము గ[illegible]చ్చెను. జ్ఞానదేవు డొకనాడు తనతాత పడుచున్న కష్టములను [illegible]చి యతనితో తాను భిక్షాటనమునకు బయలుదేఱి, యాపుర[illegible] గలవారి ననేకుల నొక్కమాఱె మోక్షసామ్రాజ్యమున [illegible]గా జేయసాగెను. అసమాన సౌందర్య సౌకుమార్యములతో నలరు[illegible] జ్ఞానదేవునియొక్క మొగమును జూచినవారెల్ల జాలిపడుచుండిరి. [illegible] చెక్కిలు ముద్దాడుచుండిరి. కావలసిన పదార్థముల[illegible] దెచ్చియిచ్చుచుండిరి. సిద్ధోపంతు నూర నెక్కువగా దిరుగ[illegible] లేక దొరకుచున్న సామగ్రులనెల్ల మూటలుగట్టి మోసి [illegible] యిల్లు చేర్చుచుండెను.

ఒకనాడు సిద్ధోపంతు సామగ్రి యెక్కువగుటచే మోయలేక [illegible]వీధి యరుగుమీద గూర్చుండి విచారపడుచుండెను. జ్ఞానదేవుడు "[illegible]! విచారించు టెందులకు? నేను సగము మోసికొని వత్తును [illegible]టగట్టి యి"మ్మని బలవంతపెట్టెను. సగము సామగ్రి వేయించు[illegible] మూటగట్టి నెత్తిమీద నుంచుకొని మోయుచు నతనివెంట [illegible]చుండెను. కొంతదూరము పోగా కాలికి దెబ్బతగిలి క్రింద[illegible]. మూట విడిపోయి పదార్థములెల్ల వీధిపొడుగునను జల్లి[illegible] అతడు తన తాత చూచిన కోపించునని యెంచి క్రిందబడిన [illegible]ను తొందర తొందరగా ప్రోగుచేయుచుండెను. సిద్ధో[illegible] కొంతదూరము బోయి, వెనుదిరిగి జూచి, పదార్థముల ప్రోగు

చేయుచున్న మనుమని జూచి, కోపించి, "ఓరీ! చేతగాని పనికి ముందుకు వచ్చితివి. పదార్థములనెల్ల మట్టిపాలు చేసితి"వని గద్దించి, గట్టిగా, నెత్తిమీద నొకదెబ్బ గొట్టెను. జ్ఞానదేవునకు కోపమువచ్చి సిద్ధోపంతును చేతితోబట్టి వెనుకకు ద్రోసెను. వృద్ధుడగు సిద్ధోపంతు బాలుని త్రోపునకు నిలువలేక మూటమీద వేసికొని వెల్లకిలబడి మెల్లగా లేచి "ఓరి దుర్మార్గుడా! కష్టపడి పెంచిన నన్నింతపని చేయుదువా?" యని యుఱిమిచూచుచు నా బాలుని సమీపించ బోయెను. బాలుడు పరుగెత్తసాగెను. సిద్ధోపంతు వానివెంటబడి జుట్టుబట్టి నోటికి వచ్చినట్లు దిట్టుచు వంగదీసి వీపుమీద నాలుగైదు దెబ్బలు వేసెను. జ్ఞానదేవు డాదెబ్బలకు తాళలేక పెద్దపెట్టున నేడ్వసాగెను.

ఆకాశమార్గమున విమానము లెక్కి పోవుచున్న దేవత లీ దృశ్యమును జూచి భగవానుని కపటనాటకమున కాశ్చర్యపడి "భక్తవత్సలా! ఈ వృద్ధుని బాధనుండి తప్పించు కొనలేక చిక్కినది చూడగా నాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ఈ వృద్ధుడు కాలయవనున కంటె సమర్థుడా? కువలయాపీడమునకంటె బలిష్ఠుడా? ఈ పదార్థముల మూట గోవర్ధనపర్వతమునకంటె బరువైనదా? నిన్ను నీవేమైన మఱచియుంటివా? లేక లీలా వినోదములను జేయుచుంటివా? కాదు నీశక్తి నీభక్తుల విషయమై సాగదని తెలియుచున్నది ఆహా! నీవు కపట నాటక సూత్రధారి"యని యతని మహత్త్వమును కొనియాడిరి.

జ్ఞానదేవుడు తాతకు భయపడి తన తప్పిదమును మన్నించుమని దీనత్వముతో వేడసాగెను. ఆదారిని బోవుచున్న జను లచటికివచ్చి సిద్ధోపంతుతో "ఏమయ్యా! ముసలివాడవే! కొంచమయిన కనికరము

లేక బాలు నిట్లు బాధుచున్నావే! ఎంత కఠినుడవు! ఇక చాలింపు" మని పలికి జ్ఞానదేవుని విడిపించిరి. సిద్ధోపంతు క్రిందబడిన సామగ్రినెల్ల ప్రోగుచేసి మూటగట్టి యొక కూలివానితో మోపించుకొని యింట కంపెను. జ్ఞానదేవుని తప్పిదమును తాను శిక్షించిన విధమును భార్యతో జెప్పి, పశ్చాత్తప్తుడై, వంటయైన వెంటనే స్నాన సంధ్యాదు లొనర్చి, బిడ్డల నందఱను తనప్రక్క గూర్చుండబెట్టుకొని భోజనము చేసెను.

జ్ఞానదేవుడు బ్రాహ్మణుల గర్వము నణచుట

ఒకనా డాపట్టణమున నొక ధనికుడు బ్రాహ్మణ సంతర్పణము గావించెను. సిద్ధోపంతు నలుపురు బిడ్డలతోగూడ నచటికి బోయెను. బ్రాహ్మణులు వారినిజూచి కోపావేశపరులై సిద్ధోపంతుతో "ఏమయ్యా! నీకు తెలివియున్నదా? లేదా? కులభ్రష్టునకు బుట్టిన బిడ్డలను వెంటబెట్టుకొనివచ్చి బ్రాహ్మణపంక్తిలో గూరుచున్నావు. వీరిని బంపివేయుము. లేకున్న నిన్నేమిచేయుదుమో చూడు"మని గదరించిరి. చిన్నపిల్లలను బలవంతముగా చేతులుపట్టి లాగి బయటికి గెంటివేసి, తక్కిన బ్రాహ్మణులను విస్తళ్ళముందు గూర్చుండబెట్టి, పదార్థములను వడ్డించిరి. వా రాపోశనము దీసికొనబోవు సమయమున నివృత్తిదేవుడు వలదని వారించుచున్నను వినక జ్ఞానదేవుడు మెల్లగా లోనికివచ్చి పంక్తిమధ్య నొకవిస్తరిముందు గూర్చుండెను. బ్రాహ్మణులెల్ల సంసర్గదోషము సంభవించినదని యాపోశనములను క్రింద వదలివేసి లేచిరి. కొందఱు జ్ఞానదేవుని కొట్టి, తిట్టుచుండిరి. సిద్ధోపంతు ముందుకువచ్చి "అయ్యలారా! కోపింపనేల? మంచి [illegible]గని పసిపిల్లవాడు లోనికి వచ్చినంతనే దోషము కలుగునా?

తొందరపడి పసిపిల్లవానిని కొట్టి తిట్టుటవలన ప్రయోజనమేమి? అన్యాయముగా ప్రవర్తించినచో తప్పక హాని సంభవించు" నని చెప్పెను.

బ్రాహ్మణు లందులకు మండిపడి, "ఓహో! పోనిమ్మని నీ విషయమై యుపేక్ష చేసినందువలన నింతవఱకు వచ్చినది. కుల భ్రష్టునకు బుట్టిన పిల్లల నింటనుంచుకొని వారితో కలిసిమెలసి యున్నందున నిన్ను జాతిలోనుండి వెలివేసితిమి. ఇచటినుండి వెడలి పొ"మ్మని పలుకుచు మెడబట్టి యతనిని బయటికి నెట్టసాగిరి. సిద్ధోపంతు కోపించి తనచేతనున్న పంచపాత్రను వారిమీద విసరివేసెను. విప్రులు యమకింకరులవలె సిద్ధోపంతును కొట్టి నేల బడద్రోసిరి. జ్ఞానదేవుడు కోపావేశపరుడై బ్రాహ్మణులతో "దుర్మార్గులారా! బ్రహ్మజ్ఞానము కలవారుగదా బ్రాహ్మణులు? మీవంటి భ్రష్టులు బ్రాహ్మణు లెట్లగుదురు? మీయందు కిరాత ధర్మము లున్నవే కాని బ్రాహ్మణధర్మ మొక్కటైనను లేదు. 'అహింసయే పరమధర్మ' మను వచనము నెంతమాత్రమును పాటింపని పాపాత్ములకు బ్రాహ్మణ్య మెట్లువచ్చును? పెద్దవాడన్న కనికరముగూడ లేక జంతువును కొట్టినట్లు కొట్టితిరి. మీకు దగినశాస్తి చేయుదు"నని పలికి, యొక దుడ్డుకఱ్ఱ దీసికొని యెవ్వరిని దగ్గఱ జేరనీక బిసబిస విసరసాగెను. బ్రాహ్మణులు విజృంభించి, యట్టహాసము చేయుచు, కఱ్ఱలుదీసికొని జ్ఞానదేవుని జుట్టి కొట్టుటకు యత్నించిరి. నివృత్తి దేవుడు వెంటనే వచ్చి "అయ్యలారా! శాంతించి, యక్రమమును మాని న్యాయమును విచారింపు"డనెను. విప్రులు కోపావేశపరులై "యథాబీజం తథాంకుర" మన్న లోకోక్తి తప్పునా? పిల్లవాండ్రని వీరి నుపేక్షచేసినచో

[illegible]మునకెల్ల ముప్పుదెత్తురు. కావున ముందు వెనుక చూడక [illegible] పూర్తిజేయవలయును. లేనిచో మనబ్రాహ్మణ్యము మునిగి [illegible]"నని నిశ్చయించి, నివృత్తి దేవునిమీదను జ్ఞానదేవునిమీదను [illegible] కొట్టబోయిరి. జ్ఞానదేవుడు కండ్లెఱ్ఱజేసి, రక్కసులమూకలో [illegible]చ్చిన యాంజనేయునివలె బ్రాహ్మణసంఘములో జొచ్చి చేత [illegible]ఱ్ఱతో వారినెల్ల నెముకలు విఱుగబాదెను. ఆదెబ్బలకు [illegible]గా తలలు, మొలలు, ముక్కులు చెక్కులు, పక్కలు, [illegible]లు, [illegible]మ్ములు, కాళ్లు, చేతులు, మూతులు పగిలి యతనియెదుట [illegible] చీకాకుపడి పాఱజొచ్చెను. కొందఱు శరణాగతులై [illegible]ని ప్రార్థించిరి. కొందఱు పరుగెత్తిపోయిరి. కొందఱు క్రింద [illegible] దన్నుకొనుచుండిరి. కొందఱు మాటున తలదాచుకొను [illegible]. కొందఱు పశ్చాత్తాపపడుచుండిరి. అతడిట్లు కొలది నిమిష[illegible] పొగరుబోతు బాపలయొక్క పొగ రణచివేసి సింహము [illegible]టు నిటు దిరుగసాగెను.

నివృత్తి దేవుడువచ్చి జ్ఞానదేవుని చేయిబట్టుకొని "సర్వజ్ఞ[illegible]! మన మిప్పు డీలోకములో నీవిధముగా నవతరించుటకు [illegible]? ఇప్పుడు నీవుచేసిన పనియేమి? ఇది యధర్మముల [illegible] మన కలియుగముగాదా? ఈ యుగమునందు ధర్మము [illegible] నని యెఱుగవా? పైకి వేషము వేసికొని బ్రాహ్మ[illegible] పేరుపెట్టుకొని లోకమును భ్రమింపజేయు వంచకులే త[illegible]గా నంతటను నిండియున్నారు. నిజమైన బ్రహ్మవేత్తలు లేరు. [illegible] మన మీవేషధారులకు దగినట్లుగా నాషాఢభూతి వేషము [illegible] మెలకువగా కార్యమును నెఱవేర్చవలయును. మన మహా

త్వమును బయలుపఱచుట కిది సమయము కాదు. ఇంకను కొంత కాలము నిరీక్షింపవలెను. లేకున్న కార్యము చెడిపోవును. చెడిన తరువాత చక్కపఱచుట మిక్కిలి కష్టము. లోకతంత్రమునంతయు జరుపుటయం దఖండ పాండిత్యముగల మహాత్ముడవగు నీకు నేను జెప్పగలిగినంతటి సమర్థుడనా"యని పలికి, కోపము నుపశమింపజేసి, యెల్లవారిని దీసికొని యిల్లుచేరెను.

విప్రులెల్ల మూకలుగట్టి తమ్ము బాధించిన దుష్టులకు దగిన శాస్తి చేయింపనెంచి, యా పట్టణపురాజు సముఖమునకేగి, తమకు గలిగిన విపత్తును విన్నవించుకొని, సిద్ధోపంతును నతని మనుమలను శిక్షించి సకుటుంబముగా నతనిని దేశమునుండి బహిష్కరించి తమ్ము రక్షించుమని ప్రార్థించిరి. రాజు వారి దేహములనుండి కాఱుచున్న రక్తమును జూచి, కోపించి, బ్రాహ్మణులను హింసించిన దుర్మార్గులను శిక్షించుట కర్తవ్యమని యెంచి, సిద్ధోపంతును మనుమలతో గూడ బట్టి తెచ్చుటకై రాజభటుల కుత్తరువు లిచ్చిపంపెను. వారు సిద్ధోపంతు గృహమును ముట్టడించి, రాజాజ్ఞ తెలియజేసి, లేచి రావలసినదని తొందరపెట్టిరి.

జ్ఞానదేవుడు బయటికివచ్చి భటులనుజూచి, తమతాత, బ్రాహ్మణులు కొట్టినదెబ్బలచేత నడువ శక్తిలేక పడక పెట్టియున్నాడు గనుక నంతదూరము నడచి రాలేడనియు, నిప్పుడు వారిని విడిచి తక్కిన వారు వచ్చుటకు వీలులేదనియు, నందఱికి మాఱుగా తా నొక్కడనే వచ్చెదననియు జెప్పి, వారితో బయలుదేఱుటకు సిద్ధపడెను. రాజభటులు లోనికివెళ్ళి సిద్ధోపంతు స్థితినిజూచి చేయునదిలేక జ్ఞానదేవుని మాత్రము తీసికొనివెళ్ళి రాజసముఖమున నొప్పగించిరి.

జ్ఞానదేవుడు నిండుకొలువున్న రాజునుజూచి, యెంతమాత్రము [illegible] యతనిముందు నిలుచుండి, గంభీరముగా "సముఖమునకు బిలి[illegible] కారణ మే"మని యడిగెను. రా జతని నిర్లక్ష్యమునకు [illegible], తగినశాస్తి జేయింపనెంచి, "నీవును నీసోదరులును గూడి [illegible]ముగా నీ బ్రాహ్మణుల మీదబడి బాధపెట్టిన విషయమును [illegible]రించి శిక్షించుటకే పిలిపించితి" ననెను. జ్ఞానదేవుడు "రాజా! [illegible]యమును నెమ్మదిగా చిత్తగించవలెను. మావలన నేదేని [illegible] మమ్ము శిక్షింపవచ్చును. వీరివలన నేరమున్న వీరిని శిక్షింప[illegible]. మేము సంతర్పణమునకు వెళ్ళగానే వీరు మమ్ముజూచి [illegible]రముగా పంక్తిలో గూర్చుండ బెట్టమని దుర్వివాదమున [illegible], నిరపరాధియు, వృద్ధుడునగు మాతాతను ప్రాణము పోవు[illegible]గా గొట్టి, న్యాయము చెప్పవచ్చిన మాయన్నను నిష్కరుణముగా [illegible] పూర్ణాహుతి వేయ దలపెట్టిరి. విషయమును [illegible]రించి తెలిసికొనక మునుపే శిక్షింపనెంచు కోపస్వభావముగల [illegible]మున వాస్తవస్థితిని తెలియజేయుటకు శంకింపవలసియున్నది. [illegible] నీతియు మంత్రులకు యోచనయు గురువులకు జ్ఞానమును [illegible] ధ్యానమును ముఖ్యమైనవి. కోప స్వభావముగల రాజును [illegible] చెప్పెడి విప్రుడును తప్పక నరక మనుభవింతురు. వాది ప్రతివాదుల వాఙ్మూలమును విచారించి నిశ్చయించి నిశ్చయస్థితి [illegible] మునుపే చెప్పెడుమాటలు విని కోపపడుట రాజులకు [illegible]కాదు. కోపమువలన సత్యాసత్యముల నెఱుగగలిగిన [illegible] నశించును. వివేకము లేకున్న న్యాయము చెడును. [illegible] చెడిన ప్రజలకు ప్రభువుపై ద్వేషము కలుగును ద్వేషము [illegible] కలుగును. దేశక్షోభ గలిగిన ప్రతిపక్షులు దేశము

నాక్రమింతురు. కావున రాజు లెప్పుడును న్యాయవిచారణమునందు శాంతము వహింపవలె"నని పలికి యతని మనస్సును నిమిషమాత్రమున కరగించెను.

రాజు జ్ఞానదేవుని వాక్సుధారసమును కర్ణాంజలుల గ్రోలి కోప ముపశమించి ప్రసన్నవదనుడై బ్రాహ్మణులవైపు దిరిగి "అయ్యలారా! వీరిని మీపంక్తిలో నుంచుకొనక త్రోసివుచ్చుటకు కారణమే"మని యడిగెను. కొందఱు బ్రాహ్మణులు లేచి "ప్రభూ! మా మనవి చిత్తగించవలెను. ఈ పిల్లవాండ్ర తండ్రి విఠోభా యనునతడు సిద్ధోపంతుయొక్క కుమార్తెను వివాహము చేసికొని కొంతకాలమునకు సంసారమును రోసి భార్యను విడిచి కాశికిబోయి యచ్చటనొక పరమహంస నాశ్రయించి సన్యాసము దీసికొని యభక్ష్య భక్షణముజేసి జాతి భ్రష్టుడైనది గాక యింద్రియ వికారములకు లోనై సన్యాసమును విసర్జించి మరల సంసారమున బ్రవేశించి యాశ్రమభ్రష్టతనుగూడ బొంది కొన్నిదినముల క్రిందట నిచ్చటికి వచ్చినాడు. మేము వాని సంగతులనెల్ల విచారించి, ధర్మశాస్త్రములనెల్ల బరిశీలించి, యతనిదోషమునకు ప్రాయశ్చిత్తము లేనందున నతనిని జాతినుండి వెలివేసితిమి. అంత నతడు మనపట్టణమును వదలి తనభార్యతోగూడ సమీపారణ్యమునకు వెళ్లి వాసము చేయుచుండగా నచ్చట నతని కీపిల్లవాండ్రు పుట్టిరి. కావున వీరిని మాపంక్తిలో గూర్చుండబెట్టుకొని భోజనము చేయుటకు వీలులేకపోయినది. వీరి తండ్రికి ప్రాయశ్చిత్తము విధింప బడనప్పుడు వీరి కెక్కడనుండి కలుగబోవును? అందువలన వీరిని మేము త్రోసివేసితిమి. ఈ విషయమున సంశయము కలిగినచో నాస్థానపండితులను విచారించిన వీరు దోషులైనదియు నిర్దోషులైనదియు వారే వివరముగా దెలియజెప్ప గల"రని పలికిరి.

జ్ఞానదేవు డందులకు "మహాప్రభూ! బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుడే బ్రాహ్మణుడనియు నితరులగు, బాహ్యవేషధారులెల్ల బ్రాహ్మణులు కారనియు వేదము విధించుచున్నది. అట్టి వేదవచనము ననుసరించి మాతండ్రి పరమహంస నాశ్రయించి, బ్రహ్మజ్ఞానమును సంపాదించి, ఆచార్యుని యాజ్ఞానుసారము మరల గృహస్థాశ్రమము నవలంబించిన విషయమున నతనికి వర్ణాశ్రమ భ్రష్టతగలిగిన దనుట విశ్వసించుటెట్లు? విచారింపవచ్చు"ననెను. అందులకు విప్రులు సన్యాసమును విసర్జించి సంసారవృత్తి నవలంబించుట గొప్ప దోషమనియు దీనికి ప్రాయశ్చిత్తమే లేదనియు శాస్త్రములందు విధింపబడియున్నది. అట్టి విధికి వ్యతిరేకముగా నడచినవాడు నిర్దోషి కానేరడు గనుకను, సన్యాసికి విధినిషేధములు లేకపోవుటచే చిక్కినచోట స్వేచ్ఛగా నభక్ష్య భక్షణము చేయవచ్చును గనుకను కర్మిష్ఠులగు బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుల పంక్తి కతడు యోగ్యుడు కాకపోయినా"డని పలికిరి.

జ్ఞానదేవుడు "పరమహంస యభక్ష్య భక్షణము చేసినను బ్రాహ్మణులు పంక్తిలో గూర్చుండబెట్టుకొని భుజింపవచ్చుననియు, అట్లు భుజించుట వలన నందఱును పవిత్రులగుదురనియు శాస్త్రములు విధించుచుండగా నియమము దప్పక యాశ్రమధర్మము ననుష్ఠించిన మా తండ్రి యెట్లు ధర్మభ్రష్టు డయ్యెనో తెలియకున్నది. పూర్వము [illegible]వా రనేకులు చాలకాల మరణ్యములందు వసించియు దేశాటన మొనర్చియు సన్యాసమును స్వీకరించియు మరల సంసారధర్మము నవలంబించి లోకమున గౌరవింపబడలేదా? పరమహంసయై పరమోత్కృష్టతను వహించిన ఋష్యశృంగుడొక రాజుకూతురును వివాహ

మాడలేదా? సన్యాసము దీసికొని చాలకాల మరణ్యములో దప మాచరించిన యగస్త్యుడు లోపాముద్రను పెండ్లాడలేదా? అంతటి గొప్పవారట్లు నడచియుండగా మా తండ్రి యందలి దోషమేమి? బ్రహ్మవేత్తలకు జాతిభేదములు కలవని యే శాస్త్రములందు విధింపబడినది? అట్లు విధింపబడి యున్నచో చండాలస్త్రీని వివాహమాడిన వసిష్ఠుడును, బోయకాంతను వివాహమాడిన వాల్మీకియు, పల్లెవాని కడుపున బుట్టిన వ్యాసుడును, చండాలునకు శిష్యుడై యతని యుచ్ఛిష్టమును స్వీకరించిన నారదుడును వర్ణభ్రష్టులై యుండవలసిన వారే కదా? వారి కెవ్వరికిని సంభవింపని దోషము మా తండ్రికెట్లు సంభవించినది? మా తండ్రి యభక్ష్య భక్షణము చేయగా జూచినవారెవ్వరు? వ్యర్థమైన యపవాదమును మోపి పరమసాధువున కన్యాయము చేయ తలపెట్టిన దైవమోర్చునా?

మహారాజా! మా తండ్రి బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదించుటకై కాశికిబోయి, యచట కొన్నిదినము లుండి, తగిన యాచార్యుని వెదకుచు, బ్రాహ్మణోత్తముడగు శ్రీ పాదస్వామియను పరమహంస నాశ్రయించి, యతనివద్ద తత్త్వోపదేశము బొంది, సర్వసంగ పరిత్యాగము జేసికొని, సన్యాసము స్వీకరించి, సచ్చిదానంద వస్తువునందు గలిసి సదానందము ననుభవించుచు, గురుని యాజ్ఞ నతిక్రమింపలేక మరల గృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించినాడు కాని విషయవాంఛ చేత నెంతమాత్రమును సన్యాసమును విసర్జించి సంసారి కాలేదు. ఈ విషయములెల్ల తెలియక మీరు మా తండ్రిమీద నిర్నిమిత్తముగా దోషారోపణము చేయుచున్నారు గుణమొక్కటే ప్రధాన మనియు కులము ప్రధానము కాదనియు వేదాంత శాస్త్రములందు జెప్పబడిన

సదసములకు పరాశర వ్యాస వసిష్ఠాది మహర్షుల చరిత్రములే ప్రత్యక్ష నిదర్శనములు. ఇక నీ చిత్తమునకు యుక్తముగా దోచినట్లు చేయవచ్చు"నని చెప్పెను

రాజు సప్రమాణముగాను సయుక్తికముగాను దెలిపిన జ్ఞానదేవు మాటలను విని, సంతసించి, యతనికి సవినయముగా నమస్కరించి, కౌగిలించి, యతని నుచితాసనమున గూర్చుండబెట్టి "స్వామీ! నీవు దైవాంశ సంభూతుడవు. కాని యెడల నయిదేండ్ల వయస్సులో నిన్ని తెలివితేట లుండవు. ఇక పెద్దవాడవైనచో నీతో ప్రతిఘటించి మాటాడు నంతటి ధీరు లీలోకమున నుండరు. తోటి బ్రాహ్మణులును నీ కాలిగోటికి సాటికారు. నేడు నాభాగ్యవశమున నీ దర్శనము లభించినది. అజ్ఞానవశమున వీరి మాటలు విని నీ కవజ్ఞ జేసితిని. నాయందు పరిపూర్ణ కటాక్షముంచి నానేరమును క్షమింపు" మని ప్రార్థించెను. కొందరు భటులను బిలిచి, పసిడి పల్లకీలను నాలుగు దీసికొని వెళ్లి, జ్ఞానదేవుని ముువ్వురు సోదరులను వానిలో గూర్చుండ బెట్టుకొని తీసికొని రావలసినదని యుత్తరువు చేసి పంపెను. రాజభటులు పోయి నివృత్తిదేవుని, సోపానదేవుని, ముక్తాబాయిని పల్లకీలమీద గూరుండబెట్టుకొని సగౌరవముగా రాజసభకు దీసికొనివచ్చిరి. రాజు లేచి నమస్కరించి వారి నుచితాసనములపై గూర్చుండబెట్టి వా రుపన్యసించిన నీతి విషయములను విని పరమానందము నొంది "ఇట్టి మహానుభావు లీదేశమున వసించుట నా భాగ్యము. మీ సందర్శనమువలన నాజన్మము పవిత్రమైన"దని వారిని పొగడి, వారికి ధన కనక వస్తువాహనాదుల నిచ్చి, బ్రాహ్మణు లందరిని బిలిచి "అయ్యలారా! మీరు నాయందు దయయుంచి నిర్దోషు

లగు నీసత్పురుషులను మీలో జేర్చుకొని ద్వేషమును వదలిపెట్టి నన్ను కృతార్థునిగా జేయవలయు"నని వేడి, వారికి కొన్ని వరహాలిచ్చి వారిని సత్కరించి పంపెను.

నివృత్తిదేవుడు మొదలగువారు బంగారు పల్లకీలమీద మరల నిల్లుచేరి, తమకొఱ కెదురుతెన్నులు జూచుచున్న సిద్ధోపంతునకు నమస్కరించి, జరిగిన విషయమును వివరముగా దెలిపిరి. సిద్ధోపంతు వారి ధైర్యస్థైర్యములకు మెచ్చి వారి నాశీర్వదించి వారి వైభవమును జూచి సంతోషింపసాగెను.

మఱునాడు బ్రాహ్మణు లందఱు రాజు సముఖమునకుబోయి, పైఠణపురిలో తను ప్రధానాచార్యు డున్నాడనియు, ఆయన సముఖమునకు విఠోబాను సకుటుంబముగా బంపి ప్రాయశ్చిత్తము చేయించుకొని యతనివద్దనుండి సమాధాన శ్రీముఖమును దీసికొని వచ్చునట్లు చేయవలెననియు, నట్లు చేసినచో నిరాటంకముగా నతడు కులములో జేరవచ్చుననియు దెలిపిరి.

రాజు సిద్ధోపంతును బిలిపించి, బ్రాహ్మణులు జెప్పినసంగతిని వినిపించి, విఠోబాను నతనిభార్యను దీసికొని రావలసినదనిచెప్పి, రెండు పల్లకీలనిచ్చి - కొందఱు భటుల నతనివెంట బంపెను. సిద్ధోపంతు తన మనుమలను మనుమరాలిని వెంటబెట్టుకొని బయలుదేఱి యడవి కేగి కొండగవిలోనున్న విఠోబాను గనుగొని, తన మనుమలు విజృంభించి బ్రాహ్మణుల గర్వభంగముచేసి గౌరవము బొంది యఖండ సంపదను బొందిన విషయమునెల్ల వివరించెను. "మహారాజు నిన్ను జూడదలచి పిలుచుకొని రమ్మనెను గనుక దయచేసి నావెంట రావలె"

నని చెప్పెను. విఠోబా నవ్వి, "వనమున వసించువారికి పట్టణమున వసించుట కిష్టముండదు. కావున నన్ను నిర్బంధపఱచుటవలన ప్రయోజనము లేదు. నామాటవిని యెట్టి విచారమును మనస్సున నుంచక పిల్లవాండ్రతోగూడ పురమునకు బోయి, దైవానుగ్రహము వలన గలిగిన భాగ్యము ననుభవించుచు సుఖముగా నుండు"మని చెప్పి, కుమారులను గూడ జూడక మౌననిష్ఠ వహించి బ్రహ్మానందమున మునిగియుండెను. సిద్ధోపంతు యేమియు దోచక విచారించుచుండెను. జ్ఞానదేవు డతనితో "తాతా! ఈ విషయమై విచారింపవలదు. నీవు భటులను దీసికొని మెల్లగా పట్టణమునకు వెళ్ళుము. నేను నాలుగు దినములలో మా తండ్రిని సమాధానపఱచి రాజ సముఖమునకు పిలుచుకొని వత్తు"నని పలికి యతనిని సమ్మతింపజేసి పంపెను. సిద్ధోపంతు రాజుకడకేగి "చైతన్యస్వామి నాలుగుదినములలో వచ్చు"నని చెప్పెను.

జ్ఞానదేవ విఠోబాల సంవాదము

జ్ఞానదేవుడు తనతండ్రితో కొన్నివిషయములు చర్చింపదలచి, బ్రహ్మానందమున జొక్కి తన్మయుడైన విఠోబాయొక్క తొడయెక్కి కూర్చుండెను. జ్ఞానదేవుని శరీరము సోకగనే నిర్వికల్ప సమాధి వికల్పమై తెలివిరాగా, చైతన్యస్వామి మౌనము చాలించి, కన్నులు విచ్చి, ప్రియకుమారుని జూచి, కౌగిలించుకొని, ముద్దాడి, నివృత్తిదేవుని, సోపానదేవుని, ముక్తాబాయినిగూడ దగ్గఱకు జేరదీసి, వారి తనువుల చేతితో దడవుచు పరమానందభరితుడై "నాయనలారా! హాయిగా తాతతోగూడ వెళ్ళి పట్టణమున నుండుట మాని యీ ఘోరారణ్యమధ్యమున నేల నిలిచితిరి? పట్టణమునకు వెళ్ళి రాజు మనస్సును సంతోషపెట్టుచు నెమ్మదిగా నుండు"డని చెప్పెను.

జ్ఞానదేవుడు "నాయనా! మన మందఱము నొకచోట వాసము జేయవలెనన్న కాంక్ష యెక్కువగా నున్నది. దయచేసి మా కోరిక నెఱవేర్చుము. మేము పట్టణమున సుఖముగా నుండుటయు నీవరణ్యమున కష్టపడుచుండుటయు యుక్తముగా లేదు. కన్న తలిదండ్రులు కష్టపడుచుండగా కొడుకు లెట్లు నిర్విచారముగా సుఖపడగలుగుదురు? నీవు మా పట్టణమునకు రాక తప్పదు. మీరు వచ్చువఱకు మేము కదల"మని చెప్పెను. నివృత్తి దేవుడును, సోపాన దేవుడును, ముక్తాబాయియు నదేవిధముగా బలికిరి. బయలు దేఱవలెనని తొందర పెట్టిరి చైతన్యస్వామి! నాయనలారా! నన్ను తొందర పెట్టనేల? పట్టణమును విడిచి యరణ్యమునకు వచ్చినపిదప కష్టమో సుఖమో పడి తీఱవలయునే కాని మరల పట్టణమునకు వచ్చుట యుక్తముకాదు. వివేకములేని నరపశువులతో గలిసి పురమున బెక్కు సంకటము లనుభవించుటకంటె నోరులేని జంతువులతో గూడి వనమున నిశ్చింతగా కాలము వెళ్ళబుచ్చుట మేలు సర్వప్రపంచమునకు కర్తయగు పరమేశ్వరుని సేవించుట మాని యొక యల్పుడగు రాజును సేవించుట వలన ప్రయోజనమేమి? నాకు పట్టణమునకు వచ్చుట కిష్టము లే" దనెను

జ్ఞానదేవుడు:- మంచిది. అరణ్యములోనే వసింపవలెననియు పట్టణములో వసింప గూడదనియు జ్ఞానికేమైన విధియున్నదా?

విశోబా:- అట్లని విధి లేదుగాని పట్టణమునకు వచ్చినచో నిష్ఠ కనేక విఘ్నములు సంభవించును. కావున నిష్ఠకెల్ల నిజనస్థలమే వాసయోగ్యము.

జ్ఞాన:- ఇది పట్టణ మిది యడవియనెడి భేదభావము కలిగినప్పుడే బ్రహ్మజ్ఞానమునకు ప్రతిబంధము కలుగును. భేదభావము

గల బ్రహ్మనిష్ఠ నిష్ప్రయోజనము. అభేద ప్రతిపత్తి విషయమై భేద ప్రతిపత్తి గలుగుట యుక్తమేమో యోచింపుము.

విశో:- నావి యన్న పదార్థము లున్నంతవఱకు నహంకారమును, నది యిది యను ద్వైతభావమును నాశముకావు. ఇట్టి భేదభావములనెల్ల మూలముట్టుగ తొలగించుటే నిర్వికల్ప సమాధి యనబడును. ఇది కేవలము నిస్సంకల్ప నిస్సంగముల వలన గలుగవలసినదే కాని యితరములచేత గలుగదు. కావున నిస్సంగమున కునికి పట్టయిన వనములో ప్రవేసించితిని.

జ్ఞా:- తన్ను తాను తెలిసికొని తన్మయముగా నుండుటే బ్రహ్మనిష్ఠగాని యరణ్యములో వసించుట కాదు.

విశో:- సద్గురువివలన నాత్మతత్త్వమును సమగ్రముగా దెలిసికొన్నను తన్మయముగా నుండి దాని ననుభవించుట కేకాంతస్థలము ముఖ్యముగా కావలసియుండును.

జ్ఞా:- ఏకాంతస్థల మొక్కటి కావలెననెడి యభిప్రాయముచేత నొంటరిగా నరణ్యములో వసించి తప మాచరించుచో నజ్ఞానము నివర్తింపదనియు, నహంకార మమకారము లుడుగవనియు నిశ్చయించి, సుజ్ఞానులనేకులు వనమనియు పురమనియు సన్యాసమనియు సంసారమనియు నెంచక, నిశ్చలచిత్తముతో నిర్వికల్ప నిష్ఠాపరులై యుండగా నీవు సంసారమును రోసి యరణ్యములో నొంటరిగా నుండుటకు కారణమేమి?

విఠోబా :- సాక్షినెఱిగి సర్వసాక్షియం దేకీభవించినవారైనను సంసారమున నున్నచో సమాధిసాధనమునకు విఘ్నముగలిగి సాక్షాత్కారదశను వ్యర్థముగా బోగొట్టుకొందురు. కావున సహజానంద సంపద ననుభవించువారికి స్వప్నమందైనను సంసార మపేక్షింప దగినది కాదు.

జ్ఞాన :- ఇది వలయునన్న సంకల్పమును నది వలదన్న వికల్పమును లేక నిర్మలముగా నుండుటే సహజానంద నిష్ఠకాని వనము నపేక్షించి పురము నుపేక్షించుట కాదు.

విఠోబా :- సంకల్ప వికల్పములు లేక స్వస్థచిత్తుడై యున్నవానికి ప్రపంచ వ్యాపార మెట్లు నడచును? ప్రపంచ వ్యాపారములో బొత్తిగా ప్రవేశింపక నిశ్చలచిత్తుడై యున్నవానికి పట్టణములో వసింపవలసిన పనియేమి? దుఃఖములకెల్ల మూలమైయున్న శరీరమును పోషించుకొని సంతోషించుటకా దురవస్థలకు జన్మస్థానమగు పట్టణములో వసింపవలసినది? ఇది యుక్తమైనది కాదు.

జ్ఞాన :- సమాధిసాధన మన్నవ్యాపార మొకటి యుండెడు పక్షమున సంసార వ్యాపారమున్న బాధకమేమి?

విఠోబా :- సమాధిసాధన మొక్కవ్యాపారమే యైనను సంకల్ప వికల్పాది వ్యాపారములనెల్ల మూలమట్టుగ నసింప జేయుచున్నది. సంసార వ్యాపార మన్ననో సంకల్ప వికల్పాది సర్వవికారములనెల్ల వృద్ధిజేసి సంకటమునకు లోబఱచుచున్నది. కావున సర్వానర్థములకు మూలమగు సంసార వ్యాపార మెప్పటికిని గూడదు.

జ్ఞాన :- సచ్చిదానంద స్వరూప సాక్షాత్కారదశ నొందినపిదప సమాధి సాధనముతో బనియేమి?

విఠోబా :- జాగ్రత్తయందు సుషుప్తిని బొందుటయేగదా బ్రహ్మనిష్ఠ యనబడును? అది యలవడకున్న పరిపూర్ణ బ్రహ్మానంద మెట్లు సిద్ధించును?

జ్ఞాన :- జాగ్రదవస్థయందు నింద్రియ వ్యాపారమును స్వప్నావస్థయందు మనోవ్యాపారమును సుషుప్త్యవస్థయందు శూన్యమును గనుగొని భ్రమింపక యుండుటే బ్రహ్మానందమనియు, నెందును నంటియు నంటక వెలయుచుండుటే జాగ్రత్సుషుప్తి యనియు వేదములు ఘోషించుచుండ శుద్ధశూన్యమగు సుషుప్తివలె నుండుటయే యానందమనియు నదియే జాగ్రత్సుషుప్తి యనియు నీవెంచుట పొఱపాటని తోచుచున్నది.

విఠోబా :- జాగ్రత్స్వప్నావస్థ లెప్పుడును ప్రపంచ వ్యాపారములను ధాన్యమును జల్లి విషయములను గొప్ప యురులొడ్డి జనులను మృగములనుబట్టి వివిధ దుఃఖముల ననుభవింప జేయును. కావున ప్రపంచ వ్యాపారమున కందక శుద్ధశూన్యమై వెలయుచున్న సుషుప్తితో సమానమగు సమాధియే యుత్తమమైనది.

జ్ఞాన :- పూర్వము జనకుడు మొదలగు మహానుభావులు ప్రపంచ వ్యాపారములో బ్రవేశించియుండియు విషయములను దుష్ట

మృగములనెల్ల నెఱుకయను ఖడ్గముచే నఱికివేసి సుఖదుఃఖముల నెంతమాత్రము లక్ష్యపెట్టక తటస్థుడై యుండిన స్థితియే సమాధిగాని శబ్దశూన్యము కాదు.

విశోబా :- అనేక జన్మసంచిత వాసనా విశేషముచేత వెఱ్ఱియెత్తి విచ్చలవిడిగా పరువెత్తుచున్న చపలచిత్తమను మర్కటము సకల బంధములనుండి విడివడిన శుకమహర్షి కొక్కనికి మాత్రమే స్వాధీనపడినది కాని సుషుప్తిస్థితి లేక తన్ను బ్రహ్మమాత్రముగా దెలిసికొన్న జనకునకు స్వాధీనపడ లేదు.

జ్ఞాన :- దృఢప్రజ్ఞకలిగి మెలగుచున్న జనక చక్రవర్తికే మనోలయమైనది కాని బాహ్యబంధములను వదలి యరణ్యములో వసించుచుండిన శుకమహర్షి కేమాత్రమును మనోలయము కాలేదు.

విశోబా :- దృఙ్మాత్రముగా నుండి దృశ్యప్రపంచమును నిరసింపవలసినదే కాని దృశ్యములో నుండియే దృశ్యమును నిరసింపవలె నన్న సాధ్యముకాదు విషదోషమును హరించుటకై మరల విషమే త్రాగినచో నఱింత శీఘ్రముగా మరణమే సిద్ధించును గాని దోషనివృత్తి యగునా?

జ్ఞాన :- విషదోషములను హరింపవలెనన్న వేఱొక విషస్వభావముగల యౌషధమును బ్రయోగించినట్లు భయంకరములగు నింద్రియవికారముల నెల్లను దృఢప్రజ్ఞచేత జయించువాడే ధీరుడుకాని, యెల్లప్పుడు నిద్దలో నుండి విషయ మృగము

లెక్కడ వచ్చి బాధించునోయని భయపడువాడు ధీరుడు కాడు. అట్టివానికి భయమే సిద్ధించునుగాని బ్రహ్మానందము సిద్ధింపదు.

విశోబా :- సర్వసంగ పరిత్యాగమొనర్చి సర్వదా సమాధి నిద్దలో నున్నవానినే విషయములు చలింపజేయు ననగా, సంసార వ్యాపారములోనే సంతతము మునిగియున్నవాని నెంత చేయలేవు ? గొప్ప ప్రవాహములో బడి కొట్టికొని పోవుచున్న కసవుపోచయెట్లు స్థిరముగా నిలువగలుగును?

జ్ఞాన :- దృఢప్రజ్ఞలేనివాడెంతకాల మంతర్ముఖముగా నున్నను బలవంతములైన యింద్రియము లేవిధముగానైన వానిని బహిర్ముఖమునకు దిప్పి ముప్పతిప్పలు పెట్టకమానవు. ప్రవాహమునందు బడిన గొప్ప బండఱాయి యెట్లు చలింపదో యట్లు విషయవికారములును తత్సంబంధములగు విచారములు నెన్ని సంభవించినను నిశ్చలచిత్తుడై యున్నవాడే బ్రహ్మానందమునకు పాత్రుడగునుగాని చపలచిత్తుడు పాత్రుడుగాలేడు.

విశోబా :- ఎంతటిదృఢ ప్రజ్ఞగలవాడైనను సర్వసంగములను పరిత్యజించి సంతతము సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము నుపాసింపక పోయినచో మాయాంధకూపములోబడి మునిగిపోవుననుటకు సందేహము లేదు.

జ్ఞాన :- మాయ బ్రహ్మమున కంటె భిన్నమైయున్నగదా నిరంతరము నిద్దలో నుండి దానిని జయింపవలసినది ? తన నీడ

తనతో ప్రతిఘటించి యుద్ధముచేయునన్నట్లు మిథ్యాభూత మైన మాయ నొకదానిని కల్పించుకొని, నిరంతరము నిష్ఠలో నుండవలెనని యూరక భ్రమపడుదురు. నీడతో పోర బూనుకొన్న నెంత ప్రయోజనమో మిథ్యాభూతమగు మాయను జయింప బూనుకొన్న నంతయే ప్రయోజనము మిథ్యయై యున్న మాయను' మిథ్యయనియే నిశ్చయించి మౌనముద్ర వహించి యుండక లేనిపోని చిక్కులు తెచ్చి పెట్టుకొని కష్టపడుట వలన ప్రయోజనమేమి ?

విశో:- నియతి చేయకయు, నేకాగ్రచిత్తత నొందకయు, సాక్షి మాత్రముగా నుండకయు బ్రహ్మజ్ఞాన మెట్లు కలుగునో చెప్పుము.

జ్ఞాన :- నేతియను మహావాక్యము వలన నిషేధింప మొదలుపెట్టిన కొలది చీమలపుట్టవలె విషయము లసంఖ్యాకములుగా వెలువడుచునే యుండును. ఏకాగ్రచిత్తత నొంద నారం భించినకొలది పుట్టచెండెగురునట్లు మనశ్చలన మెక్కువగు చుండును. సాక్షిమాత్రముగా నుండుటకు ప్రయత్నము చేసిన కొలది కుక్కతోక చక్కపడనట్లు దేహాది ప్రపం మంతయు తాననెడి భ్రాంతి యెక్కువగుచుండును. కావు నవిద్యా రూపమగు నహంకారమును మిథ్యాభూతమగ మాయయు ముత్తెపుచిప్పయందు దోచు వెండివ నత్యంత మిథ్యయని తలచి, తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయించి విచారజ్ఞానముచేత నిర్విచారమును బొంది యుండుటవే బ్రహ్మానందముగాని వేఱుకాదు.

విశో:- సాధన సంపత్తిలేక విచారజ్ఞానముచేత తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయించుకొన్న మాత్రమున దుఃఖమయములగు విష యములనెల్ల జయించి బ్రహ్మానందమును బొందుటయెట్లు సాధ్యమగును ?

జ్ఞా :- జీవముతో నున్నప్పుడే వ్యాఘ్రమును జంపలేని పశువు చచ్చిన తరువాత నెట్లు చంపగలుగును? అట్లే నిత్యమై సత్యమై నిర్మలమై నిష్కళంకమై సచ్చిదానందమై స్వయం ప్రకాశమై వెలయుచున్న యాత్మను జడములైన విష యము లేమియు చేయజాలవు. పశువ లెంత బలిసియున్నను వ్యాఘ్రము ముందునకు వచ్చుటకు భయపడునట్లు విష యము లెంతవిజృంభిగునవైనను నిశ్చలజ్ఞాన సంపద గల నిర్మలచిత్తుని ముం దెప్పుడును దలచూప భయపడుచుండును. ఒకవేళ తలచూపినచో వ్యాఘ్రమునకు గనబడిన పశువు వలె తక్షణమే నశించును.

విశో:- అంకుటాలితో జేరిన యిల్లాలుగూడ అంకుతనమునకు దిగి చెడిపోవునట్లు నిరంతర మవివేకులతో సహవాసము చేసిన వివేకియు విషయభ్రమలకు జిక్కి యనేకదుఃఖముల నను భవించునేగాని సుఖము నెంతమాత్రము ననుభవింపలేడు.

జ్ఞా - స్థిరచిత్తతగల పతివ్రత పలువురు జారస్త్రీలతో జేరి యున్నను తన పాతివ్రత్యమును జాగ్రత్తగా కాపాడు కొనును గాని వారి దుర్బోధలకు లోనుగాదు. స్థిరచిత్తత లేని కాంత యితర సంసర్గము లేక యొంటరిగా నున్నను

తనంత తానే పాతివ్రత్యమునకు భంగము తెచ్చుకొనును. అట్లే దృఢజ్ఞాన సంపన్నుడగు పురుషుడు దురభిమాన పిశాచగ్రస్తులగు నజ్ఞులతో నిరంతరము సహవాసము చేయుచున్నను తన సుజ్ఞానమున కెంతమాత్రమును లోపము కలిగించుకొనలేడు. దృఢజ్ఞానహీనుడగు పురుషు డెవ్వరితోను జేరక యింట నొంటరిగా నున్నను జ్ఞానమును నశింపజేసికొని తుదకు వ్యర్థుడగును.

విఠోబా:- నీవెన్ని చెప్పినను సంసార వ్యాప్తిలో జిక్కి సంకట మనుభవించువానికి సహజజ్ఞాన సంపద గలుగునన్నమాట విశ్వసించుటకు వీలులేదు.

జ్ఞాన :- బ్రాహ్మణుడు నాటకరంగమున పాకీవాని వేషము వేసికొని నటించినను వాని బ్రాహ్మణత్వమున కెట్లులోపము కలుగదో అట్లే జ్ఞానవంతు డజ్ఞానులతో గూడి విచ్చలవిడిగా దిరుగుచుండినను అతని యానందమున కెంతమాత్రమును లోపము రాదు.

విఠోబా:- ఎంతటి దృఢప్రజ్ఞావంతుడైనను ముహూర్తమాత్రము బ్రహ్మధ్యానము చేయక యూరకున్నచో నతని యానంద స్థితికి లోపము సంభవించును.

జ్ఞాన :- పాకీవాని వేషము వేసికొని నాట్యరంగమున నటించుచున్న బ్రాహ్మణుడు 'నేను బ్రాహ్మణుడను, నేను బ్రాహ్మణుడ' నని పలుమారు చెప్పుచుండవలయునా? చెప్పకున్న నతడు పాకీవా డగునా? జగమెఱిగిన బ్రాహ్మణునకు

జందెమేల యన్నట్లుగా నహంకార గ్రంథి నడుగంట గోసిన పిదప మరల దురభిమానము నుంచుకొని 'అహం బ్రహ్మాస్మి; అహం బ్రహ్మాస్మి' యని యను సంధింపనేల? అహంకార మమకారము లడగిన పిమ్మట బ్రహ్మాను సంధానము చేయకున్నను పరమానందమున కెంతమాత్రమును లోపము రాదు.

విఠోబా :- సర్వజ్ఞమూర్తి యంతటి వాడైనను సర్వదా బ్రహ్మాను సంధానము చేయకున్న నజ్ఞానసాగరమున మునిగిపోవును.

జ్ఞాన :- దివిటీ చేతబట్టుకొని చీకటి నుండమన్న నెట్లుండ గలుగును? దేహాది ప్రపంచమును తానని భావించు నజ్ఞానమును తొలగించి బ్రహ్మమే తానని తెలిసికొన్న తదుపరి యజ్ఞానము నుండుమన్న నెట్లుండగలదు?

నివృత్తిదేవుడు తండ్రితో "నాయనా! తమ్మునితో నింత పట్టుదలగా జర్చించు టేల? ఏవస్తువును స్మరించినంతమాత్రమున సమస్తపాపములు నశించునో, ఏవస్తువును విచారించినంతమాత్రమున నిస్సంగత్వము కలుగునో, ఏవస్తువును దర్శించినంతమాత్రమున జీవత్వము నశించునో, యావస్తువునే దెలిసికొనవలెననియు, దానినే భక్తిప్రపత్తులతో నుపాసింపవలెననియు, నదియే పరబ్రహ్మమని గ్రహింపవలెననియు వేదములు దెలుపుచున్నను స్థావర జంగమాత్మకమైన సమస్త వస్తువులయందును పృథివ్యాది పంచభూతములయందును శబ్దాది పంచతన్మాత్రలయందును అవ్యక్త మహదహంకారాది తత్వములందును సత్వరజస్తమోగుణములయందును వానియందు బ్రతిఫలించిన బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులయందును పరమాణు

వులయందును పరిపూర్ణముగా నిండియున్న పరబ్రహ్మమున కెట్లు నమస్కరింపవలెనో, వాక్కుచేత జెప్పుటకును మనస్సుచేత నూహించుటకును శక్యముగాని పదార్థము నెట్లు స్తుతింపవలెనో తెలిసికొనుటకు సాధ్యమగుట లేదు. అట్టి రూపనామ క్రియాతీత వస్తువును దర్శింపవలెననియు స్తుతింపవలెననియు మాటిమాటికి బలుకుటవలన ప్రయోజన మేమి? ఆనందమాత్రముగా వెలయుచున్న పదార్థముయొక్క తత్వమును శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసములుగూడ నిరూపించలేక మౌన మవలంబించుచుండగా నది యిట్టిదని నిర్ధారణ చేయుటకు మనకు సాధ్యమగునా? నామరూపక్రియలు మొదలగు చిహ్నము లెల్లను నశించిన పిదప శేషించియుండు వస్తువేదో యదియే తానై సమస్త పదార్థములందును సమదర్శనముగలిగి వెలయుటయే యుత్తమమగు బ్రహ్మధ్యానమనియు, సంకల్ప వికల్పములు లేక సుఖదుఃఖముల నొందక యహంకారమును నశింపజేసి యానందమాత్రముగా నుండుటే యుత్కృష్టమగు బ్రహ్మనిష్ఠ యనియు నుత్తమ తత్వవేత్తలు బలుకుదురు కావున నీ వడవిలో వసింపవలెననియు పట్టణములో వసింపగూడదనియు పలుకుట శ్రుత్యనుభవములకు విరుద్ధముగా నున్నది. స్థాణువువలె నొక స్థలమున గూర్చుండి కదలక మెదలక యుండుటవలన ఫలమేమి?" అని పరతత్వ రహస్యమును దెలిపెను.

ఇక విఠోబా వారి నత్యంతప్రేమతో కౌగిలించుకొని "అన్నలారా! పూర్ణానందబోధనములు మీతోడనే పుట్టినవి. పరతత్వవిషయమై మీతో వాదించు 'సమర్థులు లేరు. ఇట్టివారిని పుత్రులనుగా బడసిన నాభాగ్యమే భాగ్య"మనెను. నివృత్తిదేవ జ్ఞానదేవులు శివకేశవరూపములను ధరించిరి. విఠోబా వారినిజూచి యత్యాశ్చర్యము నొంది చేతులు జోడించి —

"పరమ దయాస్వరూపులారా! మీరు భక్తులయందు గల వాత్సల్యము నేమని కొనియాడగలను? మీరు సకలలోకములకు బ్రభువులరు. బంధమోక్షముల కధ్యక్షులు సృష్టిస్థితి లయకర్తలరు. జగదంతరాత్ములరు. మీ మహిమ గొనియాడ నెవరితరము? లోకమున మీ విషయమై కొందఱు కలరనియు, కొందఱు లేరనియు, కొందఱు సగుణులనియు, కొందఱు నిర్గుణులనియు చర్చించుచుందురు. అమోఘమగు మీరూప మందఱి కన్నివిధముల దోచుచు నచింత్యమై యద్భుతమై యవ్యయమై స్వయంప్రకాశమై వెలయుచుండును. పామరులు లోకత్రయమునకును కాలత్రయమునకును మూలమై భిన్నముగా దోచునట్టి మీ మూర్తిత్రయ ద్వైతమగు దివ్యస్వరూపమును పరబ్రహ్మమని గ్రహింపలేక మీయందు భేదభావములు గల్పించి దుర్వివాదముల కుపక్రమించి చెడిపోవుచుందురు. వారికి విశ్రాంతి యుండదు. యోగు లేకాంత స్థలమున గూర్చుండి యింద్రియములను జయించి మనస్సును నిగ్రహించి యోగమార్గమున జ్ఞాననేత్రములతో పరమపవిత్రమగు మీ స్వరూపమును సందర్శించితిమని యానందింతురు. కాని యిట్లు మాంసచక్షువులతో మీస్వరూపమును తనివిదీఱ జూచియుండలేరు. పరమపవిత్రులగు మిమ్ము పుత్రులనుగా బడయుటకు నేను పూర్వజన్మమున నెంతటిపుణ్యము చేసియుంటినో తెలియదు. శివకేశవులగు మిమ్ము భక్తి ప్రపత్తులతో నిత్యమును సేవజేయుచు బ్రహ్మానందము ననుభవించుట మాని కీకారణ్య మధ్యమున బడియున్న నా యవివేకమున కేమందును? అవతరించినంతనే మీ స్వరూపమును జూపి నన్ను కృతార్థుని జేయక యింతవఱకు గోప్యముగా నుండుటకు కారణము తెలియకున్నది.

నా తపము పండినది" అని యనేక విధముల కొనియాడెను. సోపాన
దేవుని జూచి "మహాత్మా! నీ దివ్యస్వరూపమును జూపక మౌనము
వహించియుండు టెందులకు? నీసేవను ప్రసాదించి నన్ను కృతార్థుని
జేయు"మని ప్రార్థించెను.

సోపానదేవుడు చతుర్ముఖములతో స్వస్వరూపదర్శనము
చేయించి, సాదరముగా చైతన్య స్వామిని జూచి, "భాగవతాగ్రణీ!"
తనయందు పరబ్రహ్మమును గనుగొని దుఃఖములు లేవని నిశ్చయించి
పరిపూర్ణ వస్తువై యున్నవానికి సంసారభయ ముండదు. సంసార
భయము తొలగిపోగా స్వర్గనరకములను నిర్బంధములును తొలగును.
నిర్బంధ రహితునకు బంధమోక్షములు తల చూపలేవు ప్రపంచ
ములో బ్రహ్మాది స్తంభ పర్యంతమును గల సమస్త పదార్థములును
బ్రహ్మమనియు, ఆ బ్రహ్మమణువుల కణువై మహత్తునకు మహత్తై
వెలయుచున్నదనియు దెలిసికొనుటయే బ్రహ్మానుభవముగాని వేఱు
కాదు. ఈ యనుభవమును దృఢముగా సిద్ధిచేసికొని సంసారము
నందు కుమ్మరపురువువలె వర్తించువాడే బ్రహ్మవేత్త యనబడును.
గృహస్థ ధర్మము నవలంబించి యీ యనుభవమును బొందుటచేతనే
పూర్వము వసిష్ఠునకు విశ్వామిత్రుడును జనకునకు శుకుడును
శ్రీకృష్ణునకు దుర్వాసుడును లోబడిరి. కావున గృహస్థధర్మము ననుస
రించు జ్ఞానవంతుడే సర్వసంగపరిత్యాగులైన సన్యాసులలో సత్యో
త్తమ మైనవాడు. ఇందులకు సందేహము లే"దని చెప్పెను. విఠోబా
సంతోషాంతరంగుడై "దేవా! నీ వెట్లు సెలవిచ్చిన నట్లు నడచు
కొనుటకు సిద్ధముగా నున్నా"నని పలికెను.

ముక్తాబాయి వైపు దిరిగి "అమ్మా! నీవు లక్ష్మివో సరస్వతివో
పార్వతివో తెలియకున్నది. నీ స్వస్వరూపమును జూపి నన్ను ధన్యుని

జేయు"మని వేడెను. ముక్తాబాయి త్రిజగన్మోహనాకార మగు తన
దివ్యరూపమును జూపి యాదంపతుల నద్భుత ప్రమోద మగ్న
మానసుల నొనర్చెను. ఆ దంపతు లిద్దఱు భక్తితో నామెకు నమ
స్కరించి" అమ్మా! జగదీశ్వరీ! జగన్మాతా! నీ మహత్వమును గొని
యాడ మేమెంతవారము! సకలలోక శరణ్యవగు నీవు మాకు కుమార్తె
వై యవతరించుట మా భాగ్యము. మా కపరిమితానందము లభించిన"
దని కొనియాడిరి. విఠోబా తన భార్యతో సతీమణి! మన యాచార్యుని
యాశీర్వచన ప్రకారము త్రిమూర్తులును నాదిశక్తియు మనకు బిడ్డ
లుగా నవతరించిరి. మనకు వీరివెంటనుండి వీరిని సేవించుట ముఖ్య
కర్తవ్య"మని పలికెను. రుక్మాబాయి మిక్కిలి సంతసించి, తన యదృ
ష్టమును గొనియాడెను.

ఆదిశక్తి సాదరముగా జననీ జనకులను జూచి "పరమభాగ
వతులారా! ఈ యుగమునందు కలిపురుషుని ప్రభావ మెక్కుటచే
ప్రజలెల్ల దుర్మార్గులై జిహ్వాచాపల్యముచే జీవహింస కొడిగట్టి
సదాచారముల జెడగొట్టి దుర్గతికి పోవుటకు ప్రారంభించిరి. వారి
దుస్థితి జూచి సహింపలేక వారినందఱిని సన్మార్గమునకు ద్రిప్పి
కృతార్థులనుగా జేయుటకై మేము నలువురము మీగర్భమున నవత
రించితిమి. మీరు సామాన్యులు కారు. పరిశుద్ధులగు నరుంధతీ
వసిష్ఠులు. మీకు బ్రహ్మోపదేశముచేసిన శ్రీ పాదస్వామి నారదుడు.
పూర్వజన్మమున మీరు మమ్ము నలువురను బిడ్డలనుగా బడయ
వలయునని మిక్కిలి కాంక్ష గలిగియుండుటచే నీజన్మమున మీకోరిక
దీర్చితిమి. ఈ రహస్యము నితరులకు దెలుపక మిక్కిలి గోప్యముగా
నుంచవలెను. మా కార్యమును శీఘ్రముగా నెఱవేర్చవలయును.

అందువలన పట్టణమున కిప్పుడే వెళ్ళవలెను. మీరు మావెంట లేచి రం"డని పలికెను. విఠోబాను జూచి, "బ్రహ్మానుసంధానమునకు ముఖ్యసాధనమగు నద్వైతజ్ఞానమునకు భేదభావము కూడదు. సుఖ దుఃఖ సుగంధ దుర్గంధాది ద్వంద్వములనెల్ల సమముగానెంచి యనుభవింపగలిగిన యుత్తములకుమాత్రమే సాధింపగలిగిన బ్రహ్మనిష్ఠ యరణ్యమని పట్టణమని భేదబుద్ధిగల నీవంటివారి కెట్లు సాధ్యమగును? సదానందమై సచ్చిదానందమై చరాచర రూపమున సమస్తవస్తువుల యందు వ్యాపించి పరాత్పరమైయున్న వస్తువేదో యదియే పరబ్రహ్మము. ఏకమనికాని యనేకమని దానిని నిరూపింపకూడదు. ఆపదార్థ మిట్టిదని నిరూపింప సాధ్యముకాదు. వాక్కుచేత నుచ్చరింపదగిన శబ్దము నా వాక్కుచేతనే స్థిరపఱచ వలసినట్లు పరమాత్మయొక్క వాస్తవస్థితిని పరమాత్మ వలననే యెఱుగవలసియుండును. హింసయొక్క స్వభావము హింస ననుభవించువానికిని దప్పియొక్క కష్టము దప్పిగొన్నవానికిని పదార్థముయొక్క రుచి భక్షించినవానికిని దెలిసినట్లు సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మతత్త్వము ననుభవముచేతి నెఱుగ వలయునేకాని చెప్పి చూపుటకు వీలుపడదు. ఇది మంచి యిది చెడ్డ యని దలంపక గాఢాగ్నివలె నున్నవాని కిది నగర మిది వనమను భేద బుద్ధి గలుగదు. నీవీవిషయములను చక్కగా విచారింపక పోవుటచే నిట్టి సంశయములు కలిగిన"వని యుపన్యసించి, సంశయములనెల్ల దీర్చి, "అరణ్యమున నుండవలసిన పనిలేదు. పట్టణమునకు వెళ్ళుదము ర"మ్మనెను.

విఠోబా పరమానందముతో వారివెంట పట్టణమునకు వెళ్ళుటకు సిద్ధపడెను. త్రిమూర్తులు నాదిశక్తియు నా రూపములను విడిచి, మునుపటి రూపములను ధరించి, దంపతులకు తమయందు విశేష

వాత్సల్యము గలిగించి, వారిని వెంటదీసికొని బయలుదేఱి యలకావతి జేరిరి. సిద్ధోపంతు కుమార్తెయు నల్లుడును బిడ్డలతోగూడ వచ్చినందులకు మిక్కిలి సంతసించెను.

జ్ఞానదేవుడు దున్నపోతుచే వేదమును జెప్పించుట.

జ్ఞానదేవు డొకనాడు తండ్రితోగూడ రాజుకడకేగి, యాశీర్వదించి, విఠోబాను జూపి యతడు తన తండ్రియని తెలిపెను. రాజు భక్తితో విఠోబాకు నమస్కరించి యుచితాసనమున గూర్చుండజేసి యతని ననేకవిధముల కొనియాడి, యరణ్యమునకు వెళ్ళుటకు గల కారణమును తెలుపుమని ప్రార్థించెను. విఠోబా యతని నాశీర్వదించి, "రాజా! ప్రపంచమునందలి యెనుబది నాలుగులక్షల జీవరాసులలో మానవజన్మ ముత్తమము. అందులో పురుషుడుగా బుట్టుట దుర్లభము. అట్టి జన్మము లభించగా దానిని సద్వినియోగము జేయ వలయునే కాని వ్యర్థపుచ్చరాదు. పశువులకు మానవులకు నాహార నిద్రా మైథున్యములు సామాన్యమే యైనను మానవులందు జ్ఞానమొక్కటి విశేషముగా నుండుటచే వారు జంతువులలోనెల్ల నుత్తములుగా చెప్పబడుదురు. కావున మానవులకెల్ల నాత్మానాత్మ వివేక మవశ్యము. అట్టి వివేకము కేవలము సత్సాంగత్యము వలనను శాస్త్రవిచారము వలనను కలుగును. అది లభించిన పిదప గురుముఖముగా తా నిట్టివాడనియు, మనస్సును లయింపజేయుటకు సాధన మిట్టిదనియు దెలిసికొని, దానియర్థమును మననము చేయుచు నేకాంతమున నిస్సంగుడై నిదిధ్యాసముచేత దానిని దృఢపఱచ వలయును. ఆనిధిధ్యాసమునకు సదాభ్యాస మవశ్యము. సదాభ్యాసమునకు విజనస్థలము ముఖ్యము. కనుక వనవాస ముత్తమమని నిశ్చ

యుంచి యందు వాసము చేయుచుంటి" ననెను. రాజు పరమానంద భరితుడై "స్వామీ! పామరులగు బ్రాహ్మణులు నీమహత్త్వమును గుర్తించలేక యుక్తాయుక్త వివేకశూన్యులై నీకవమానము గలిగించిరి. ఆ పాపములో నన్నుగూడ భాగస్వామిగా జేసిరి. కరుణించి నా నేరమును మన్నించు" మని ప్రార్థించెను. "అందులకు విఠోబా మందహాసముచేసి "రాజోత్తమా! నీవు పరిశుద్ధ చిత్తుడవు కావున సమస్త సామ్రాజ్యము నేలుచు సుఖముగా నుండగల" వని పలికెను.

రాజు ప్రతిష్ఠాన పురమున వసించుచున్న యాచార్యస్వామి కొక విన్నపమును వ్రాసి, మంత్రిచేతికిచ్చి, వీరి నెల్ల దీసికొని వెళ్లి మఠాధిపతికి విన్నపము నిచ్చి యితని యందు దోషము లేదని యాచార్యుని వలన నిరాక్షేప నిరూపము నొకదానిని దీసికొని రావలసినదని యాజ్ఞాపించి పంపెను. మంత్రి విఠోబా మొదలగు వారిని వెంట దీసికొని తగిన పరివారముతో బయలుదేఱి పైఠణపురమునకు బోయి మఠాధిపతిని దర్శించి కానుకలు సమర్పించి విజ్ఞాపన పత్రిక నిచ్చెను. మఠాధిపతి యందలి సంగతులనెల్ల జదివెను. అతడు బ్రాహ్మణులచే విఠోబా విషయము వినియుండుటచే నవ్వి, బ్రాహ్మణులతో "అయ్యలారా! ఈ వినోదమును వింటిరా? అలకావతిరాజు సన్యాసభ్రష్టుడైన వానికి బుట్టిన పిల్లలను జాతిలో జేర్చుకొని వారి కుపనయనాది సంస్కారములను జేసి నిరాక్షేప నిరూపము నిచ్చి పంపవలెనని విజ్ఞాన పత్రిక వ్రాసినాడు. దీనివిషయమై మీకేమి తోచుచున్నదో తెలియజేయు"డని యడిగెను.

ఆ బ్రాహ్మణులు నవ్వి "బాగున్నది. మంత్రములు చెప్పి గంగలో వేయిమార్లు స్నానము చేయించినను శూద్రుడు బ్రాహ్మ

ణుడగునా? స్పర్శవేది నెంతరాచి పుటము వేసినను చిల్లపెంకు బంగారమగునా? సన్యాసము దీసికొన్నవాడు శూద్రుని పంక్తిలో సహితము కూర్చుండుటకు యోగ్యుడు గాడని శాస్త్రములు దెలుపుచుండగా బ్రాహ్మణుల పంక్తిలో నెట్లు గూర్చుండ నర్హుడగును? రాజుతలంపు జూడగా జారస్త్రీని పతివ్రతగా జేయనున్నట్లున్నది. వర్ణభ్రష్టుని పిల్లలు శూద్రుల కంటె నీచులు. వీరిముఖమైనను చూడరాదు. వీరు ప్రాయశ్చిత్త విధులతో గూడ పరిశుద్ధులు కాలే"రని పలికి ధిక్కరించిరి.

ఆచార్యస్వామి మంత్రితో "అయ్యా! విఠోబా కుటుంబములోని వారికీజన్మమున బ్రాహ్మణపంక్తిలో గూర్చుండు యోగ్యత సిద్ధింపదు. ఈ విషయమును రాజునకు మనవిచేయు"మని చెప్పెను. మంత్రి బ్రాహ్మణుల మూఢత్వమునకు చింతించి, విఠోబా మొదలగు వారినెల్ల నచటనే విడిచి, తానొక్కడే యలకావతికేగి, రాజునకా విషయమును పూసగ్రుచ్చినట్లు దెలిపెను. రాజు వారి నెట్లయిన జాతిలో జేర్చవలెనని యెంచి గొప్పగొప్ప బ్రాహ్మణుల రావించి వారితో నాలోచించుచుండెను.

జ్ఞానదేవు డాసతమున గూర్చున్న బ్రాహ్మణులకెల్ల నమస్కరించి, తనతండ్రి విషయమును వివరముగా దెలిపి, "అయ్యలారా! పరమార్థమును గురించి సన్యాసము దీసికొన్న వాడెట్లు వర్ణభ్రష్టుడగును? మీవంటి పెద్దలే యిట్లు సెలవిచ్చినచో నిక చెప్పవలసినదేమున్నది? దయచేసి దీనులమగు మా మనవి చిత్తగించి ధర్మమును విచారించి మమ్ము రక్షింపుడు. శరణాగతులను నిరాకరించుట ధర్మము కా"దని పలికెను. బ్రాహ్మణులామాటలువిని కోపావేశ

పరులై "ఓరీ! మిమ్ము మేము రమ్మని పిలిచితిమా? ఏలవచ్చితిరి? ఇక శోరుమూయుము. అభక్ష్య భక్షణము చేసి వర్ణభ్రష్టుడైనవాని సంతతికి కీర్తిప్రతిష్ఠ లెట్లువచ్చును? మీ ముఖము చూడరాదు. ఇచటి నుండి వెళ్ళిపొం"డని తిరస్కరించిరి. జ్ఞానదేవుడు చిఱు నవ్వుతో "ఆత్మ తత్వమునుమఱచి కుక్షింబరులై శూద్రుల ధనముతో జీవించుచు వారివిషయమున నెంతమాత్రమును కృతజ్ఞత లేక వారినే దూషించు మీవంటి దుర్మార్గుల ముఖమును జూడరా"దని పలికి ధిక్కరింపసాగెను. విఠోబా కుమారునితో నింటికి బోవుదము రమ్మ నెను. బ్రాహ్మణులు పిల్లలపేర్లను దెలిసికొని వారిని పరిహాసము చేయుచు స్నానమునకై గోదావరికి బయలుదేఱిరి.

జ్ఞానదేవుడు వారితో "అయ్యలారా! ఏనుగునుజూచి కుక్కలు మొరగినట్లు సజ్జనులను జూచి దుర్జనులు నిందించుట సహజము. దాని వలన సజ్జనుల కెట్టిహానియు లేదు. మీరు మమ్ముజూచి పండ్లికిలించి నంత మాత్రమున మాకెట్టి యవమానమును లేదు. అని పలికెను. బ్రాహ్మణులు కోపించి "ఏమిరా! నీకన్నులకు మేము కుక్కల మైతిమా? నిన్నేమి చేసెదమో చూడు" మని పలికి పండ్లు పట పట గొఱుకుచు కండ్లెఱ్ఱజేసి కొట్టబోయిరి. నివృత్తి దేవుడు వారి కడ్డపడి "అయ్యలారా! కొంత శాంతివుడు. మా విషయముల నెల్ల మీకు మనవి చేసికొంటిమి. మీకిష్టమున్న మాయందు దోషముతేదని నిరూపము వ్రాసి యీయవచ్చును. లేకున్న వీలుండ దని చెప్పవచ్చును. అంతేకాని మమ్ము పరిహాసము చేయనేల? మీ కిది యుక్తమైన పనికాద"నెను. బ్రాహ్మణులు మఱింత కోపించి "తెలివిలేని మాటలు మాటాడకుము. మిమ్మిక్కడ నుండుమన్న

వారెవ్వరు? ఇచటి నుండి వెళ్ళిపొం"డని ధిక్కరించిరి. నివృత్తి దేవుడు "ఆహా! మీయోగ్యత నేమని కొనియాడ వలెను? పూర్వము వేదములనెల్ల జిక్కుదీసి లోకమున బ్రచురించిన వేద వ్యాసుడును, ఋషులచేత బ్రహ్మర్షియని స్తుతింపబడిన వసిష్ఠుడును, భరద్వాజునకు బ్రహ్మోపదేశము చేసిన వాల్మీకియు, సృష్టికి బ్రతి సృష్టి చేసిన విశ్వామిత్రుడును, రామసేవయందు గడతేఱిన గుహు డును నేకులమువారో, వారు బ్రాహ్మణుల కెల్ల నెట్లు ప్రథమా చార్యులైరో విచారించినచో మాతండ్రి వర్ణభ్రష్టుడైనదియు వర్ణ శ్రేష్ఠుడైనదియు తెలియగల"దని చెప్పెను. అందులకు బ్రాహ్మ ణులు నివృత్తిదేవుని చుఱచుఱ జూచి "మా మాటలు పెడచెవినిబెట్టి పుక్కిటి పురాణములు మొదలు పెట్టితివి. శాపానుగ్రహ సమర్థులగు వ్యాసాదు లెక్కడ? ఎందులకు పనికిరాని మీతండ్రి యెక్కడ? ఈ విషయము నింతటితో జాలించి వచ్చిన దారిబట్టి వెళ్ళుట మంచిది. ఇక వెళ్ళు"డని పలికిరి. నివృత్తిదేవుడు "మీరువ్యర్థముగా మాటాడుచున్నారు. తత్వవేత్త లిట్లు బలుకరు పరమార్థమునకై పరమహంస నాశ్రయించి సన్యసించినవాడు భ్రష్టుడని వేదములో నెచటనైన విధింపబడియున్న తెలియజేయుడు చూత" మనెను. బ్రాహ్మణులు కోపావేశపరులై "మీతండ్రి భ్రష్టుడనుటకు సందేహ మేల? కులభ్రష్టులగు మీ యెదుట మేము వేదము నుచ్చరింపము, గాని సన్యాసమును వదలి మరల గృహస్థుడైన వాడు వర్ణభ్రష్టుడని వేదమునందు విధింపబడినదని మాత్రము దృఢముగా జెప్పెద"మనిరి.

జ్ఞానదేవుడు ముందుకువచ్చి యాదారిని వచ్చుచున్న దున్న పోతు నొక దానిని జూపి "ఇదిగో, దీనికిని మీకును భేదము లేదు.

మీతో మాటాడుటకంటె దీనితో మాటాడుట మేలు. సూర్యుడొక్కడయ్యు ననేక ఘటములందు ప్రతిబింబించునట్లు సమస్త భూతములందు నంతర్యామియై వెలయుచున్నవాడు భగవంతుడొక్కడే యని గుర్తించలేక జాతి మతభేదములను లెక్కించుచు మీకు సమానులుగాని మీకంటె గొప్పవారుగాని లేరని తలంచి వ్యర్థముగా గర్వపడుచున్నారు. వేదములందలి నాలుగుముక్కలేవో నేర్చి యీరక కూసినంతమాత్రమున మీరు జ్ఞానులనియే భావింపవలెనా? జ్ఞానోదయమై యున్న నిట్టి భేదభావము లుదయించునా? న్యాయము దెలియక ధిక్కరించుచున్నారు. ఇట్టి నడత మీకు సరియైనది కా"దనెను. బ్రాహ్మణులు "జాతిభేదము లేదనుటయేగదా నీయభిప్రాయము? భేద మున్నది లేనిది నీ కిప్పుడే తెలియజేసెద"మని పలికి యొకకఱ్ఱతో నా దున్నపోతు వీపుమీద నొకదెబ్బ వేసిరి. 'అబ్బా' యని జ్ఞానదేవుడు మిట్టిపడెను. బ్రాహ్మణు లతని వీపున దేలియున్న వాతను జూచి "ఇప్పుడు తెలిసినది. నీకును నీ దున్నపోతునకును భేదము లేదనుట విశద మగుచున్నది. నీవు మమ్ము దున్నపోతు లంటివి. ఇపుడు దున్నపో తెవ్వరో నీవే యోచింపు"మని పలికి నవ్విరి. జ్ఞానదేవుడు వారి యవివేకమునకు విస్మయపడి" మూర్ఖులారా! మీ యవివేకము నేమందును? ఈ దున్నపోతునకున్న తెలివిలో సహస్రాంశ మయిన మీకు లేదనుట విశద మగుచున్న"దని పలికెను. బ్రాహ్మణు లందులకు "ఓరీ! మూర్ఖుడా! దున్నపోతునకు జ్ఞాన మేమున్నది? దాని కెంతటి జ్ఞానమున్నదో నీకు నంతమాత్రమే యున్నది. పెక్కుమాట లెందులకు? ఇప్పు డీ దున్నపోతునకుగల తెలివిని మాకు జూపితివా మంచిది. లేకున్న నిన్నిక్కడనే పాతిపెట్టెద"మనిరి. జ్ఞానదేవుడు

వారినిజూచి "మూర్ఖులారా! తొందరపడకుడు. దీనికిగల జ్ఞానమును మీకిప్పుడే తెలియజేసెదను. అంతటితోనైన దీనితో మీరు సమానులు కారని మీరే సమ్మతింపగల" రని పలికి, యా దున్నపోతు వీపుమీద తన కుడిచేయి పెట్టి, "మహిషేశ్వరా! ఈ బుద్ధిలేని దురహంకారులు వినునట్లుగా వేదములను జెప్పు" మనెను.

వెంటనే యామహిష ముదాత్తానుదాత్త స్వరిత భేదములతో ఘనపద క్రమము తప్పక వేదములను జెప్ప నారంభించెను. కొంత తడవునకు జ్ఞానదేవుడు "మహిషరాజమా! బ్రాహ్మణత్వము తపస్సుచేత గలుగునా? కులముచేత గలుగునా? జ్ఞానముచేత గలుగునా? కర్మముచేత గలుగునా? వీరికి వివరముగా తెలియజేయు" మనెను. ఆదున్నపోతు "బ్రాహ్మణత్వము తపస్సుచేత గలిగెడిదేకాని కులముచేతగాని తక్కినవాని చేతగాని కలుగదు. దాసి కడుపున బుట్టిన నారదుడు, శునక గర్భమున బుట్టిన శౌనకుడు, పల్లెదానికడుపున బుట్టిన వ్యాసుడు మొదలగు మహాత్ములు తపోమహిమచేతనే బ్రహ్మజ్ఞానమును బొంది బ్రాహ్మణులైరి. కాని కులము చేతనైనవారు కారు"అని సప్రమాణముగా జెప్పెను. వినయముతో ముట్టికాళ్లు వేసికొని జ్ఞానదేవునకు నమస్కరించెను. జ్ఞానదేవుని హస్తస్పర్శచే నాయెనుబోతు దుస్తరమగు నజ్ఞాన కూపమునుండి బయటబడి సుజ్ఞానమును బొందెను. ఆబ్రాహ్మణు లాశ్చర్యపడి యచట నిలిచియున్న నేమి కీడు మూడునో యని భయపడి కాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పిరి. సిద్ధులారా! వారెంతటి మూర్ఖులో యోచించుడు.

జ్ఞానదేవుడు శ్రాద్ధమును నెఱవేర్చి బ్రాహ్మణుని రక్షించుట.

ఒకబ్రాహ్మణుడు వారి వాదమునెల్ల విని దున్నపోతు వేదమును జెప్పుట విని యాశ్చర్యపడి, యాబాలురు మహాపురుషులని యెంచి, వారికడకు వెళ్ళి నమస్కరించి, వారి ననేక విధముల స్తుతించి, వారిని వెంటదీసికొని తనయింటికి బోయి, యొకచోట వారికి విడిది చేసియిచ్చెను. ఆగ్రామములోని వైదికులావిషయమును దెలిసికొని కోపావేశపరులై యాబ్రాహ్మణునిమీద దోషారోపణము చేసి, యతనిని తమజాతినుండి వెలివేసిరి. స్థల పరస్థలములవారికి వాఙ్మూలముగాను పత్రికా మూలముగాను జాటిరి. నాటినుండి విప్రులెవ్వరతనియింటికి బోవుట మానివేసిరి.

ఒకనాడాబ్రాహ్మణుడు తనతండ్రికి శ్రాద్ధముచేయుచు తనకత్యంత మిత్రులుగానున్న కొందఱు శ్రోత్రియులకు నిమంత్రణము చెప్పబోయెను. వారు కులమువారి నిర్బంధమునకు భయపడి "అయ్యా! నీవు వర్ణభ్రష్టుని కుటుంబము నింట నుంచుకొని యాదరించుచుండుటచే సభాపతులు నిన్ను జాతినుండి వెలివేసిరి. కావున మేము వచ్చుటకు వీలుపడ"దని పలికి విచారపడిరి. ఆబ్రాహ్మణుడు చింతించుచు నిల్లుచేరి నిట్టూర్పులు విడుచుచు పరి పరి విధముల జింతించుచుండెను. జ్ఞానదేవు డతనిని జూచి "స్వామీ! చింతాక్రాంతుడవై యోచించు చుంటివేమి? నీకు గలిగిన యాపద యెట్టిదో తెలియజేయు"మని యడిగెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు "నాయనా! ఏమని తెలుపవలెను? వ్యర్థముగా నా బ్రాహ్మణత్వము మునిగిపోవునట్టి కాలము తటస్థించినది. మిమ్ము నాయింట నుంచుకొని

యాదరించినందులకీమూర్ఖ బ్రాహ్మణులు నామీద కోపించి నన్ను జాతినుండి బహిష్కరించినారు. నేడు నా తండ్రి శ్రాద్ధము. బ్రాహ్మణులు రాకపోయిన శ్రాద్ధ కర్మ వ్యర్థమగును. ఏమి చేయుటకు దోచక విచారించుచున్నా"నని పలికెను.

జ్ఞానదేవుడు పశ్చాత్తాపపడి యిట్టి దుష్టులను ధర్మభ్రష్టులను సర్వోత్కృష్టులనుగా భావించి పూజించుట యవివేక మనెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు "నీమాట వాస్తవమే కాని లోకవ్యాపారములకు లోబడి యున్నంతవఱకు లోకులు నడచినట్లే నడువవలసియుండును. లేదేని సన్యాసము దీసికొనవలసివచ్చును. అందున నిందున లేక నిలిచినచో రెంటికి జెడిన రేవడివలె నపవాదమునకు గుఱికావలసివచ్చు"ననెను. జ్ఞానదేవుడు "స్వామీ! బ్రహ్మమును దెలిసికొన్నవాడే బ్రాహ్మణుడనియు, బ్రాహ్మణత్వమునకు తపస్సే కారణమనియు, గుణమే ప్రధానము కాని కులము ప్రధానము కాదనియు సప్రమాణముగా మహిషముచేత జెప్పించిన నీమూర్ఖ బ్రాహ్మణులకు బుద్ధి రాలేదు. ఏమిచేసిన వీరికి దెలివివచ్చునో తోచుటలేదు. ఇనుముతో గూడిన నిప్పుగూడ సమ్మెటపోట్లు దిన్నట్లు మా సహవాసముతో నిరపరాధుడవగు నీవుగూడ దుఃఖము ననుభవింపవలసి వచ్చిన"దని విచారపడెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు "పరమార్థ విషయమై నీవన్నట్లు మన కీవిప్రులతో బనిలేదు. కాని పితృదేవతల కర్పించిన యన్నమును బ్రాహ్మణులే భుజింపవలెననియు, నితరులు భుజింపరాదనియు, నట్లు భుజించినచో కర్త కుటుంబసహితముగా రౌరవాది నరకము ననుభవించుననియు కర్మకాండమునందు విధింపబడి యుండుటవలన విచారింప వలసివచ్చిన"దనెను జ్ఞానదేవుడు "పితృదేవతల కర్పించు పదార్థ

ము పితృదేవతలైనను, సద్బ్రాహ్మణులైనను భుజింపవలసినదే కాని యిట్టి వేషధారులు భుజింపకూడదు. వేదముల నధ్యయనముచేసి వాని యర్థముల గ్రహించి గ్రహించిన ప్రకారముగా వర్తించుచు బ్రహ్మజ్ఞానసంపద నొందిన బ్రాహ్మణోత్తములకే శ్రాద్ధముల యందు భోజనము పెట్టవలసినదని స్మృతులయందు విధించియుండుట జూడలేదా" యనెను. అందులకు బ్రాహ్మణుడు "లోకమున పితృదేవతలను రప్పింపగలిగిన సమర్థులను, స్మృతులయందు జెప్పబడిన లక్షణములు గల సర్వోత్తములగు బ్రాహ్మణులను గనిపెట్టితేగల బుద్ధిమంతులును లోకములో నుండుట యరిది. అందులకయి మనము ప్రయత్నముచేయుట వ్యర్థ" మనెను. జ్ఞానదేవు "డాకవేళ పితృదేవతలే నిమంత్రణమున కొప్పుకొని వచ్చినచో వారిని పూజించి భోజనాదులతో సంతుష్టి పఱచుట కేదేని యాటంక మున్నదా?" యనెను. బ్రాహ్మణుడు "వారికి భోజనములుపెట్టి సంతుష్టి పఱచుట కాటంక మేమి? వారికొఱకే గదా మన మీ శ్రాద్ధ మొనర్చుట? ప్రత్యక్షముగా పితృదేవతలే వచ్చి మనపూజ నంగీకరించినచో శ్రాద్ధము సఫలత నొందుననుటకు సందేహ మున్నదా" యనెను. జ్ఞానదేవు "డట్లయినచో పితృదేవతలనెల్ల నిక్కడ కిప్పుడే రప్పింతును. నీవు శ్రాద్ధమునకు వలసిన సమస్త పదార్థములను సిద్ధము చేయు" మని యతనిని సమ్మతింపజేసి, యక్షతలు దీసికొని, పైకిజూచి, యా బ్రాహ్మణుని యింటికివచ్చి శ్రాద్ధమును నెఱవేర్చునట్లు పితృదేవతలకు నిమంత్రణము చెప్పెను. వెంటనే పితృదేవతలు దివ్య విమానములెక్కి యాకాశమార్గమున నా బ్రాహ్మణుని యింటికి వచ్చిరి. ఆ బ్రాహ్మణుడు దివ్యతేజోమూర్తులైయున్న పితృదేవతలను కనులపండువుగా దర్శించి, భక్తిప్రపత్తులతో వారి

నందఱ నుచితాసనముల గూర్చుండబెట్టి, యర్ఘ్య పాద్యాది విధులతో బూజించి, విస్తళ్ళువేసి సమస్త పదార్థములను వడ్డించి 'పితృరూపో జనార్దన' యన్న వచనమును జెప్పి, యాపోశనము వేసెను. పితృదేవత లందఱును పరమానంద భరితులై భోజనములు చేయసాగిరి. ఆ గ్రామములోని వైదికులెల్ల మధ్యాహ్నవేళ నకస్మాత్తుగా నా బ్రాహ్మణుని యింటికి వచ్చిన దివ్య విమానములను జూచి యచ్చెరువంది, పరుగెత్తివచ్చి, తమ శరీరకాంతులతో నా గృహము నంతయు వెలిగించుచు వరుసగా బీటలమీద గూర్చుండి భోజనములు చేయుచున్న పితృదేవతలను జూచి, యాశ్చర్యచకితులై, యేమియు దోచక నిలుచుండిరి పితృదేవలు భుజించి సంతుష్టి నొందిన పిదప బ్రాహ్మణుడు వారికి పాదప్రక్షాళనముచేసి దక్షిణ తాంబూలముల నిచ్చి భక్తిప్రపత్తులతో నమస్కరించి, స్వస్థానములకు వెళ్ళవచ్చునని వినయముతో బలికెను. పితృదేవతలు సంతసించి యతనిని "పుత్రవంతుడవై చిరాయుష్మంతుడవై సకల సంపదలతో సుఖింతువు గాక" యని యాశీర్వదించి, విమానములెక్కి యాకాశమార్గమున బోయిరి. పైఠణపురవాసు లీవినోదమును జూచి పరమాశ్చర్యముతో "ఓహో! ఎంతటి యాశ్చర్యము! ఇట్టి వింత యెన్నడును జూడలేదు. పితృదేవతలే వచ్చి శ్రాద్ధమును సార్థక మొనర్చినపుడు చెప్పవలసిన దేమున్నది? దేవుడేవచ్చి నైవేద్యము నారగించిన పూజారి యుడకరించినట్లు పితృదేవతలే నిమంత్రణమున కొప్పుకొని శ్రాద్ధమును పూర్తిగావించుట జూచి యీ బ్రాహ్మణులు గుటకలు మ్రింగుచున్నారు. వీరి మూర్ఖత్వమే వీరి నింతకు దెచ్చిన" దని పరి పరి విధముల బలికిరి. బ్రాహ్మణు లంతట తెలివి దెచ్చుకొని "ఆహా! ఈ నివృత్తిదేవుడును, జ్ఞానదేవుడును, సోపానదేవుడును, త్రిమూర్తులు.

ముక్తాబాయి సాక్షాత్పరాశక్తి. వీరే జీవన్ముక్తులు. అజ్ఞానులమై వీరి మహాత్త్వమును గుర్తింపలేక మన మపరాధముచేసి యీరక పాపము కట్టుకొంటి" మని పశ్చాత్తాపపడి, జ్ఞానదేవుడు మొదలగు వారి పాదములకు సాగిలబడి తమనేరమును మన్నింపవలెనని యనేక విధముల ప్రార్థించిరి.

జ్ఞానదేవుడు వారిని జూచి "అయ్యలారా! కుల భ్రష్టులగు మాకు కుల శ్రేష్ఠులని ప్రతిష్ఠ వహించిన మీరు నమస్కరించుట యుక్తము కాదు. మమ్ము బాకి నమస్కరించినచో మీ రగ్ని ప్రవేశము చేసి దేహ త్యాగమే చేసికొనవలసి వచ్చును. మీకును మాకును హస్తిమశకాంతరము గలదు. మమ్మెందుల కన్యాయముగా పరిహాసము చేసెద" రని పలికెను. బ్రాహ్మణులు "తెలివి తక్కువ వలన మేము చేసిన తప్పిదము నెల్ల మన్నించి మమ్మెటులయిన రక్షింపు" మని ప్రార్థించిరి అందులకు జ్ఞానదేవుడు "ఆహా! ఆషాఢభూతి విద్యలలో మిమ్ము మించిన వారు లేరు. మీ పని అందిన జుట్టు, అందకున్న కాళ్లు పట్టుకొనుట. మీ ముఖముల జూచినను పాపమే. పితృదేవత లారగించిన పవిత్ర స్థలమున మీవంటి కుత్సితులు నిలువ పాత్రులు కారు. ఇచట నిలువక వెడలిపొం" డని కసరుకొనెను బ్రాహ్మణులు దీనులై "స్వామీ! మావంటి పామరు లొకవేళ తెలివిలేక తప్పిదములు చేసిన నీ వంటి పెద్దలు మన్నింపక త్రోసిపుచ్చిన మా గతి యేమి? ఇక మమ్ము రక్షించు వారెవ్వరు? ఎట్లయిన మా యపరాధమును మన్నించి మమ్ము మీ శిష్యులనుగా బరిగ్రహించి కృతార్థులనుగా జేయవలె" నని కంట దడివెట్టి యనేక విధముల బతిమాలిరి.

జ్ఞానదేవుడు వారికిబుద్ధివచ్చినందులకు సంతసించి, వారి నేరములను మన్నించి, భయపడవలదని యోదార్చి, పితృదేవతలు భుజించిన స్థలమున విస్తళ్లు వేయించి, బ్రాహ్మణుల నెల్ల గూర్చుండ జేసెను. వారి ప్రార్థన ప్రకారము తన యన్నయు, దమ్ముడును, తండ్రియు, తానును వారి పంక్తిని గూర్చుండి భుజించిరి బ్రాహ్మణులెల్ల వారి మీది యీర్ష్యను వదలి యొకనాడు సభచేసి" ఈ పరమ పవిత్రులగు మహాత్ములకు ప్రాయశ్చిత్తమా! వీరి పాద తీర్థమే ముల్లోకము లను పావన మొనర్చు గంగా జలము. వీరి పాదధూళి సోకిన స్థలమే దివ్య స్థలము. వీరు సాక్షాత్పర బ్రహ్మ స్వరూపులు. వీరిని సేవించిన మోక్షము సులభముగా ప్రాప్తించు" నని నిశ్చయించి యొక శుభ మహూర్తమున వారి కుపనయనములు చేసి,నిరాక్షేప నిరూపణమును వ్రాసి యిచ్చిరి. జ్ఞానదేవుడు మొదలగు వారు వారి ప్రార్థనపై వారికి తత్త్వోపదేశము చేసిరి.

జ్ఞానదేవుడు జ్ఞానేశ్వరీయము అనుభవామృత మను గ్రంథము లను రచించుట.

జ్ఞానదేవుని కరస్పర్శచే సర్పవేది సోకగనే బంగారమగు నినుము వలె దున్నపోతు సంచిత కర్మముల నుండి విముక్తినొంది బ్రహ్మానందము ననుభవించుచు వేద వేదాంతముల సారాంశము నధ్యయనము చేయుచుండెను ఒకనాడు జ్ఞానదేవుడు నివృత్తిదేవుని జూచి "అన్నా! బ్రహ్మజ్ఞాన ముదయించుటచే నీ దున్నపోతు రహస్యమగు శ్రుత్యర్థము నెల్ల వెల్లడించు చున్నది. శ్రుత్యర్థము వెల్లడైనచో కర్మ మార్గము

పూర్తిగా నశించును. కర్మాసక్తి లేనిచో లోకమున యజ్ఞయాగాది కర్మలు నిలిచి పోవును. దాన గొన్ని యనర్థములు గలుగును. కాబట్టి యీ మహిషము నిచ్చట విడిచిపెట్టి పోవుటకు వీలులేదు. మన వెంట దీసికొని పోవుట మంచి" దని పలికి, యతనిని సమ్మతింప జేసి, యా యెనుబోతును దీసికొని, యటనున్న బ్రాహ్మణుల సెలవంది, యలకావతికి సకుటుంబముగా బయలు దేఱెను. వారు మహాసల క్షేత్రమునకు బోయి ప్రవర తీర్థమున స్నానము చేసి మోహనరాయ స్వామిని దర్శించి, పాషండ మతమును జయింప నెంచి యట కొన్ని దినములు నిలిచిరి. ఒకనాడు జ్ఞానదేవుడు వేదాంత విషయము నుపన్యసించుచుండెను. మహా జనులెల్ల రతనికి నమస్కరించి, భగవద్గీతార్థము ను విపులీకరించు మని ప్రార్థించిరి. అందఱకును దెలియునట్లు 'జ్ఞానేశ్వరీయ' మను ప్రాకృత వ్యాఖ్యానమును జేసి, మోహనరాయస్వామి ఆలయములో సభ జేసి దానిని వినిపించెను. ఆకాశము నుండి మేఘ గంభీర స్వరమున "ఆహా! నీ దయా గుణము నేమని కొనియాడ వలెను? పూర్వమర్జునునకు కృష్ణరూపమున బోధించిన విధమున నిప్పుడీరూపమున బోధించిన విధమున నిప్పుడీ రూపమున భగవద్గీతకు ప్రాకృత వ్యాఖ్యానము చేసి రహస్యముల నెల్ల వెల్లడించి లోకము నుద్ధరించితివి. ఈ గ్రంథమును జదివినవారెల్ల నిస్సందేహముగా సదానంద సామ్రాజ్యము ననుభవింపగల" రను వాక్యములు వినబడెను. జనులామాటలు విని, యాశ్చర్యపడి, శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే మరల నీలోకమున ధర్మము నుద్ధరింప నవతరించెనని యెంచి, జ్ఞానదేవునకు సాష్టాంగ నమస్కారము చేసి, సంతోషాతిశయమున నృత్యము చేసిరి. కంకణముచేత రత్నమును రత్నముచేత గంకణమును ప్రకాశించునట్లు జ్ఞానేశ్వరీయమను వ్యాఖ్య భగవద్గీతయు భగవద్గీతచేత జ్ఞానేశ్వరీయమును పరస్పరశోభగాంచెను.

ఒకనాడు నివృత్తిదేవుడు జ్ఞానదేవుని జూచి "తమ్ముడా! భగవద్గీతకు ప్రాకృత వ్యాఖ్యాన మొనర్చి మహోపకారము చేసితివి. దాని కనుకూలముగా ననుభవ విషయముల నెల్ల దెలుపుచు మఱియొక గ్రంథమును రచించిన మఱింత యుపకారముగా నుండు" ననెను. జ్ఞానదేవు డందులకు సమ్మతించి, శ్రీకృష్ణావతారమున బ్రహ్మ యొక్క గర్వము నణచుటకు గో గోపసంఘమును నిర్మించినట్లు పాషండుల యొక్క గర్వము నణచివేయుటకై యమోఘ విషయములనెల్ల జేర్చి పద్యరూపమున 'అనుభవామృత' మను మహా గ్రంథము నొక దానిని మృదు మధురముగా రచించెను. ఆ గ్రంథము వలన సూర్యోదయ మగుటతో పటాపంచలగు మంచువలె పాషండ మతము పటాపంచ లయ్యెను. వారచటి నుండి బయలుదేఱి యలకావతికి సమీపమున నున్న వనము జేరి భగవద్ధ్యానము జేయుచుండిరి. దున్నపోతు వేదమును జదువుచు నాయువు దీఱుటచే వారి కందఱికి ముట్టి కాళ్లతో వందనములు చేసి పురుష సూక్తమును జదివి యనాయాసముగా ప్రాణము లను వదలెను. దాని దేహము నుండి యొక దివ్యజ్యోతి బయలు దేఱి జ్ఞానదేవుని యందు జొచ్చి నిత్యానందకరమగు మోక్ష సామ్రాజ్యము నొందెను. వా రత్యంత ప్రీతితో నా మహిషము యొక్క దేహమును విధ్యుక్తముగా సమాధి చేసి యా సమాధిని బూజించి దానికి 'శోభ' యని పేరిడి యచటి నుండి బయలుదేఱి యలకావతి జేరిరి.

అలకావతిరాజు వారి రాక విని పరమానందమున నా పట్టణము సంతయు నలంకరింప నాజ్ఞాపించి, మంగళ వాద్యములతో వారిని పల్లకీల మీాద దీసికొని వచ్చి గొప్ప యుత్సవము జేసి యిల్లు

చేర్చెను. అచటి బ్రాహ్మణులు ప్రతిష్ఠాన పురమున జరిగిన విషయముల నెల్ల నెప్పటి కప్పుడు దెలిసికొని యుండుట వలన సోపానదేవు డిచ్చిన శుద్ధ పత్రికను దీసికొని, వారిని జగద్గురువులుగా భావించి పరమానందముతో నృత్యము చేసిరి. రాజునకు గలిగిన యానందమున కంతము లేదు. అతడు బ్రాహ్మణుల కెల్ల సంతర్పణము చేయించి విఠోబా కుటుంబము నెల్ల సత్కరించి వారి యాజ్ఞానుసారము వర్తించు చుండెను. బ్రాహ్మణు లే కాక సమస్త వర్ణముల వారును వారి ధర్మోపన్యాసముల నత్యంత శ్రద్ధతో వినుచు వారిని నిరంతరము సేవించుచు పరమానందము ననుభవించు చుండిరి.

చాంగదేవుడు జ్ఞానదేవుని జూడవచ్చుట

బ్రహ్మ యొక్క ప్రథమ యామమున స్వర్గ లోకాధి పత్యమును జేసిన ఇంద్రులు పదునాలుగు మంది కర్మ వశముచేత కారాగార బద్ధులై కష్టపడు చుండిరి. ఒకనాడు నారద మహర్షి యటకు వచ్చెను. వారు పరమ భక్తితో నతనికి నమస్కరించిరి. అతడు వారిని జూచి చిఱునవ్వు నవ్వి, హరి కీర్తనలు బాడుచు పరమానంద మున నృత్యము చేయ సాగెను. వారిలో చాంగుడను నింద్రుడు నారదుడు తమ్ము జూచి నవ్వినందులకు కారణ మూహించి, భగవద్భక్తి లేక కాలమును వ్యర్థ పుచ్చుట వలన నే తమ కట్టి దుర్గతి సంభవించిన దని యెంచి, చేతులు జోడించి, "స్వామీ! నా యవివేకమున నాత్మ తత్వమును విచారింపక చాల దినముల నుండి యీ నరక బాధ ననుభవించు చున్నాను. దయయుంచి యీ కష్టము నుండి విముక్తి జెంది జనన మరణ రహిత మగు శాశ్వతానంద పదము నొందుటకు దగిన

మార్గమును దెలియజేయు" మని దీనముగా బ్రార్థించెను. నారదు డతనిని సాదర శీతలేక్షణముల వీక్షించి "చాంగదేవా! ఈ దేహముతో నీలోకమున నున్నంత వఱకు నీ కోరిక పూర్తి కాదు. ఈ దేహమును వదలి భూలోకమున బుట్టి పాండురంగ క్షేత్రమున విఠోబా రూపమున భక్త రక్షణార్థమై యిటుక మీద నిలువబడి యున్న పరబ్రహ్మమూర్తిని భక్తితో సేవించిన గాని నీకు మోక్షము సిద్ధింపదు. దేవతలు నేరుగా మోక్షమున కర్హులు కారు. ఎట్టి వారైనను ముక్తి నొందవలె నన్నచో మానవ రూప మెత్తక తప్పదు. కావున భూలోకమున మానవుడవై జన్మించి పాండురంగని భక్తితో భజింపుము. నీకు తప్పక మోక్షము సిద్ధించును. ఇది నిశ్చయ" మని పలికెను. చాంగదేవుడు పరమానంద భరితుడై "స్వామీ! ఈ దేహమును విడిచి భూలోకము నకు వెళ్ళుటకు నదుపాయమును దెలుపు" మనెను. నారదు డతనికి ద్వాదశాక్షరీ మహామంత్రము నుపదేశించెను. చాంగదేవుడా మంత్రమును భక్తితో విన్నతోడనే దేహమును వదలి భూలోకమున నతి వృద్ధుడగు విఠోబా రుక్మియను నతనికి కుమారుడై జన్మించెను. ఆ వృద్ధుడు తనకు లేక లేక కలిగిన కుమారుని జూచి యత్యంత ప్రీతుడై వానిని గాపాడుచు క్రమముగా నుపనయనము చేసెను. పదియాఱవ సంవత్సరమున వాని కొక్క చక్కని చుక్కను దెచ్చి పెండ్లి చేసెను. వాడు పూర్వ జన్మ వాసనా విశేషమును బట్టి యిచ్ఛా మాత్రమున నాకాశగమనము మొదలగు వినోదములు అనేకములు గావించుచు స్వేచ్ఛగా దిరుగు చుండును. అతని నోటి నుండి వెలువడు పలుకు లన్నియు ఫలించు చుండెను. కాలక్రమమున నఱువది నాలుగు కళలును పదునాలుగు విద్యలును చాంగదేవుడు చెప్పినట్లు వినుచుండెను. యమ నియమాసన ప్రాణా

యామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధు లను నష్టాంగ యోగ ములను సులభముగా సిద్ధించెను. అతని పేరన్న నవకోటి సిద్ధులు సహితము భయపడు చుండిరి. అతడు తనకు నూఱు సంవత్సరములు నిండగనే ప్రాణమును బ్రహ్మాండము నందు దాచియుంచి మృత్యువు ను వంచించి మరల కొంత కాలము నకా ప్రాణమును దేహము లోని కాకర్షించి యథా ప్రకారముగా సంచరించు చుండెను. ఇట్లు చేయు టచే నతనికి వేయియు నన్నూఱు సంవత్సరముల వయస్సయినను జరా మరణములు లేక నవ యౌవనము తలచూపు చుండెను. అందు వల్ల ప్రజ లెల్ల నతనిని మహానుభావుడని యెంచి గౌరవించు చుండిరి. అతడు ఖాన దేశమున తపతీ నదీతీరమున నొక మఠము గట్టించి యందు పదునాలుగు వందల మంది శిష్యులు సేవింపగా వాసము చేయు చుండెను. నిరంతరము శిష్య ప్రశిష్యులతో గూడ స్నానార్థమై యాకాశ మార్గమున గోదావరీ తీరమునకు బోవువాడు. ఇంతటి మహిమ గలవాడయ్యు తన్నాశ్రయించిన వారికి జ్ఞానోప దేశము జేసి వారి వలన సేవింపబడు చుండెనే కాని తాను మాత్ర మెన్నడును సద్గురు సేవ చేసిన వాడు కాడు. లోకమున దన కంటె తెలిసిన వాడు కాని గొప్పవాడు కాని లేడని యెంచి మిక్కిలి గర్వించు చుండెను. అతని కంటికి యోగులును జ్ఞానులును తృణ ప్రాయులుగా గవబడు చుండిరి. ఒకనా డింద్రు డతనికి ప్రత్యక్షమై లోక రక్షణార్థమై భూలోకమున త్రిమూర్తు లును నాది శక్తియు మానవ రూపమున నవతరింతు రనియు వారిని శరణు జొచ్చినచో ముక్తిగలుగు ననియు బోధించెను.

పైఠణపురమున జ్ఞానదేవు డొనర్చిన వినోదములనెల్ల జూచు చుండినట్టి యొక బ్రాహ్మణుడు తన దేశమునకు వెళ్ళి, చాంగదేవుని కడకు బోయి, యతనికి నమస్కరించి, జ్ఞానదేవుడు సకుటుంబముగా పైఠణపురమునకు వచ్చుట మొదలుకొని పితృదేవతలను రప్పించి శ్రాద్ధమును నెఱవేర్చుట వఱకు గల విషయములనెల్ల విశదముగా దెలిపి, వారి మహత్త్వము ననేక విధముల గొనియాడెను. చాంగదేవుడు కొంత యోచించి, యేమి చేయుటకును దోచక యేకాంత మున గూర్చుండి యుండెను.

అతని కింద్రుడు దెలిపియుంచిన విషయము గుర్తునకువచ్చి, యా త్రిమూర్తులు నాదిశక్తియే వీరై యుందురని నిశ్చయించెను. శిష్యులను కొందఱిని బిలిచి జ్ఞానదేవుని దర్శించుటకై వెళ్ళవలెననెను. శిష్యులు జ్ఞానదేవుని మహత్త్వమును వినియుండుటచే నతనిని దర్శించిన తమ గురువు ముక్తి నొందుగదా యని చింతించి, యచటికి వెళ్ళ కుండుటకై యొక తంత్రమును బన్ని "స్వామీ! నీ విప్పుడే వెళ్లుట మంచిదికాదు. పత్రికా మూలమున నతని యభిప్రాయమును దెలిసి కొని తరువాత వెళ్ళవచ్చును. లేనిచో పరువునకు లోపము వాటిల్లు" నని పలికిరి. అత డధ్యాత్మ తత్త్వవిచారముచేసి యహంకారమును నాశనము చేసినవాడు కాడు గనుక దురభిమాన సూచకములగు వారి మాటలకు దలయొగ్గి, తాళపత్రములను గంటమును దీసికొని, వారి నేమని సంబోధించుటకును దోచక, తన శిష్యుల నిద్దఱిని బిలిచి, "మీరు పోయి వారి నలువురిని జూచి మాటాడి వారి స్థితిగతులను ఆచార వ్యవహారములను జక్కగా విచారించి వారియోగ్యతను గూర్చి యా గ్రామస్థులచేత నొక పత్రికను వ్రాయించి తీసికొని

రావలసిన"దని చెప్పి, వట్టి తాటాకుచుట్ట నొకదానిని వారి చేతికిచ్చి, దానిని దీసికొనివెళ్ళి వారి కీయవలసినదని చెప్పెను.

ఆశిష్యులచటినుండి బయలుదేఱి, తమ విద్యాప్రభావముచే నాకాశమార్గమున నలకావతిజేరి సిద్ధోపంతు గృహమునకు వచ్చిరి. జ్ఞానదేవుడు నివృత్తిదేవుని జూచి "అన్నా! చాంగదేవుని శిష్యు లిద్దఱిచటికి కార్యార్థమై వచ్చిరి. చాంగదేవు డుత్తుంగ ప్రభావము గలవాడని పలుకుచుండుట వినియుంటిమి. మన కతని దర్శనము కొలది కాలములో లభింపనున్నది తన శిష్యులచేత నత డొక తాళపత్రపు చుట్ట నంపియున్నాడు. అందులో నొక యక్షరమైనను లే"దని చెప్పెను. చాంగదేవుని శిష్యు లామాటలు విని యాశ్చర్య చకితులై జ్ఞానదేవుని సమీపించి, యతనికి నమస్కరించి "స్వామీ! నీవు పర బ్రహ్మస్వరూపుడవు; సర్వజ్ఞుడవు. నీకు దెలియని విషయములు లేవు. మేము వచ్చిన విషయము నప్పుడే తెలిసికొంటివి. నీమహత్త్వ మును గొనియాడ మాతరముగా"దని నుతించి, తాటాకు చుట్ట నతని యెదుటబెట్టి నిలుచుండిరి.

జ్ఞానదేవుడు తాళపత్రములను విప్పి యది వట్టిదిగా నుండుట జూచి నివృత్తి దేవునకు జూపి "చాంగదేవుని వివేకమును గుర్తించు" మనెను. నివృత్తిదేవుడు చిఱునవ్వుతో నాపత్రమును దీసికొని యిటు నటు ద్రిప్పి యాశ్చర్యపడి "తమ్ముడా! ఈ చాంగదేవుడు మరు ద్గణాంశమున జన్మించినవాడు. ఇతనికి పదునాలుగు విద్యలు నఱువది నాలుగుకళలు కరస్థములు. అష్టాంగ యోగములు బాగుగా దెలి యును. పదునాలుగువందల సంవత్సరములనుండి దేహమును భద్ర ముగా గాపాడుకొనుచు మృత్యుభయము లేక విచ్చలవిడిగా సంచ

రించుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానమునుమాత్రము సంపాదించలేదు. దురభి మాన మతనిని వదలలేదు. అందువలన మనల తీర్థస్వరూపులనిగాని చిరంజీవులనిగాని సంబోధించుటకు తోచక మనకు లేఖనము వ్రాయు టకు సంశయించి, తన యాత్మజ్ఞానశూన్యతను దెలియజేయుటకై యీ వట్టి తాళపత్రముల నిచ్చి పంపినా"డని చెప్పెను. జ్ఞానదేవుడు మందహాసముచేసి, తాటాకు గంటము దీసికొని యతనికి "స్వస్తిశ్రీ చాంగదేవునకు. చిత్తగింపవలెను. సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమంతటను నిండియుండగా నల్పమనియు నధికమనియు, గొప్పవాడనియు చిన్నవా డనియు, నధికారి యనియు సేవకుడనియు, మిత్రుడనియు,శత్రువనియు ద్వైతభావ మెట్లుండునో యోచింపుము. శరీర మెవ్వరిది? అందున్న వాడెవ్వడు? ఈ విషయములను పరిశోధించి చూడుము. యోగ విద్యలవలన మోక్షము సిద్ధింపదు. ఇంద్రియములకు మనస్సే రాజు. రాజును బంధించి చెఱసాలయం దుంచిన భటులెల్ల పాఱిపోవుదురు. బ్రహ్మాండము నందుగల పదార్థములెల్ల పిండాండమునందు గలవు కాని మాయ యావరించి యుండుటవలన నవి గానరాకున్నవి. ఆ మాయయొక్క మహిమచేతనే నేను నాదియన్న భ్రాంతి గలుగు చున్నది. వివేకముతో తత్త్వమును విచారింపగా నాభ్రాంతి తీఱి పోవును. ద్వైతమును వదలి యద్వైతమును జూచినచో సర్వమునకు కారణభూతమగు పదార్థమేదో యదియే నీకును నాకును కారణమై యున్నదని తెలియు"మని తత్త్వవిషయమునెల్ల నఱువది యైదుశ్లోకము లలో వ్రాసి, దానిని చాంగదేవుని శిష్యులకిచ్చి, యా పత్రమును వారి గురువున కిమ్మని చెప్పెను. వారు జ్ఞానదేవునకు నమస్కరించి, మరల నాకాశమార్గమున గురుసన్నిధిజేరి, జ్ఞానదేవు డిచ్చిన పత్రము

నతనియెదుట బెట్టిరి. వారి మహత్త్వమునుగూర్చి వివరించిరి. వారి తేజోవిశేషములను జూచిన నిజముగా త్రిమూర్తులు, పరాశక్తియే యవతరించి యుందు రనుటకు సందేహము లేదనిరి.

జ్ఞానదేవాదులు గోడనెక్కి చాంగదేవు నెదుర్కొనబోవుట

చాంగదేవుడు వారు దెలిపిన విషయములనెల్ల విని, తాళపత్రమును జదివి, యతని గర్వరాహిత్యమును బ్రశంసించి, యందులోని విషయములను పలుమారు జదివి తనకు బోధపడకుండుటచే వారు తనకంటె గొప్పవారే కాక సంపూర్ణ జ్ఞానులనియు వారిని సందర్శించి పత్రమునందలి విషయముల యర్థమును దెలిసికొనవలె ననియు నిశ్చయించెను. తన నిశ్చయమును శిష్యులకు దెలిపి, తన విద్యాబలమున గొప్ప సర్పముల నలంకరించుకొని భయంకరమైన పెద్దపులినెక్కి బయలుదేరెను. అతని శిష్యులును పెద్దపులులనెక్కి గొప్ప సర్పములను బట్టుకొని ధ్వజము లెత్తించుకొని గురు ప్రభావమును వర్ణించుచు నాడంబరముగా గురువు ననుసరించిరి. వారి యాడంబరమును జూచి ప్రజ లాశ్చర్యపడుచుండిరి. చాంగదేవు డలకావతి కైదుక్రోసుల దూరమున నిలిచి, జ్ఞానదేవునకు తన యాగమనవార్తను దెలుపుటకు కొందఱు శిష్యులను బంపెను. వారు బోవునప్పటికి చాంగదేవుడు తమకడకు వచ్చుచున్న విషయమును దెలిసికొని నివృత్తిదేవుడు మొదలుగాగల నలువురు నొక మొండిగోడ మీద కూర్చుండి చూచుచుండిరి. చాంగదేవుని శిష్యులు వారిని జూచి, నమస్కరించి, తమ గురువు వర్తమానమును దెలియజేసిరి. జ్ఞానదేవుడు మున్నగువారు చాంగదేవు నెదుర్కొనుటకై బయలుదేఱుచుంటి మనిరి. ప్రజలు మూకలుగట్టి వేడుకచూచుటకై రాసా

గిరి. జ్ఞానదేవుడు తాము కూర్చున్న మొండిగోడను జూచి "సిద్ధవర్యుడని ప్రసిద్ధి వహించిన చాంగదేవుడు శిష్యప్రశిష్యులతో కూడ వ్యాఘ్రమునెక్కి మనకడకు వచ్చుచున్నాడు. ఆయనను మనము గౌరవింపవలెను. కాన నీవు త్వరితముగా నడువవలె" ననెను.

వెంటనే గోడ మహావేగమున నడువసాగెను. జను లాశ్చర్యపడి కరతాళ ధ్వనులు చేయుచు జయ జయ ధ్వనులతో గంతులు వేయసాగిరి. చాంగదేవు డెదురుగా వచ్చి యీ వినోదమును జూచి యాశ్చర్య చకితుడై నిర్జీవమగు వస్తువుమీద కూర్చుండి వచ్చుచున్న సద్గురు శిఖామణిముందు సజీవవాహనము నెక్కిపోవుట తన పరువునకు దగనిపని యని యెంచెను. పులిమీదనుండి దిగి చేతులు జోడించి నడచివచ్చి, యీ నలువురకు సాష్టాంగముగా నమస్కరించెను. శిష్యులును దిగి పాదచారులై యతనివెంట వచ్చి జ్ఞానదేవుడు మొదలగు వారికి నమస్కరించి దూరముగా నిలుచుండిరి. పెద్దపులులు వెడలిపోయెను. నివృత్తి దేవాదులు గోడనుండి క్రిందికిదిగి చాంగదేవునకును శిష్యులకును ప్రతినమస్కారములుచేసి, చాంగదేవు నాలింగనము చేసికొని యొక్క మఱ్ఱిచెట్టుక్రింద విశ్రమించి సరస సల్లాపములతో కొంతతడవు సంతోషము ననుభవించిరి నివృత్తి దేవాదులు భగవద్ధ్యానము చేయుచు, మంత్రముల జపించుచు, భగవంతుని స్తుతించుచు, సాలగ్రామముల బూజించుచు, రామాయణాది సద్గ్రంథముల బారాయణము చేయుచు నిశ్చింతగా నుండిరి. చాంగదేవుడు వారి సామాన్యచర్యల కాశ్చర్యపడి, యింతటి సామాన్య క్రియ లొనర్చు వీ రద్భుత క్రియల నెట్లు జేసియుందురని యెంచి, జ్ఞానదేవుతో "స్వామీ! మీ రందఱు నిర్జీవ వాహనము నెట్లు నడిపి

తిరో తెలుపు"మనెను. జ్ఞానదేవుడు "ఈవిద్య గోప్యమైనది. అయినను నీకు కొంత దెలిపెదను. శ్రద్ధగా వినుము. భగవ త్సంకల్పము లేక గడ్డిపోచయును కదలదు. ఎంత గొప్ప కార్యమైనను భగవంతుడు తలచినచో సులభముగా జరుగును. శ్రీరామావతారమున సముద్రమున కొండలు బెండులవలె దేల్చి వానరులు లంకను ముట్టడించిరి.

సూర్యకిరణములు సోకినంతనే చీకట్లు మటుమాయమై పోవునట్లు భగవ దనుగ్రహము గలిగినంతనే బుద్ధి నావరించి యున్నట్టి యజ్ఞానము తొలగిపోవును. ప్రపంచమంతయు భగవల్లీలయే కాని వేఱు కాదు. అతని శక్తిని వర్ణింప వీలుపడదు. సర్వమును తానై, సచ్చిదానంద స్వరూపుడై, ఆద్యంత రహితుడై, అప్రమేయుడై, సర్వశక్తుడై వెలయుచున్న పరమాత్మ తన మహత్త్వముచే వేనినైన నడుపగలడు. ఆకాశము తాను లేకపోయినచో సకలలోకములకు నవకాశమే లేకుండు ననుచున్నది. వాయువు తాను లేకున్న ప్రాణులకు నిలువ వీలు లేదనుచున్నది. అగ్ని తాను లేకున్న ప్రపంచ వ్యవహార మేమియు జరుగదనుచున్నది. జలము తాను లేకున్న నే జంతువైనను జీవింప లేదనుచున్నది. భూమి తాను లేకున్న జీవకోటి కంతటికిని పట్టు లేకపోవు ననుచున్నది. ఇట్లు జడములగు పంచభూతములే ప్రపంచ కార్యములనెల్ల నడుపుచున్నవు డీమహాభూతముల కన్నిటికి నాధారభూతుడై వెలయుచున్న పరమాత్మునికీ గోడను నడుపుట గొప్ప కా"దని పలికెను. చాంగదేవు డదియంతయు జక్కగా విని, సంతోష భరితుడై, చివాలున లేచి, యతని పాదములకు నమస్కరించి, చేతులు జోడించి "స్వామీ! నేనజ్ఞానాంధకారములో జిక్కి సుజ్ఞాన మార్గమును గానక చిత్రశ్రమ పడు

చుంటిని. నా మీద పరిపూర్ణకటాక్షముంచి కృతార్థునిగా జేయు"ము! ప్రార్థించెను.

జ్ఞానదేవుడు చాంగదేవు నాదరించి "అయ్యా! నీవు మరుద్గణాంశ సంభూతుడవయ్యు షట్చక్రములను భేదించి యోగసిద్ధి నొందియు మోహకరములగు జాల విద్యలచేత జనులను భ్రమింపజేసి గౌరవమును వహించితివే కాని యాత్మ తరుణోపాయమును గుఱించి యెంతమాత్రమును యోచింపకుంటివి. పనికిమాలిన విద్యలచే వ్యర్థముగా పలునాలుగువందల సంవత్సరముల కాలమును పాడుచేసితివి. నీ యవివేకము నేమనవలెను. దురభిమానముచే దుస్సాంగత్యము గలిగి కాలమును వ్యర్థపుచ్చు నిరర్థకులు దుర్గతిని బొందుదురు. ఇప్పుడు మన యిద్దఱి సమావేశ మగ్ని కర్పూరములు బెరసినట్లయినది. కొంత సేపటి కీరెండును మాయమై పోవు"నని చెప్పెను. చాంగదేవుడు మరల నమస్కరించి యెట్లయిన తన్ను భవసాగరమునుండి తరింపజేయుమని యనేక విధముల బ్రార్థించెను.

ముక్తాబాయి చాంగదేవుని జూచి "అయ్యా! నీ వింత వరకు దురభిమానములో నున్నందున తత్త్వ విషయమై నీకు తెలియ లేదు. జాల విద్యలను గ్రహించుటలో నిచ్చిన శ్రద్ధలో సగమైనను తత్త్వ విషయమును గ్రహించుటలో నిచ్చియున్న నిప్పటి కెంతయో ప్రబుద్ధుడవై యుండువాడవు. జరిగిన దేదో జరిగిపోయినది. ఇంతటితోనైనను జాగ్రత్తపడి, నీ వెవ్వరైనదియు నీకీ దురభిమాన మెట్లు వచ్చినదియు విచారించినచో సర్వ మాత్మ స్వరూపమే యనెడి యదార్థ జ్ఞానము పట్టుబడి నీవు కడతేఱ గల"వని చెప్పెను. వారు

కూర్చుండి తత్వ విషయమును గూర్చి మాటాడిన స్థలమున నున్న మఱి చెట్టు నిప్పటికిని విశ్రాంతి వట మని వాడుచున్నారు.

జ్ఞానదేవుడు నివృత్తి దేవునితో "అన్నా! మధ్యాహ్నమైనది. చాంగదేవుని శిష్యులతో గూడ భోజనము నకు మన యాశ్రమము నకు దీసికొని వెళ్ళుద" మని పలికి, వారి నెల్ల వెంట బెట్టుకొని బయలుదేఱి మెల్లగా నలకాపతి జేరి తన మఠమున నందఱను దర్భాసనములపై గూర్చుండ జేసి భగవత్పూజన జేయ నారంభించెను. ముక్తాబాయి చాంగదేవుని దేహాభిమానమును బోగొట్టు నుపాయమాలోచించు చుండెను. జ్ఞానదేవుడు చాంగదేవునితో "శిష్యులతో గూడ స్నానాదులను ముగించి భోజనమునకు సిద్ధము క" మ్మనెను. చాంగదేవుడు స్నానముచేసి వచ్చి నిత్య విధులు నిర్వర్తించుకొని శిష్యులతో గూడ వచ్చి మఠమున గూర్చుండెను. పంచాగ్నులు ప్రజ్వలింపు చున్న సోపానదేవుని వీపు మీద ముక్తాబాయి పక్వాన్నములను సిద్ధము చేయుచుండెను. చాంగదేవుడు విస్మయ మంది వారి మహత్త్వము ననేక విధముల నభివర్ణించు చుండెను. ముక్తాబాయి సమస్త పదార్థములను తయారుచేసి నిమిష మాత్రములో నెల్ల వారికిని వడ్డించెను. అందఱును సంతుష్టిగా భుజించిరి.

చాంగదేవుడు జ్ఞానదేవునితో "తాళపత్రము నందలి విషయముల భావమును విపులముగా దెలియజేయు" మనెను. జ్ఞానదేవుడు "దీనిని నీ శిష్యుల చేతికిచ్చిన నిందులోని యర్థ మెవ్వడైనను తెలియజేయగల" డనెను. చాంగదేవుడు పలునాలుగు వందల శిష్యులలో ప్రముఖుడగు నొకని చేతికా తాళపత్రము నిచ్చి బాగుగా నాలోచించి తెల్లవాఱు వఱకు దాని యర్థమును దెలుపు మనెను. ఆ శిష్యుడు

తక్కిన వారికా విషయమును దెలిపెను. ఎవ్వరికిని దాని యర్థము తోచలేదు. శిష్యులెల్ల "మనము చాంగదేవుడు గొప్పవాడని యాశ్రయించి కొన్ని గొప్ప బూటకపు విద్యలు నేర్చినంత మాత్రమున నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థులగు మహాత్ముల భావమును గ్రహించి చెప్ప గలిగినంత శక్తులము కాము. తల కొట్టుకొన్నను తాత్పర్యము తెలియకున్నది. తెల్లవారి దీని యర్థమును చెప్పలేక పోయిన మన ప్రాణము మీదికే వచ్చును. మన శిష్యత్వ మితని కక్కఱ లేదు. ఈయన గురుత్వము మన కక్కఱ లేదు. మనము జాగ్రత్తపడి సెలవు పుచ్చుకొనుటమంచి" దని యాలోచించి యా యర్ధరాత్రమున నెవ్వరితోను జెప్పక తిన్నగా బయలుదేఱి పాఱిపోయిరి.

తెల్లవాఱగనే చాంగదేవుడు లేచి శిష్యులెల్ల నేక కాలమున తప్పించుకొని పాఱిపోయి నందులకు మిగుల చింతించి, చక్రతీర్థమునకు బోయి, స్నాన సంధ్యా ద్యనుష్ఠానములను ముగించి తిరిగి వచ్చి జ్ఞానదేవాదులకు నమస్కరించి, తన శిష్యులెల్ల పాఱిపోయిన విషయమును దెలిపి, చేతనున్న తాళపత్రమును వారి యెదుట నుంచి, దాని యర్థమును దెలియజేసి కృతార్థుని జేయుడని యనేక విధముల ప్రార్థించెను. వారందఱును శిష్యులు పాఱిపోవుట విని నవ్విరి. జ్ఞానదేవాదులు ముక్తాబాయితో "చాంగదేవునకు తత్త్వోపదేశము చేసి కృతార్థునిగా జేయు" మనిరి.

ముక్తాబాయి చాంగదేవునకు తత్త్వోపదేశము చేయుట

ముక్తాబాయి మందహాసముచేసి చాంగదేవుని తన సమీపమున గూర్చుండ జేసికొని మృదుమధుర గంభీర భాషణములతో

"నాయనా! సంసారమను కీకారణ్యమతి భయంకరమైనది. దాని నుండి బయటబడవలెనన్న యనేక యుపద్రవములు వాటిల్లుచుండును. అత్యంత ప్రయాసతో నాగమములను వృక్షచ్ఛాయల నాశ్రయించి, లౌకిక కర్మములనెల్ల మాని పరలోక సుఖములకు ప్రధాన సాధనములగు నిత్య నైమిత్తికాది కర్మములను నిరంతరము ప్రతిఫలాపేక్ష లేక భగవత్ప్రీతిగా జేయుచు, దైవానుగ్రహమువలన పరిశుద్ధ చిత్తమును బొంది, భూమి, పర్వతము, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, సూర్యుడు, చంద్రుడు, పావురము, అజగరము, సముద్రము, మిడుత, తేనెటీగ, తుమ్మెద, యేనుగు, జింక, చేప, వేశ్య, కురరపక్షి, శిశువు, కన్య, శరకర్త, పాము, సాలెపురుగు, కందురీగ — వీనిగుణములను బాగుగా గ్రహించి, వీని నాదర్శముగా గొని యాప్రకారముగా మెలగుచున్నచో ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మైక్య సాక్షాత్కార విచారమున కధికారియై కడతేఱ గలడు. పరమార్థ విషయమున నాపదార్థముల గుణము లనుగ్రహించి యుపయోగించు టెట్లనెడి సంశయము నీకు గలుగవచ్చును. శ్రద్ధగా వినుము.

భూమి సమస్త జంతువుల కాశ్రయమై వారి కార్యముల కెల్ల సహించి యున్నట్లు ముముక్షు వన్నివేళల నోర్పు వహించి యుండవలయును. పర్వతము, తృణ, వృక్ష, గుల్మాదులు నదులు మున్నగు వానినెల్ల శిరమున వహించి జీవకోటికెల్ల నుపకరించునట్లు స్వార్థము లేక పరుల విషయమై నిరంతర ముపకార స్మృతి గలిగియుండవలెను. జలము పారిశుద్ధ్య మాధుర్యాది గుణములచే స్నాన పానాదులకు యోగ్యమై యుండునట్లు సత్ప్రవర్తనముచే నెల్లప్పుడును శుచిర్భూతుడై యుండవలయును. అగ్ని యెప్పుడు జీకటితో జేరక తేజోమయమై యుండునట్లు నజ్ఞానముచే గప్పబడక సుజ్ఞాన విశిష్టుడై

యుండవలయును. సమిధలు మొదలగు వానిచేత వెలుగునట్లు ముముక్షువు శుద్ధతపస్సుచేత వెలుగవలయును. తన కప్రయత్నముగా లభించిన వస్తువులను నిలువయుంచక తక్షణమే భక్షించునట్లు భావికాలాపేక్ష లేక యెప్పుడు దొరకిన దాని నప్పుడు వినియోగింపవలయును. అగ్నిహోత్రము పదార్థములందు రుచిపక్వము లెంచనట్లు ముముక్షువును తనకు లభించిన వస్తువులందు రుచిపక్వము లెంచరాదు. అరణిని మధించి ప్రజ్వలింప జేయునట్లు ముముక్షువు నిధి ధ్యాసరూపమథనముచే జ్ఞానమును ప్రజ్వలింపజేసి పరమాత్మను దర్శింపవలెను. అగ్ని తన్నుపాసించు వారిపాపములను నిరసించుచు తన కర్పించబడిన హవ్య కవ్యములనెల్ల స్వీకరించునట్లు ముముక్షువు తన్నాశ్రయించిన వారిపాపములను దొలగించుచు వారు సమర్పించిన పదార్థములను స్వీకంపవలెను. జీవుడు దేవతిర్యఙ్మనుష్యాది శరీరములందు ప్రవేశించి చంద్ర, కొఱివి, చింత మొదలగు కాష్ఠ విశేషములందు జ్వాలాభేదములచేత నగ్ని ప్రకాశించునట్లు నానారూపములతో ప్రకాశించుచున్నాడు. వాయువు మందవేగములు, సుగంధ దుర్గంధములు, శీతోష్ణములు మున్నగు గుణములతో గూడి వీచుచున్నను ఆగుణములెల్ల వాయువునకు సంసర్గదోషమువలన గలిగినవే కాని సహజములు కానట్లు దేహముననుండు నాత్మకు కర్మవశమున సంభవించు సుఖదుఃఖాది వికారములెల్ల నజ్ఞానవశమున దోచునవే కాని సహజములు కావు. ముముక్షువు విషయ సుఖముల కనుకూలమగు నాహారములను విసర్జించి దేహధారణము వలసినంతమాత్ర మాహారమును భుజింపవలెను. ఆహారమును బొత్తిగా వదలిన దేహము క్షీణించును. శరీరము

క్షీణించినచో మన స్థైర్యము చెడును. మన స్థైర్యము చెడినమీదట నాత్మానుసంధానము జరుగదు. ఆత్మానుసంధానము లేనిచో గతి తేఱుటకు వీలులేదు. కాన మితాహార మత్యావశ్యకము.

ఆకాశము సమస్త పదార్థములందు నిండియుండియు దేనియందును దగులక విలక్షణమై యున్నట్లు పరమాత్మ సమస్తపదార్థముల బాహ్యాంతరములయందు నిండియున్న దయ్యును వాని కన్నిటికిని విలక్షణమై యున్నది. ఆకాశము తనయందు దోచునట్టి మేఘములు మెఱుపులు మున్నగువానిని వేనిని స్పృశింపనట్లు పరమాత్మయు కాలవశమున దనయందు దోచు నుత్పత్తి స్థితిలయములను వేనిని బొందక సచ్చిదానందముగా బ్రకాశించును.

సూర్యుడు తన కిరణములచేత జలము నాకర్షించుచున్నను తా నుపయోగించుకొనక మరల కిరణములమూలమున భూమికి వదలినట్లు ముముక్షువు తన కితరులిచ్చిన పదార్థములను బుచ్చుకొన్నను తనకొఱకు కుంచుకొనక తన్నాశ్రయించినవారికి బంచిపెట్టవలయును. శ్రోత్రాదికములగు నింద్రియములచేత శబ్దాది విషయములను గ్రహించినను మనస్సునం దుంచక వానిని వెంటనే తొలగింపవలెను. వృద్ధిక్షయములు చంద్రకళకే కాని చంద్రునకు లేనట్లు షడ్భావవికారములు శరీరమునకేగాని యాత్మకు లేవు. పావురము తన దారపుత్రాదులయందలి స్నేహానుబంధముతో వలలో జిక్కి నశించునట్లుగా నీషణత్రయమునం దాసక్తి గలవాడు ప్రకృతిబద్ధుడై మానవజన్మము వ్యర్థముచేసి సంసార సాగరమున బడి సంతత దుఃఖము ననుభవించును. అజగర మప్రయత్నముగా తనకు లభించిన యాహారముతో

గాని తృప్తిజెందునట్లు ముముక్షువు తనకు లభించిన పదార్థమును రుచి యెంచక భుజించి తృప్తి జెందవలయును.

సముద్ర మెప్పుడును గాంభీర్య ప్రసన్నతలు గలిగి, చొచ్చుటకుగాని దాటుటకుగాని సాధ్యముగాక, కలతనొందక నిశ్చలతనొంది, నదులువచ్చి చేరినపు డుప్పొంగకయు నదులు రాకపోయిన దఱిగిపోకయు నొకే విధమున నుండునట్లు జ్ఞాని యెప్పుడును వెలుపల బ్రసన్నతయు లోపల గాంభీర్యమును గలిగి పరులకు లోబడక వారివలన క్షోభ మొందక చిత్తస్థైర్యమును బొంది తనకు సంభవించు మంచిచెడ్డలకు మోదఖేదముల నొందక సముచితుడై యుండవలయును. మిడుత రాత్రివేళ నగ్నిజూచి యుక్తాయుక్తములను విచారింపక భ్రమించి యందులో బడి నాశన మొందునట్లు శక్తికిమించిన కార్యములయందు బ్రవేశించువాడు తప్పక నశించును. తేనెటీగ యేపుష్పమునం దెంతమాత్రము తేనె దొరుకునో యంతమాత్రమే పానమొనర్చి యాపుష్పమును విడిచి మఱియొక పుష్పమునకు బోవునట్లు ముముక్షు వెవ్వ రేవస్తువు నెంతమాత్ర మిచ్చిన సంతటితో దృప్తి నొందుచుండవలెను. తేనెటీగ తాను దినక కూడబెట్టిన తేనె నితరుల పాలుచేసి చెడిపోవునట్లు సంచయేచ్ఛ గలవాడు నశించునని గుర్తించి దొరకిన దానితో సంతుష్టిగలిగి వర్తింపవలయును. తుమ్మెద వివిధ పుష్పములయందలి రసమును పానముచేసి సంతుష్టి జెందునట్లు ముముక్షువు సకలశాస్త్రముల సారాంశముల గ్రహించి తుష్టి జెందవలయును. మగయేను గాడయేనుగుతో సంపర్క సుఖమునకు దలపెట్టి మానవులకు జిక్కినట్లు, స్పర్శసుఖము నపేక్షించినవాడు మోహపాశముచేత గట్టబడి శిక్షకు పాత్రుడగును. కావున యోగి

కఱ్ఱతో జేసిన స్త్రీ ప్రతిమనైనను తాకఁగూడదు. జింక వీనుల కింపుగా వినబడిన రాగమునకు మోహపడి యురులలో జిక్కినట్లు మోక్షాపేక్ష గలవాడు గ్రామ్యగీతములకు జెవి యొగ్గినచో చెడిపోవును. చేప గాలమున గ్రుచ్చియున్న యామిషమున కాశజెంది తన ప్రాణమునకు ముప్పుదెచ్చుకొనునట్లు జిహ్వా చాపల్యమునకు జిక్కి రుచ్యములగు పదార్థముల నపేక్షించిన మృత్యువున కెఱగావలసివచ్చును. జిహ్వాచాపల్యము వదలువఱకు విషయచాపల్యములు వదలవు. రసనేంద్రియ మొక్కటి జయింపబడినచో తక్కిన యింద్రియములెల్ల సులభముగా జయింపబడును. రుచిపక్వముల లెక్కింపక మితాహారమును గొనుచున్నచో నింద్రియములెల్ల బలహీనములై యాత్మకు వశమగును.

ఒక వేశ్య ద్రవ్యమును సంపాదించవలె ననెడి దురాశచే ధన మెక్కువగా నిచ్చిన వానిని భర్తగా వరింపదలచి చక్కగా నలంకరించుకొని వీథివాకిట నిలచి తెల్లవారు వఱకు విటుల రాక కెదురు చూచు చుండెను. తనకు వలసినంత ధనమిచ్చువాడు రాలేదు. తన కోరిక నెఱవేఱకుండుటచే విసిగి, పడక యిల్లు జొచ్చి పరుండి "నేనెంత మూర్ఖురాలను, సర్వాంతర్యామి యగు భగవాను డెల్లవారికి వల్లభుడై యుండ నతని సేవింపక హేయమగు పురుష దేహ స్పర్శ కాశపడి ఇంత కాలమును వ్యర్థ మొనర్చితిని. ఇక నీ దురాశా పిశాచమునకు జోటీయక యాత్మ భర్తయగు సకల లోక కర్తను చిత్తమున నిలిపి నిరంతర మతనితో లక్ష్మీదేవి వలె సరస సల్లాప సుఖ మనుభవించుచు నానంద పారవశ్యమున జొక్కుచుందు" నని నిశ్చయించి, నిశ్చల చిత్తంతో నిద్రించెను. అట్లే మానవుడు కామ నిగ్రహ మిహపర

సుఖదాయక మని యెంచి మెలగవలయును. కురర పక్షి శ్రమ పడి సంపాదించి మాంసమును దెచ్చుకొన్నప్పుడు తక్కిన పక్షులు దాని మీదబడి ముక్కులతో నెక్కి కాళ్లతో రక్కి నానాబాధలు పెట్టి యది మాంసపు ముక్కను వదలి వేయగనే దాని జోలికిపోక మానుకొనును. కావున ప్రియవస్తువును సంపాదించుట యందు దుఃఖమును దానిని విడుచుట యందు సుఖమును కలుగును. శిశు వజ్ఞానమున మానావమానములు, శత్రు మిత్రులు, సుఖ దుఃఖములు మున్నగు వానిని వేనిని దలపక తన యాటయందే యాశక్తి గలిగి యానందించునట్లు జ్ఞాని జ్ఞాన వశమున మానావమానములు మొదలగున వెల్ల శరీరమునకే గాని యాత్మకు లేవని తెలిసికొని సంతత మాత్మ తత్వమునందాసక్తి గలిగి యుండవలెను.

ఒక బీద కన్య తన యింటికి బంధువులు రాగా బియ్యము లేకుండుటచే ధాన్యమును దంచ నారంభించి గాజులు ఘల్లు ఘల్లు మని శబ్దము చేయగా విసిగి వాని నొక్కటొక్కటిగా దీసివేసి మంగళ సూచకముగా చేతి కొక్క గాజు నుంచుకొని దారిద్ర్య సూచకమగు కంకణ ధ్వని యణగినందులకు సంతసించి తన కార్యమును నెఱవేర్చెను. కావున ననేకులతో గూడి ముచ్చట కారంభించిన గుట్టు చెడి కలహములు సంభవించి మనో విచారము గలుగునని యెంచి ముముక్షు వెవ్వరితోను జేరక యొంటరిగా నుండవలయును. శరకర్త తాను జేయుచున్న బాణము యొక్క ఋజు మార్గమును జూచుచున్నపుడు స్వయముగా రాజే వచ్చి తన ముందు నిలుచున్నను జూడక తదేక ధ్యానముతో నుండునట్లు ముముక్షువు దృఢ వైరాగ్యము చేతను అభ్యాస యోగముచేతను మనస్సును స్థైర్యముగా నుంచి యితరచింత

లేక తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నమగు ధ్యానముతో పరమాత్మ యందే దృష్టి నిలుప వలయును. వైరాగ్య మనగా నింద్రియములను విషయముల వైపు బోకుండ నిర్బంధము చేయుట. అభ్యాస యోగ మనగా మనస్సును పరమాత్మ యందు నిశ్చలముగా నిలుపుటకై యలవఱచుట. విషయాసక్తి పూర్తిగా నశించిన గాని పరమాత్మను దర్శించుట కాసక్తి కలుగదు. అభ్యాస వైరాగ్యము లన్యోన్య సహకారులు.

సర్ప మొంటరిగా వసించుచు జాగ్రత్త గలిగి యుండునట్లు జ్ఞానవంతుడగు వాడు తటస్థించిన గృహముల యందు వసించుచు నేకాంత స్థలమున శయనించుచు జాగ్రత్త గలిగి నిర్విచారముగా నుండవలయును. సాలెపురుగు తనకు సంబంధించిన వస్తువుతోనే తంతువులను నిర్మించి, తంతువుల కంటె తా నన్యముగా నుండి క్రీడించుచు మరల నా తంతువులను భక్షించుచు నుపాదాన కారణమును నిమిత్తకారణమును తానైయె యున్నట్లు సర్వశక్తుడగు పరమాత్మ తన మాయచేత స్థావర జంగమాత్మక మగు ప్రపంచమును సృజించి యా ప్రపంచము కంటె విలక్షణముగా నుండి లోక వ్యాపారముల వేనిని బొందక క్రీడించుచు మరల వానిని లయింపజేయుచు సమస్తమునకు కారణభూతుడై వర్తించు చున్నాడని గ్రహింప వలయును. కందురీగ యొక పురుగును దెచ్చి తన గూటి యందుంచి దాని చుట్టు ఝుంకారము చేయుచు దిరుగుచుండ నాపురుగు భయము చేత తన లక్ష్యము నంతయు నా కందురీగ యందే యుంచి తుదకు దానిరూపమునే వహించునట్లు దేహధారి యే పదార్థము నందు దృఢముగా మనస్సు నిలిపి ధ్యానము చేయునో యా పదార్థము యొక్క స్వరూప

మును బొందును. అందువలన నిరంతరము భగవత్స్వరూప మందు చిత్తముంచి ధ్యానింప వలయును.

ఈ గుణముల నెల్ల మనస్సు నందు స్థిరముగా నిలిపి ద్వంద్వము లేవియు తనకు లేవని నిశ్చయించి, కర్మను సారముగా సంప్రాప్తించినవాని ననుభవించుచు, నంతర్విషయమున లక్ష్యముంచి వర్తించుచున్న యెడల నహంకార మమకారములు నశించి నిర్వికల్ప బ్రహ్మానందము తనంత తానే సిద్ధించును" అని బోధించెను. హస్త మస్తక సంయోగముచేసి, 'తత్వమసి' యను మహా వాక్యమును తాత్పర్య సహితముగా నుపదేశించి, కృతార్థుడవు గమ్మని యాశీర్వదించెను. చాంగదేవుడు పరమానందము నొంది ముక్తాబాయికిని, నివృత్తిదేవునకును, జ్ఞానదేవునకును, సోపానదేవునకును నమస్కరించి వారి ననేక విధముల నుతించెను. వారి యాజ్ఞప్రకారము చాంగదేవుడు పాండురంగని సేవించుటకై పుండరీక క్షేత్రమునకు వెళ్లెను.

జ్ఞానదేవుని దయచే విసోబా ఖేచరుడు జ్ఞానియగుట

ఆపట్టణమున వినోబాయను నొక గొప్ప ధనికుడుండెను. అతడు ధన మదముచే విచ్చల విడిగా దిరుగుచుండెను. ఆ పురము నందలి జనులెల్ల నతనికి ఋణపడియుండుటచే నతనికి భయపడుచుండిరి, అతడు జ్ఞానదేవాదులు సన్యాసి పుత్రులను నసూయచే వారి ననేక విధముల నిందించుచుండెను.

ఒకనాడు దీపావళి పండుగ వచ్చెను, నివృత్తి దేవుడు ముక్తాబాయితో "అమ్మా! సాధువులకు విందుచేయవలెను, మందిగలు

చేయు" మనెను, ముక్తాబాయి వానిని గాల్చుట కొక బాన కావలసి వచ్చుటచే దానికొఱకు కుమ్మరివాని యింటికి బోవుచుండెను, ఆమె విసోబాను జూచి, వాని కెదురుగా బోక, చాటున నిలిచెను. ఆ దుర్మార్గు డామెను జూచి సమీపించి "ఓసీ! దుష్టురాలా! ఎచటికి వెళ్లుచున్నావు? ఈ గ్రామమును వదలిపోగూడదా? ఇందలి వైదికాధములు కులభ్రష్టులగు మిమ్ము జేర్చుకొని యందరిని జెడగొట్టుచున్నారని పలికెను. ముక్తాబాయి భయపడి కాలికొలది పరువెత్తెను, వాడామెను వెంటాడి సిగబట్టి తలమీదగొట్టి యెచటికి బోవనుంటి" వనెను, ఆమె "దీపావళి పండుగకు మండిగలు జేయుటకు బాన కొఱకై కుమ్మరివాని యింటికి వెళ్లుచుంటి" ననెను, వాడామె ననేకముగా నిందించి, యటనుండి కుమ్మరివాని యింటికి బోయి! జ్ఞానదేవాదులకు తనయాజ్ఞ లేక కుండలీయగూడదని చెప్పి, తన దారిని బోయెను.

ముక్తాబాయి కుమ్మరివాని యింటికేగి, యెంతగా బతిమాలినను వాడు బాన నీయలేదు. ఆమె యింటికివచ్చి విచారించుచు జ్ఞానదేవునకా విషయమునెల్ల దెలిపెను. జ్ఞానదేవు డామె నోదార్చి, ద్వంద్వ వికారములను లక్ష్యపెట్ట వలదనెను. విసోబాకూడ మనవాడే కాని యన్యుడు కాడనెను. స్నానము చేసి మడి గట్టుకొను మనెను. విసోబా యేమి జరుగునో చూతమని జ్ఞానదేవుని గృహము కడకు వచ్చి దాపున నుండి గమనించుచుండెను. జ్ఞానదేవుడు సిద్ధాసనము వేసికొని కూర్చుండి ధారణామహత్త్వమున జఠరాగ్నిని బ్రజ్వలింప జేసెను. అతని నోటనుండి యగ్నిజ్వాలలు భగ్గున నెగసెను. వీపు వేడిమిచేత కనకనలాడుచుండెను. అతడు తన చెల్లెలిని బిలిచి "భక్ష్యములను తయారు చేసికొను" మనెను. ముక్తాబాయి యతని వీపుమీద పాకము చేసి క్రొత్త పుటికలలో బెట్టి భద్రపఱచెను. జ్ఞానదేవుడు జఠరాగ్ని నుపశమింప జేసికొని భగవధ్యానము చేయుచుండెను. జ్ఞానదేవుడు మొదలగువారు సాధువుల నందఱను-విస్తళ్ల ముందు పీటలమీద గూర్చుండజేసి, తాము వారిపంక్తిని గూర్చుండిరి. ముక్తాబాయి పదార్థములనెల్ల వడ్డించెను. అందఱును పరిషేచనములు చేసి భుజించుచుండిరి. ఇదంతయు చూచుచున్న విసోబా తన యవివేకమువలన వారిని నిందించినందులకు మిగుల చింతించి, వారిని, శరణుజొచ్చుట కర్తవ్యమనియు తరించుటకు వారి యుచ్ఛిష్టము నుజ్జీవించుటయే ముఖ్యసాధన మనియు నిశ్చయించి, లోనికేగి జ్ఞానదేవుని విస్తరిలోని పదార్థములో నొక కబళ మెత్తుకొని కన్నుల కద్దుకొని నోట బెట్టుకొని మ్రింగెను.

జ్ఞానదేవుడు "ఏమిరా! నీవు ఖేచరుడవుగా నున్నావు! ఛీ! ఇచటినుండి వెడలిపో"మ్మనెను. విసోబా యతని నోటినుండి వెడలిన మాటనే తనకు తత్త్వోపదేశముగా గ్రహించి, వారికి నమస్కరించి, క్షమాపణ వేడి, యచటినుండి వెడలిపోయి, ప్రపంచ వ్యాపారములను మాని, పరమాత్మయందు చిత్తముంచి వర్తింప జొచ్చెను జ్ఞానదేవుడు ఖేచరుడనుటచే నాటినుండి యతనికి విసోబా ఖేచరుడను నామము సుప్రసిద్ధమయ్యెను. జ్ఞానదేవుని దివ్యప్రసాదము స్వీకరించి నప్పటినుండి యతనివలన నాగ్రామస్థుల కెట్టిబాధ లేకుండెను.

ఒకనాడు విసోబా జ్ఞానదేవునికడకు వచ్చి, యతనికి నమస్కరించి "స్వామీ! నీ యనుగ్రహమువలన కృతార్థుడనైతిని. నీ శేష ప్రసాదమహిమచేత నా దుర్గుణములెల్ల నశించినవి ఇక నే నెట్లు వర్తింపవలయునో సెలవి"మ్మని ప్రార్థించెను. జ్ఞానదేవుడు మందహాసముచేసి "అయ్యా! వినుము. బ్రహ్మమే తానన్న నిశ్చయ జ్ఞానము

చేత దశేంద్రియములను వానికి కారణముగానున్న మనస్సును నిగ్రహించి, నీకభిముఖముగా జేసికొని, యరిషడ్వర్గమును జయించి, నిర్మల బ్రహ్మాకారవృత్తిచేత కేవల పరిపూర్ణ తత్త్వస్వరూపమును దర్శించి యానందమయుడవై, చిత్తవిశ్రాంతిని బొందు"మని పలికి, "బ్రహ్మానందము ననుభవింతువు గాక" యని యాశీర్వదించెను. విసోబా పరమానంద భరితుడై జ్ఞానదేవునకు నమస్కరించి, యచటినుండి వెడలిపోయి, యతడుపదేశించినట్లు వర్తించుచుండెను. జ్ఞానదేవాదులు తమ్మాశ్రయించిన వారికి తత్త్వోపదేశములు చేయుచు, నత్యద్భుత లీలలు గావించుచు సదానందము ననుభవించుచుండిరి.

సిద్ధులారా! ఈ పరమ పవిత్రుడగు జ్ఞానదేవుని చరిత్రమును జదివినను విన్నను జనులు పరమాత్ముని యనుగ్రహముచే చిత్తశుద్ధియు నాయురారోగ్య సంపత్తియు గలిగి యంతమున బ్రహ్మానంద సామ్రాజ్యమును జూఱగొందురు. తరువాత పాండురంగమూర్తి కత్యంత భక్తుడగు నామదేవుని చరిత్రమును దెలిపెదను. విశ్రాంతి గైకొనుము" అని చెప్పగా వృద్ధవసిష్ఠాది సిద్ధులెల్ల పరమానంద భరితులై నా భాజసిద్ధు ననేక విధముల గొనియాడిరి.

—o—

విన్నపము

ఏ విషయం మనమాచరించాలన్నా ఆత్మజ్ఞానుల సలహా ప్రకారం చేస్తే ఉత్తమ ఫలితాలు పొందడం ఖాయమని పెద్దల అభిమతము. ఆత్మజ్ఞానుల సలహా, కాదని మనం మలిన బుద్ధినాశ్రయిస్తే మనలను మనమే చీకటిపాలు చేసుకొంటాము. జ్ఞానేశ్వరి భగవద్గీతలో పదహారవ అధ్యాయం దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగంలో నాల్గవ శ్లోకవివరణలో శ్రీజ్ఞానేశ్వర మహారాజ్ గారు చెప్పుతారు. "ఈలోకమునందును పరలోకమునందును స్నేహపూర్వకమైన మన ధర్మము- మనము చేసిన ధర్మకార్యములను ఆడంబరముగా నలుదిక్కులకు ప్రచారము చేసికొన నారంభించినచో ఆ ధర్మము కూడా అధర్మమేయగును. దీనినే దంబమందురు." అని చెప్పారు గనుకనే శ్రీ భరద్వాజ మాష్టరు గారు విద్యానగర్ సాయి మందిరంలో దాతల పేర్లు ప్రకటించుటకు అంగీకరించలేదు. ఏ వస్తువు పైన దాతల పేర్లు వ్రాయనివ్వలేదు. గనుక సోదరభక్తులందరూ గుప్త దానం చేసి ఉత్తమ ఫలితంపొంద ప్రార్థన. వస్తువులే కాదు ఏ ధర్మ కార్యములో గూడ తమ పేరు బయట రాకుండా చూచుకొనవలెనని విన్నపము.

పెసల సుబ్బరామయ్య.

ప్రతులకు
సాయిమాష్టర్ సేవాట్రస్ట్
గొలగమూడి(PO)-524 321
(VIA) సర్వేపల్లి- నెల్లూరు జిల్లా.